

Галина Ганова

ВЪРХЪТ НА ИЗГРЕВА

Откровено
за Южна Корея

Галина Ганова

ВЪРХЪТ НА ИЗГРЕВА

Откровено
за Южна Корея

Рецензенти:

Снежана Тодорова – председател на УС на СБЖ;
проф. д-р Александър Федотов – директор на Центъра
за източни езици и култури при СУ „Св. Климент Охридски“
и на Центъра по кореистика;

д-р Джеймс Канг – президент на фондация
„Корейски културен център“ и преподавател
във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

© Галина Ганова, автор
© Издателство „Пропелер“, София, 2016
ISBN 978-954-392-415-8

Издателство «Пропелер»
София, 2016

*Книгата излиза
с финансовата подкрепа на СБЖ
и скъпи приятели,
които пожелаха да останат анонимни!*

НАПЪЛНИХ ОЧИТЕ И СЪРЦЕТО СИ...

Знайно е, че пътеписът е неотменима част от българската художествена литература още от началото на нейното развитие. Всеки от майсторите на жанра влага част от себе си и от таланта си при „срещите“ със страни и народи – близки или далечни, с природата, с културата и традициите им.

В новата си книга „Върхът на изгрева“, Галина Ганова емоционално вълнуващо ни запознава с една далечна и изключително интересна страна – Южна Корея. Още с качването на Боинг 777, до последната минута на трогателното сбогуване с любезните домакини, тя преживява всеки миг от онова, което виждат очите ѝ и сетивата ѝ усещат. Споделеното звучи като вътрешен емоционален порив, породен от съприкосновението с различен, от нашия, свят – начин на живот и култура.

Галина Ганова е покорена не само от високите технологии, устремените към небето небостъргачи, първокласните, безупречно поддържани хотели, идеалните магистрали, но преди всичко от самородната източна култура, историческо наследство, традиции, които и днес се тачат и се предават от поколение на поколение, начин на живот и мислене, житейска философия и поведение.

Привлекателността на „пътните бележки“ идва не само от екзотичните места, които авторката посещава – като член на групата на Съюза на българските журналисти, – гостуващи на корейските си колеги – но и от умението ѝ на разказвач-сладкодумец и дарбата ѝ да борави с детайлите, които правят разказа органичен и колоритен. Когато говори за неповторимата природа на остров Чеджу, примерно, читателят има чувство,

че присъства на мястото и обикаля невероятната Ботаническа градина, докосва изработения от вулканичен камък „Дядо“ – закрилник и пазител на острова от незначайни времена, разглежда автентичното, запазено от векове корейско село, изживява замайващата гледка към морето и пр. Пътува с луксозните автобуси по гладките магистрали, цъка пред вида на уникалната корабостроителница.

И не само присъства като зрител, но и вкуся от майсторски приготвените морски дарове или от кимчито, пийва соджу и се наслаждава на красивата изящна обстановка.

Само броени дни прекарва авторката в Южна Корея, но има чувството, че като Алиса е попаднала в страната на чудесата. Галина Ганова притежава и дарбата да откроява характерното, самородното, уникалното не само в материалния свят на корейците, но и в тяхната култура, поведение, отношение към поколенията, ценностна система, морал, минало и настояще. И всичко споделено спонтанно, с тънко чувство за хумор, деликатно – когато неминуемо идват сравненията с нашата действителност и взаимоотношенията ни.

С появата на „Върхът на изгрева“, Галина Ганова успешно надгражда постигнатото от най-добрите майстори на пътеписа. Вярвам, че книгата ще има успех, ще се чете с удоволствие не само защото е изключително интересна и забавна, но и защото има какво да научим за един далечен, различен, но примамлив с „екзотиката“ на атмосферата, климата, етичните и естетическите критерии, свят и живот.

Благовеста КАСАБОВА

ПРОЛОГ

Когато се върнах от Южна Корея си мислех, че „чудото“ ще е за три дни след което ще сляза от облаците. И въпреки, че животът ми потече в познатото русло, вълнението от преживяното се връщаше с пълна сила всеки път, когато някой ме питаше за пътуването. Разказвах с удоволствие за този тъй далечен и различен свят, но с всеки изминал ден започвах да се чудя дали всичко това наистина се бе случило или просто съм сънувала...

Спонтанната идея да напиша спомените си в книга се роди в Южна Корея. Не го бях мислила и самата аз се изненадах, когато обещах именно това на милите ни домакини. Думите ми се изплъзнаха неволно, сякаш друг ги каза, вместо мен. Дали не бе гласът на Съдбата, която така щедро и неочаквано ми подари азиатската приказка? Тя ли ми хвърля ръкавица в лицето и не е ли твърде голяма лъжицата за моята уста?! Е, ще трябва да приема предизвикателството, мислех си... Дните се отронваха със завидно постоянство, златната есен събори и последния лист от дървото, плодовете на ореха под прозореца ми опадаха до един, циганското лято си отиваше, а аз не посягах към перото. Неувереността ми идваше от много изворчета с негативизъм и опитваше да удави неродената книга. Най-дълбокото и опасно от тях, сякаш бе препълнено с неувереност, че по-голяма част от читателите ще приемат написаното като хипербола, вярвайки че „от Витоша по-високо няма, от Искър по-дълбоко няма“. Но има! И е толкова по-дълбоко и по-високо, че чак не е за вярване. Трябва да се види, а видиш ли го, гледаш загубил ума и дума и цъкаш по Ганьовски. Няма

начин на бялото да кажа черно, а разказите ми предизвикваха разнопосочни реакции – от споделена радост с невярващо опулени очи и реплики като „Блазе ти! Благородно ти завиждам!“ през изреченото с дълбоко съмнение „Да бе, да! Много ги хвалиш! Хубаво, хубаво, е колко да е хубаво!“, та до грозното „Я кажи, как и кой те уреди да заминеш...“ Това последното не бе радост за ушите, но подтекстът и опитите за опошляване на всичко, не ме нараняваха, а предизвикваха усмивка. Та нали си бях у дома, в моята България и моя гъл, в който знам къде ми е мястото и как да плувам. Знам още, че подадеш ли си малко главата над водата, винаги ще се намери някой да ти хвърли кал...

Имах и други оправдания за собственото си безплодие – като предстояща изява в международен фестивал на поезията в Полша и разни ежедневни служебни ангажменти. Друг бе въпросът, че просто не знаех от къде да започна и как да подредя богатата палитра от живи спомени в книгата... Пишещите казват, че най-трудно е първото изречение. През есенните месеци след завръщането, от хаоса в главата ми се родиха десетки „първи изречения“, но втори нямаше... Сякаш бях попаднала в черна дупка без начало и край, а единственият резултат – прахосано безценно време. Но краят дойде толкова неочаквано, като изпуснатата реплика в Корея, че ще напиша книга... В едно неделно ноемврийско утро, след среднощно гледане в нета на безсмислени TV-формати и няколко часа сън, отворих очи с първото изречение в главата... Идеята за книгата бе изкристализирала, узряла и готова да излезе на бял свят. Не трябваше да изпускам вълната и седнах пред клавиатурата. Е, Галя, казах си, няма да видиш спокоен сън през следващите месеци, защото раждането започва...

Знам, че някои коментари в книгата няма да се харесат на мнозина. Ще се намерят и съдници, които да ме упрекнат за болезнения понякога паралел между нашата и корейската дей-

ствителност, но това са моето усещане, моята позиция и моята истина, пречупени през моята призма и казани в прав текст...

От самото начало се чудех как да кръстя новата си рожба, но името все ми се изплъзваше. Рекох си – книга няма, пък аз умувам как да я нарека!... Заглавието ми бе подсказано от редактора Благвеста Касабова. „Върхът на изгрева“ звучи поетично, загадъчно и предразполага към размисъл“, ми каза тя. Прегърнах идеята от респект и уважение към нея и се отказах от „Пътуване до бъдещето“ – заглавието, което дойде внезапно с първите щъркели... Хрумна ми, защото посвещавах почивните си дни на спомените, които превръщах в редове и страници. „Курсът“ ми до Южна Корея стана ежеседмичен – „излитах“ в събота сутрин и се „приземявах“ в реалността чак със сутрешното кафе в понеделник. И макар да ровех в спомените си, всъщност се пренасях в бъдещето. Защото корейското настояще за нас е вероятно бъдеще! Бъдеще, защото повечето от днешните им високотехнологични постижения идват при нас години по-късно, когато поостарееят или са изхвърлени от употреба – чакаме да ни подарят нещо или да си купим втора ръка мотриси, трамваи, влакове, електробуси, самолети или коли... Бъдеще, за което все още имам бледа и наивна надежда, че и нашето общество ще надрасне себичността, егоцентризма и насилието, и наследниците ни ще живеят в мир и любов към ближния... Защото можем да внесем със закъснение всичко материално с надпис „MADE IN KOREA“, но когато говорим за начина на мислене, за отношение между хората, за културата и менталитета на нацията, импорта и експорта няма как да ни го доставят! Такова бъдеще едва ли ще дочакам, но поне имам щастието – аз, простосмъртната – да го видя и докосна...

УВОД

Приказката Южна Корея за мен започна в България с един неочакван телефонен звън. Обади се Снежана Тодорова, шефката на Съюза на българските журналисти, ставаше въпрос за сключен наскоро договор за сътрудничество между нашия съюз и Асоциацията на корейските журналисти. Ти да видиш, рекох си! От цяла Европа корейците взели, че избрали точно България като първа страна от стария континент, с която да сключат подобно споразумение! Да бяха се огледали в Швейцария, Германия, Австрия или Франция... Все държави с напреднала и бързо развиваща се икономика, ако искат да си сверяват часовника! А у нас, освен невероятно красива природа, друго кой знае какво няма да видят. Всъщност, това не би ги впечатлило – достатъчен е само бърз поглед към географската карта и става очевидно, че на тях не им липсват планини, пък морета – Господ им дал бол! Защо са избрали нас – и днес не мога да си обясня, но съм им благодарна за решението – иначе как щях да видя Южна Корея? Та в изпълнение на споразумението у нас била пристигнала делегация от пет човека. Програмата им включвала посещение на пещерата Леденика във Врачански балкан. Молбата бе да бъде гид на корейската група, което за моята скромна особа бе чест и удоволствие.

Имах някакъв опит в това, защото преди две години китайски журналисти искаха да видят как се правят прочутите български млечни продукти. Обект на вниманието им бе мандра, кацнала на челото на Балкана, точно в подножието на най-високия му връх Бегличка могила. Китайците се впечатлиха от поточните линии за кисело мляко, от технологията на про-

изводство на сирене и кашкавал – сефте виждаха такова чудо и не престанаха да шракат с фотоапаратите... Сефте бе и за мен, онемях и аз, макар да имах представа как се прави сирене и извара. Спомних си, преди много години, когато още бърших сополче с ръкави, подкарвах заредата в кошарата, а дядо доеше овцете. После нарамваше на кобилица двете баки с мляко и ги носеше на баба. Тя им слагаше сирище, а след няколко часа ги изсипваше в тензухени бохчи, които увисаха на дървените греди на тавана в мутвака. На следващия ден кладеше огнището и слагаше баката с отцедената суроватка на оджака да закърри. Още помня с какво удоволствие кусах с голямата лъжица отделилата се на дъното извара... А баба ми даваше комат хляб с бучка сиренце в едната ръка и домати от градината в другата и хуквах по прашната улица да играя с хлапетата – безгрижна и щастлива...

Но сега за първи път видях модерния механизмиран вариант на селския ми идиличен спомен. Пропускателният режим в мандрата е много строг, сякаш влизаш във военен обект. Не може да си кажеш, я да видя как се прави сиренцето и да се изгърсиш тук, защото така ти е скимнало! Въведоха ни в залите след като ни пакетираха в стерилно помещение от главата до петите с шапки, престилки и ботуши! Цяло приключение, което щях да изпусна, ако не беше ми се паднала привилегията да придружа китайските журналисти. Огромни вани за млякото, прецизно дозиране на сирището, модерни преси и механизмирано нарязване на калъпите, климатизирани помещения за узряване на готовата продукция. А на пода бактерия не се задържа! Две лелки теглеха с усилие дълги маркучи и непрекъснато миеха... Дали така е всеки ден, или бе заради чужденците, няма как да знам, едва ли ще вляза вътре втори път. Едва ли ще бъда отново и един от специалните гости в ресторанта на мандрата, където на огромна елипсовидна маса бе подреден в изобилие целия асортимент с най-високо качество. И уж беше само де-

густация на деликатесите, а още преди да се настаним край трапезата, майката на собственика донесе пълнен печен петел – домашно производство, две гърбави плата със салата от печени чушки, домати и краставици, расли в двора зад мандрата, сладко от саморъчно набрани боровинки, плодове и две погачи домашен хляб... Като видях на къде отива работата, обадох се в ресторанта край Вратцата и срам не срам, отмених резервацията... От тук нямаше измъкване поне още час, пък и след толкова обилна храна кой щеше да търси друго ядене?! И, макар че в китайската кухня млякото и неговите производни рядко присъстват в блюдата, при това гостоприемство гостите не можеха да откажат любезно-настойчивата покана на домакинята и с удоволствие дегустираха деликатесите. Китайците също искаха да надникнат в пещерата, но преводачът обясни, че закъсняват за следобедна среща в София с високопоставена персона от посолството и незабавно отпрашиха към столицата.

Сега обаче беше друго. От мен се искаше само да направя резервация за обяд в хубав ресторант и да проверя работното време на пещерата, че да не стане някой гаф и да се изложим пред чужденците...

* * *

Очаквах ги на километър от прохода Вратцата, където минава единственият път към пещерата. Уреченият ден, в края на дъждовния юни, обещавахе слънце, а Балканът бе облякъл най-зелената си премяна. Бялото бусче прелетя край мен, а пътниците сякаш не ме забелязаха. Но стоповете светнаха и аз скочих в моята кола да ги догоня. Подкарах напред, водейки гостите по познатия до болка път, а при всяка дупка стомахът ми се свиваше от притеснение. Какво ще си кажат чужденците – прекрасна природа и такъв разбит асфалт?! Защото България

за тях не бе само България, но и Европа... Надявах се неповторимите природни красоти да компенсират лошото впечатление. Чувството ми за вина бе притъпено в средата на отсечката, където срещнахме работници в оранжеви елечета да тъпчат с асфалт огромните кратери. Козметичното ремонтче включваше запълване само на „пулпитите“, а малките „кариесчета“ оставаха да грозят „фасадата“, но и това бе нещо...

Спрях на широка отбивка, където хората от природния парк преди години направиха беседка с пейки и барбекю, под щедрите сенки на висока брезова гора, до която гордо се извисяват снажни борове. Пътниците от буса слязоха широко усмихнати, с щастливи лица и грейнали очи, сякаш въобще не са забелязали кратерите по пътната настилка. Винаги ще помня този момент – камък ми падна от сърцето... Именно на това прекрасно място се запознах с моите нови приятели. Представиха ми се един по един с дълбок поклон и визитна картичка в ръка, а преводачът същевременно ми обясняваше кой кой е и какъв е. Нямаше как да не бъда респектирана – президентът на Асоциацията на корейските журналисти Парк Джонг Рюл, придружен от председатели на областни сдружения в Южна Корея. Поведението им съвсем не издаваше високите постове – напротив! Бяха позитивни, с разтворени сърца и обятия за всичко и всички. Докато неуморно плъзгаха погледи по ръбовете на главозамайващите скали наоколо, нямаше как да не забележа изискано-спортното им облекло, съобразено с дестинацията, специалното внимание към пейзажа и професионалните фотоапарати с огромни любопитни обективи, които неспирно намигаха на кичести дървета и луднали цветни полянки...

Втората ни спирка по пътя към пещерата бе на билото на Балкана. Не можех да подмина това място, където всеки познаващ района врачанин, би довел гостите си за поклон пред майката Природа. Оттук погледът се спуска стръмно надолу по зелените дипли на планината, блъска се в непристъпните

гладки и отвесни скали, с право наречени Огледалата, връща се над сгушеното по течението на река Лева селце Згориград, после прелита през дверите на прохода и се рее оттатък язовира, чак до гористите възвишения на Веслеца... Невероятно! Гледката прикова делегацията тук за дълго, глътнаха я и фотоапаратите...

Но времето напредваше, Леденика ни очакваше, нескрито бе и любопитството на гостите. То пролича и в многобройните въпроси, с които затрупаха екскурзоводката. Само дето аз не можах да скрия разочарованието си от новата визия на пещерата, чийто ремонт завърши наскоро. Концертната зала с невероятната акустика, където ежегодно на първи юни квартет от Врачанската симфониета свири популярни класически парчета, бе заприличала на дискотека. На фона на оглушителни звукови ефекти и разноцветни лъчи, се въртяха кълба от газови пушеци, а върху вертикално водно огледало вървяха анимационни образи на космически галактики, съзвездия и бутафорни изображения на пещерните образования. Доплака ми се – за тази недомислица са хвърлени чували с пари... Съдейки по доброто настроение на корейците, сякаш бяха доволни от шоуто. Всъщност, не ги попитах, защото се страхувах да не чуя от тях собственото си разочарование... На излизане споделих с екскурзоводката притесненията си, че прилепите ще оглушеят от децибелите, а светлината ще промени списъка на нисшите растителни видове. Попитах я какво ще стане със Светломразецът – уникалното малко бръмбарче, съвременник на динозаврите, оцеляло в непроменен вид сто и петдесет милиона години в пещерата Леденика. Тя разпери безпомощно ръце и каза, че заключенията на немски еколози отричат пагубното въздействие на модерната атракция върху флората и фауната, а деветдесет процента от посетителите си тръгват доволни! Да бе... Как да повярвам? Идвала съм десетки пъти и добре помня как под високия свод прелитаха прилепи и колко

строго се следеше да не лумне светкавица от някой фотоапарат, че да зеленият сталактити, сталагмити и сталактоните. И всичко тук оставаше девствено. За краткото време, след изпълнението на комерсиалната приумица, мъхът вече придава зелени нюанси върху пещерните образувания, които и без това трудно се забелязват сред белите газови талази. В продължение на безброй столетия природата е сътворявала нещо толкова прекрасно, а ние сме способни с лека ръка да го разрушим само за няколко години... Дано греша в страховете си, че скоро за Светломразеца ще напомня само уголемения макет пред пещерата на иначе приличащата на мравка животинка.

Искаше ми се да разходя групата по някоя от екопътеките край Леденика, но ранният следобед напомняше, че е крайно време да им покажа достойнствата на месните готвачи. Бях избрала ресторанта до прохода – онзи, същият, дето китайците не можаха да посетят и където природата щедро предлага красотите си: клокочеща рекичка, високи отвесни скали от двете ѝ страни и смесени гори с пищна зеленина. Това място е магично в края на пролетта и началото на лятото. Време за флирт и романтика, и нестихващи любовни трели в клоните на дърветата, чийто безмълвни свидетели нощем са само светулките, намигащи съучастнически с фенерите си.

За корейците някои специалитети от българската кухня вече бяха познати и сами си поръчаха, произнасяйки забавно „шопска салата“. След нея сервитьорът им донесе вряла рибена чорба с много люти чушки и пъстърва на скара – единодушният им избор от богатото меню. Докато хапваха с удоволствие и кимаха одобрително над блюдата, живо се интересуваха от скромната ми личност – с какво се занимавам, колко книги съм издала, как се казват и защо, какви са темите в разказите и поезията, и т.н. Беше в навечерието на дълго подготвяна вечер, посветена на моето творчество, разказах им. А те възторжено възклижаваха и ме слушаха с такова внимание, сякаш пред тях

стоеше български национален герой. Усетих как бузите ми поруменяват от възмущение – не успях да го скрия. Носех поканени в чантата си за случайно срещнати приятели и неуверено извадих една от тях. Господин Парк я разгледа с любопитство и помоли да я задържи за спомен. След два дни летяха за Корея и нямаше да присъстват в залата.

Когато стигнахме до десерта – овче кисело мляко в гърненце – председателят на Корейската асоциация най-гържествено ми закопча на ръката часовник в знак на благодарност за гостоприемството с думите: „Стрелките показват нашето време. Тъкмо ще знаеш колко е часът, когато дойдеш в Корея!“ Смаяна бях от милия жест и внимание, но поканата приех несериозно. И на нас ни се случва да казваме, като израз на гостоприемство и добро възпитание: „Ако минеш през моя град, ела ми на гости!“. Но когато репликата е отправена към не дотам близки хора, почти веднага след раздялата забравяме за поканата...

При разговорите, примесени с тънко чувство за хумор, остроумни шеги и сърдечен смях, не бях забелязала кога часовникът бе превъртял два пъти голямата си стрелка, а над планината облаци закриваха слънцето. Изпуснахме работното време на Историческия музей, но пък успях да им разкажа за подвига на Ботев пред внушителния му паметник на едноименния площад във Враца. Тогава плисна дъжд и подгони гостите към бусчето. Капките обаче не попречиха на церемонията по сбогуване – с широки усмивки, чупка в кръста и дружелюбно протегнати ръце.

* * *

Това беше, казах си, когато групата изчезна от погледа ми... Месец по-късно обаче разбрах, че нищо от шеговития ни разговор не е било куртоазия и сърдечната покана важи с пълна сила... За моя огромна радост гласът на госпожа Тодорова про-

звуча по телефона, с невероятната новина, че съм включена в първата група журналисти, пътуващи в началото на септември за Южна Корея.

Всъщност, крайно време е да нарежа протокола, когато говоря за Снежана Тодорова. С цялото ми уважение към високия ѝ пост, но с нея ни свързва дългогодишно приятелство. Съдбата ни среща по време на един незабравим десетдневен круиз по река Волга – тя оглавяваше делегацията от български журналисти, а аз бях най-младият представител от групата на Съюза на българските писатели. Разбира се, бях респектирана от авторитетните имена в списъка с пасажерите, много от тях не познавах. Но още при първата ни среща шефката на СБЖ стопи притесненията ми с широка усмивка, с топлите си очи и искрена добронамереност. Почувствах я близка, сякаш сродна душа. Днес, години по-късно, продължавам да мисля, че Снежана е безкрайно мил, добър, деликатен и внимателен човек – от онези, за които казваме, че са изчезващ вид. А сега щяхме да изживеем заедно още едно незабравимо пътуване. Помня, че когато ми каза за Корея, радостта преля през очите ми и обилно намокри бузите ми като гейзер, а коленете ми омекнаха, та потърсих място да приседна...

Много пъти съм се просълзявала от радост, но неудържимо бликащите щастливи сълзи не се забравят – когато за първи път поех в ръце новородения си син; когато докоснах дъщеричката си; когато големият Евтим Евтимов, вечна му памет, ми каза по телефона: „Приехме те в Съюза на писателите, момиче! Отваряй шампанското!“; когато секретарката на СБП ми съобщи за круиза по Волга и когато научих от поетесата Роза Шорникова датата за премиерата ни в Москва... И всеки път си казвах, че това е най-големият подарък от добрата Съдба, а тя не спираше да ме изненадва. Точно когато си мисля, че държа здраво юздите и управлявам живота си по собствен сценарий, на пътя ми се появява нещо непредвидено, което слага

кръст на старите планове и ме повежда към нови хоризонти. На пръв поглед всичко изглежда случайно, импулсивно, щуро и лишено от логика, а аз трябва само да реша да се хвърля ли на гребена на вълната или да остана в стереотипната зона на комфорт, заключвайки входната врата отвътре след монотонния работен ден. На пръв поглед – да! Но обръщайки глава към последните десетина години за равностойност, дълбоко се съмнявам, че има случайни неща. Както се оказва, за всичко си има причина и следствие, но трябва време, за да разберем какви са. Така неусетно хора и събития влизат и излизат от живота ми, и всеки, и всичко остава в него своя отпечатък. А на мен ми остава само илюзията, че съм написала сценария на собствения си живот... Не съм мечтала за Корея. В медиите за Сеул се говореше преди тридесетина години, покрай летните олимпийски игри. От време на време се чуваше за войната между Севера и Юга, но всичко някак се разми между важните новини в ЕС и евтините китайски стоки, и икономическото чудо на Япония, за което се шушукаше на ушенце още по времето на социализма. И сега изведнъж свише ми се отдава възможност да отида в Корея...

Докато не излетях със самолета за Истанбул си мислех, че всичко е толкова хубаво, че няма как да е истина! Я няма да мога да взема отпуск, я ще ми попречи непредвиден инцидент или ситуация, я нещо тотално ще се обърка и няма да замина... Дори пазех пътуването в тайна, не говорех за него „да не чуе дяволът“! Но септември дойде и всичко се подреди по ноти. През магазина за сувенири минах в последния момент, преди да стъкмя багажа си за път – дълго се размотавах из добре заредените рафтове, исках да избира много и разнообразни дребни нещица, символизиращи българската идентичност, дух и култура. Да има за всички, с които ще се запозная, частичка от дома – връзка с химикалки с българския триколюр и надпис „Bulgaria“, дузина кърпички с ръчно бродирани народни

шевици, шепа магнитчета за хладилник със снимки на Леденика и Вратцата, и разбира се, два джоба с мускалчета с розово масло – подобно на бай Ганьо... За жалост, от страх да не надхвърля допустимите килограми на багажа, взех само две бутилки с Мавруд, едно от любимите ми вина, чиито качества заслужават внимание и признание не само у нас, но и далеч зад граница и следва да се оценят по достойнство!

Ден преди полета надникнах в интернет, разчитайки на „чичко Гугъл“ да ми каже нещо повече за Корея. Освен в Уикипедия, информацията на български за тази далечна страна е оскъдна. Ще си призная, че съм скарана с английския език, за което искрено съжалих. Все пак успях да хвърля поглед над Сеул, благодарение на орбиталните сателитни очи, дори се „разходих“ по булеварда пред хотела в който щяхме да отседнем, телепортирах се и до екзотичния вулканичен остров Чеджу... Така се бях вгълбила във виртуалната екскурзия, че осъмнах пред компютъра. Но пък вече знаех нещичко за географията, инфраструктурата и икономиката на страната и почти нищо за коренно различната от нашата, азиатска култура...

ЕДИНАДЕСЕТ КИЛОМЕТРА НАД ЗЕМЯТА...

Полетът до Истанбул продължи има-няма час и половина – кратък за моята краста към летенето и твърде скучен, тъй като слънцето отдавна бе залязло. Седях до илюминатора – любимото ми място, за което съм готова да се бия. И то не кое да е, а пред или далеч зад крилото на самолета, та нищо да не скрива хоризонта. При първия ми полет до Москва преди години, мястото ми бе просто късмет, но при всеки следващ полет предварително заявявах претенциите си, както и тази подробност, че съм вегетарианка... Този път летенето изгуби очарованието си, чувствах се като слепец – присвивах очи и се взирах навън, но погледът ми не успяваше да пробие черната прегръдка на нощта. Лампите в салона пречеха на несъвършените ми сетива да прихванат слабия блясък на звездите в безкрая или светлинките в бездната под нас... Иначе стюардесите щъкаха напред назад – щом боингът се „хоризонтира“ се появиха с подноси, отрупани със сварени хавлиени кърпички и още димящи ги полагаха с щипки в шепите ни, за дезинфекция на ръцете. После ни поднесоха локумчета, с което турската авиокомпания засвидетелства гостоприемството си, а след тях чаша вода, лека закуска и шоколадово десертче.

На летище „Ататюрк“ в Истанбул имахме малко време за да слезем от среднокласия Боинг 737 и да се настаним в туловището на големия му брат 777. Оказа се трудна задача, защото разстоянията са огромни. Нямах никаква представа накъде трябва да вървим, не търсех указателни табели, просто гледах да не изоставам от групичката, пред която най-отпред припкаше енергичният Джими – корейският преводач, който придру-

жаваше делегацията през юни в България. Заради дребничкия му ръст понякога катранено черният му тил потъваше в тълпата, та затова си избрах друг ориентир – Снежи. Не само защото все още не познавах останалите четирима от групата, но и защото в момента с нея бяхме най-едрите представители от балканското население и стърчахме с глава над пыплещата наоколо многолика и многоцветна тълпа. Още от ученическите години „биех колеца“ в час по физическо, който започваше с подреждане в колонка тип „лампени шишета“... Тогава имах комплекси, че съм „голяма магарица“, но през годините ръстът неведнъж се оказваше предимство, както в случая. Гледах от високо пъстрия свят, събран от всички краища на планетата. Летището в Истанбул е в Топ 5 на най-големите и натоварени в Европа, като междинна точка за много дестинации към Азия и Африка. Наближаваше полунощ, а ние все още тичахме по безкрайните коридори между мустакати мъже с черни кожени якета, жени с бурки или с пъстри индийски премени и червена точка на челото, и азиатски миньончета с „дръпнати“ очи. Срегнахме дори група боси пилигрими с бели роби, наметнати с бели хавлиени кърпи за баня, връщащи се от Божи гроб... Но колкото да бе интересно и разсейващо всичко това, не изпусках от поглед прическата на Снежи.

Темпото намалихме едва когато стигнахме нужния терминал и изход. Устремът ни бе спрял от опашка пасажери, един по един изчезващи зад тежката врата на самолета. Докато пълзяхме бавно по стълбата гледах с опулени очи огромния „Ноев ковчег“ и се чудех ще излети ли в крайна сметка това чудовище, или не!? Съмнението ми се усили, когато попаднах в търбуха му – четири – пет салона с по стотина места, подредени в три колони с по три седалки и две пътеки между тях. И пълно с народ, като сардини в консервна кутия. Добрах се до моя илюминатор далеч зад крилото и залепнах за него. Навън вагонетки като гъсеници все още пълзяха препълнени с куфа-

ри, чезнещи в тялото на самолета. Други возила докарваха провизии, трети зареждаха гориво... Е, може да излитаме вече, нямах търпение! Знам колко лош събеседник съм, щом седна до кръглото прозорче, за което се извиних на Снежи. Но тя бързо ме успокои като каза, че не обича да гледа през илюминатора и винаги си запазва място до пътека. Така, че между нас остана празна седалка – и двете се молахме да не е продаден билетът, че да седне някой и да попречи на комфорта и разговорите ни. А самолетът си го биваше – чисто, топло и подредено. На всяка седалка чакаха одеялце и слушалки за мултимедията, вградена в гърба на седалките. Добре се разбирахме с машинката, защото тя „знаеше“ и руски език... През цялото пътуване споделяше с мен местоположението на самолета, на каква височина е, с каква скорост се движи и колко остава до крайната точка на пътуването. Онези, които си нямаха прозорче към облаците като мен, можеха да гледат филми, новини или пък да слушат музика. Някои веднага напъхаха слушалките в ушите си, но аз тръпнех в очакване на излитането. Чудех се, каква ли сила е нужна да задвижи това огромно нещо и да го запрати във въздуха!

Първо се чу оглушителен тътен, сякаш изригва вулкан, после тягата ме залепи за облегалката и инстинктивно стиснах подлакътниците, както барон Мюнхаузен гюлето. Всъщност, беше прекрасно и магично... Занемаяла гледах дъното на бездната, където лустросаният луминесцентен Истанбул се оглеждаше във водите на Босфора, обилно осветените туристически атракции искряха като диаманти, а двата моста между Европа и Азия блестяха като златни коланчета, препасали тънката талия на потока... От това вълшебство ме извади симпатична стюардеса, надвесена над мен с табла димящи хавлиени кърпички, след които дойдоха локумчетата, а после обилна вечеря с патронче червено вино. След половин час прибраха обратно подносите ни – кой ял – ял, кой не е, да е ял... После раздадох

по едно несесерче, разтворих го веднага с детско любопитство – тапи за уши, мехлем за устни, превръзка за очи, чорапки с гумирано стъпало, меки платнени чехли без твърда подметка, четка и паста за зъби. Горедолу всичко, от което в този момент имахме нужда. Когато опразни количката, стюардесета се върна и къде с думи, къде с жестове показва, че следва да спуснем щорите на прозорчетата и да спим! И как да спя при този висок адреналин и манията ми да гледам навън? Да гледам, ама какво в тази непрогледна чернилка... Ще опитам да дремна, рекох си, два-три часа, докато съмне, нали летим срещу слънцето, скоро ще го срещнем, и тогава никой няма да може да ме отлепи от стъклото. По дяволите правилата! Последното, което видях преди сънят да ме пребори, бяха светлините на източния бряг на Черно море, някъде под Сочи...

* * *

По едно време усетих, че всичко ме боли от неудобната поза, в която съм заспала. В левите ми ребра се забиваше машинка от предпазен колан, гърбът ми висеше от седалката, главата ми бе почти в скута на спящата Снежи, а краката ми стърчаха облепени над илюминатора, почти до тавана... Трудно ми бе да маневрирам без да се изхлузя на пода, в случая ръстът ми се явяваше като сериозен недостатък. Някак си успях да седна нормално и повдигнах щората. Не вярвах на очите си, разтрих ги и отново надникнах! Сякаш на една ръка разстояние, светеше голям будистки храм. Лампите обкантваха покривната му конструкция в стил китайска къщичка, толкова ярко и невероятно близо, че нямаше как да сънувам. Бе построен на връх в чието подножие мъждукаха светлинки на населено място... Изпратих го с поглед, безбрежната тъмнина отново обгърна боинга, а аз заех отровна поза и отново се пренесох в царството на сънищата...

Знам, че не откривам топлата вода, но си мисля какво нещо е техническият прогрес... Само преди два века на кралските пратеници са били нужни денонощия да доставят вест от едно царство в друго, яздейки конете си. А сега за четирите часа, в които дремнах на неудобната седалка, металната птица прекося хиляди километри, прелитайки над Каспийско море, казахстанската степ, после северно от Тибетското плато – над пустинята Гоби и южната монголска пустош...

Когато се събудих и повдигнах пластмасовия клепац на околото до мен, ослепителният ден нахлу в самолета. Опитах да го спра с тялото си, но светлината се плъзна между седалките. Огледах се – на първия ред до кухнята дремеха стюард и две стюардеси. Едната се размърда, отвори очи и ме погледна строго. На лицето ѝ прочетох нещо от сорта „Спускай щората на прозорчето, че ще разбудиш всички“, но се направих на разсеяна и невинно ѝ се усмихнах. Съжалявам, момиче, но няма да пропусна нищо, което се случва навън. Ако това за теб е поредното досадно пътуване или просто работа, за мен е изключително преживяване, друг път я ми се отворил парашутът, я не! Стюардесата сякаш прочете мислите ми и отново затвори очи. Беше малко след шест сутринта, летяхме над някаква пустош, ама знае ли човек коя от всички точно е – в този район на земята дал Бог пустини. През рехавите облаци се мярнаха две три езерца, приличащи на малки локви, после се появиха обработени площи, сякаш кибритени кутийки, но бързо изчезнаха под плътна бяла завеса. Беше някъде над Китай, според монитора пред мен до Сеул оставаха два часа и половина и летяхме „само“ на единадесет километра над земята... Сякаш от нищото в небесната магистрала се появи насрещен самолет, прелетя под нас като тапа от шампанско и отпраши нататък. След час облачната пелена внезапно се разкъса и в бездната блесна спокойното Бохайско море, антрето към Жълто море. Бях чела, че водите му са обагрене от фините пясъчни части-

ци, които му носи река Хуанхъ и по мои сметки трябваше да са лимонени, за да е заслужено името. Но не бяха. Синя покривка се стелеше в ниското и само слънчевата пътека разполовяваше като златен ширит лазура... Докато се снижавахме неусетно, белите трохички се превръщаха в кораби и яхти, а от зелените мъниста букваха изумрудени островчета... От прозорчето ме отлепи стюардесата, която ми подаде топло кафе. Супер! Кафе, кафе, ама как без цигара, бе хора?! Опитах да прогоня тази мисъл и отново спуснах поглед през стъклото към очарователната гледка, но тя придоби съвсем друг вид... Корабите с белите бразди вече ми приличаха на димящи хавански пури, а многобройните разхвърляни островчета напомняха смачкани, безформени угарки от разсипан пепелник! Лелееееее, само да стъпи кракът ми на земята, две цигари наведнъж ще запалят, като вълкът от онова старо анимационно филмче „Ну, погоди!“. По всичко личеше, че скоро ще кацаме. Пътниците бяха подканени да заемат местата си и да затегнат коланите. Самолетът се наклони грациозно, сянката му прекоси слънчевата пътека и полетя над островчетата като хартийка, грабната от вятъра.

* * *

Сеул и регионът наистина са впечатляващи от високо, мислех си докато огромният Боинг плавно захождаше към пистите на летището. Цял живот ще помня първата среща от птичи поглед – стотици небостъргачи, стърчащи от сърцето на Корея, с обагрени чела от пурпурния септемврийски залез... Гърбицата на огромен мост над морето разполови илюминатора до мен. Причудливият му скелет свързва летището с модерния град Сонгдо, изграден през последните петнадесет години върху изкуствен насип във водата. За прелитащите от запад, Сонгдо е лесен за разпознаване – няма как да сбъркаш или да

не забележиш стройните силуети на нестандартните небостъргачи и няма как да ги забравиш, след като веднъж си ги видял! Сред тях се откроява Търговската кула, една от най-високите сгради в Южна Корея – шейсет и осем етажа! В ръста ѝ няма нищо чудно – славата на корейските строители се носи по цял свят откакто „Самсунг“ вдигнаха най-високата сграда в света – Бурдж Халифа в Дубай – цели сто и шейсет етажа! Но за какво им е в Сонгдо чак толкова висока сграда – Търговската кула и така е достатъчно забележима! От високо впечатляват още неестествено правите очертания на брега, вдаден в морето и идеално нивелирания терен на града, на фона на околния хълмовиден ландшафт в посока на близкия тримилionen град Инчон! „Градът на бъдещето“, както наричат Сонгдо, е ужасно скъп мегапроект за недвижими имоти, с интересни хрумвания и оригинални конструктивни решения. Жилищата в многоетажните му сгради се харчат като топъл хляб, въпреки че цената им е доста солена – средно петстотин хиляди щатски долара! А може би си струва, знае ли човек? Какво те спира, ако имаш парите?! Най-новите технологии са внедрени и в домовете, където всичко се командва от компютър – от температурата и влажността на въздуха в помещенията, осветлението и положението на щорите, до телеприсъствие на личния лекар за преглед или просто среща „на живо“ с роднини. По невероятен начин се извършва и сметосъбирането в Сонгдо. „Кошчетата“ се отварят с електронна карта и изхвърленият боклук се отправя по подземен път към пункта за събиране на отпадъци. Мощни вентилатори го пренасят със сила до 120 км/ч до сепариращата инсталация, а полученият метан от преработката на боклука се използва за автомобилно гориво...

А що се отнася до „кражбата“ на място от морето, тя е практика в Корея, защото земята не достига. Корейците ограждат нужното пространство със здрави диги, а после го пресушават, запълват с камъни и пръст, и застрояват. Звучи просто, но

всъщност е много сложно и рисковано! Такива изкуствени земи има по цялото крайбрежие на Корея. Ако не са те, кога ще им хартира място на корейците да построят в Сонгдо централния парк досущ като този в Ню Йорк, канали като във Венеция и комплекс за конференции, напомнящ операта в Сидни?

Плод на рационалната корейска мисъл е и летище Инчон, на което се готвим да кацнем. Самолетите се приземяват на изкуствена суша, заела мястото на водата между два острова. От него до материка се стига с метро или по магистралите, които прехвърлят един от двата километрични панорамни моста над морето. Няколко години подред Инчон е признато за най-доброто летище в света. Осигурени са всички удобства за хората – храна, напитки и развлечения. Без дори да разберат, пътниците минават край постове за санитарна инспекция с топлови зори и дезинфектори, докато незабележими край тях, циркулират униформени служители с малки моторчета, снабдени с камери за контрол...

СЕУЛСКИ ЩРИХИ

Както се заканих, още щом си взех багажа, потърсих изход, за да запаля цигара. Викам си, ще дръпна една бързичко, докато не са дошли посрещачите. Знам къде са пепелниците – до вратата, като на нашето летище. Когато групата излезе, ще се присъединя към тях. Не се страхувах, че ще се изгубя в тълпата, все пак споделих намеренията си със Снежи и Джими. Ако аз не се оправя, те ще ме намерят, знам си. А как ще намеря изхода ли? Е, моят счупен английски до толкова стига, ще се ориентирам. Най-елементарното бе да следвам нарисуваното бягащо зелено човече, което виси на всички летища, гари, молове и прочее. Бързах в оказаната посока и си търсех пепелника. Да, ама не! Когато с облекчение видях централния изход, предвкушвайки удоволствието от цигарата установих, че пепелник липсваше, нямаше и пушачи, нито пък разхвърляни угарки. Не случайно точно това летище е обявено за най-чистото в света за 2015 г. Ха, сега де?! Огледах се за някое ъгълче, където биха го скрили, но и такова нямаше. Чак тогава забелязах на петдесетина метра от мен стъклена кабинка, малко по-голяма от автобусна спирка, с нарисувана димяща цигара в горния десен ъгъл... Затърсих багажа си натам и припряно отворих вратата. Вътре нямаше място за мен, камо ли и за огромния ми куфар. Е, няма как, ще се свият малко, двайсетте часа прочистване на белите дробове ми дойде в повече. Въсъщност, помещението бе тясно, иначе хората вътре не бяха много, преобладаваха европейците. Влязох с багажа, едва го вдигнах по двете дървени стълбички. Смея ли да го оставя отвън, било то и пред стъклената преграда? Вярно, нямам, на-

род всякакъв, пък и у нас си знаем: „Вържи попа да е мирно селото“! Ще я предават ли тая приказка от уста на уста мъдри-те ни предци, ако не е истина? Не губих нито секунда, подпрях се на високия куфар и запалих. Че като ми се люшна главата, сякаш поддаде и дървения под под ходилата ми, омекнаха ми краката и... ха да падна! Подпрях се на дебелото стъкло, при-творих очи, а когато ги отворих, групата излизаше през врата-та на летището, водена от познатия ми вече Ким Йонг Ман – генерален менажер на Асоциацията на корейските журналисти и преводачът Джими. Огледаха се за мен, аз размахвах ръце от стъклената клетка и направих знак, че идвам. Леле, голям срам! Надявах се, че ще има още желаещи да палнат, но от десетината гости и домакини само аз се оказах сериозен пу-шач. Не можех да си позволя всички да ме чакат, хвърлих ци-гарата и си обещах, че това няма да се повтори... Ама тя рабо-тата с цигарите била много сериозна! Разпитах Джими и той с охота ми обясни как стоят нещата. Забрали пушенето на-всякъде, освен в тези малки оранжерии с до три високи едно-краки масички и пепелници. Обикновено вътре хора почти няма, корейците гледат на тях като на позорен стълб! За непослуш-ните глобата била сто долара и то не само на книга! Може би това бе и една от причините да няма фас на улицата... Боже, рекох си, как ще изкарам тук десет дни? Защото колкото пове-че ти забраняват нещо, толкова повече искаш да го направиш – проклета психика! Викам си, ще пуша на воля в хотела – щом вътре е забранено, нали има тераси и прозорци! Но тога-ва още не знаех колко много греша. Тераса имаше само стоята ми на остров Чеджу. В останалите три тя липсваше, а прозор-ците се отваряха най-много четири пръста, защото имаха ме-тален ограничител или метална мрежа, да не би да промушиш глава навън...

Бях си взела от родните цигари стекче, повече от половина-та си ги пуших, когато се върнах у дома. От ученичка не съм

се крила така, за да запаля! Не е позволено нито на тротоара пред хотела, нито на пейка в парка, абе – никъде! Тук не може примерно мъжът да каже: Я, жена, докато видиш какво има в този магазин, аз ще дръпна една откън... Или да отидеш в квар-талния ресторант, където персоналът не само си затваря очи-те, за да върви бизнесът, но сервитьорът носи и чашка с вода, която да се ползва като пепелник... Пушачите ще ме разберат, другите едва ли! А пък от бивши пушачи по лошо няма – дали искат да докажат на себе си колко правилно решение са взели, отказвайки цигарите, или просто им се пуши, но не си го при-знават – нямам представа, но повечето от тях са крайно без-компромисни и нетолерантни. Какво пък, в крайна сметка, всеки има право на избор...

* * *

Още не бях преглътнала абсурда за всеки страстен тютюнд-жия, когато домакините отново ме изненадаха. Пред скромна-та групичка от шест човека, с преводача седем и двама посре-щачи – точно девет, спря луксозен, петдесет местен автобус. Твърде снобско, някаква показност на благоденствие, някакво изхвърляне за добро първо впечатление или Бог знае какво, но във всеки случай това ново и лъскаво возило можеше спо-койно да побере не само нас с багажите, но и микробусчето, с което развозвахме корейската делегация в България... Докато си разсъждавах типично по балкански, мъжете нахвърляха ог-ромните куфари в багажното и ни подканиха да се настаним – по един на двойна седалка, да ни било по-удобно... Скоро на-пуснахме летището, прехвърлихме морето по магистралата, после се изгубихме между причудливи небостъргачи, подпре-ли с челата си безоблачното небе. От време на време преси-чахме рекички и канали по внушителни мостове, докато раз-ноцветни неонов светлини прогонваха падащия здрач и не-

усетно обгръщаха Сеул... Направи ми впечатление обаче, че въпреки пиковия час, автобусът ни се движи с почти постоянна скорост, която никак не бе малка, предвид градските условия и трафика, изпреварвайки колони с коли. Надигнах се от седалката и погледнах през стъклото на шофьора, да видя какво не е наред. Това, което видях, ме накара да се срамувам от самата себе си, от собствените си мисли. Прозрях защо Асоциацията е решила да ни вози с голям автобус! Каква ти показност, какво ти добро впечатление – предубеждения на обременен мозък. Движихме се плътно в ляво на шест лентовото еднопосочно платно, петте бяха задръстени от леки коли, а пред нас се отваряше празен коридор с нарисувани тук-там бели автобусчета върху асфалта. Светна ми – в Сеул има лента за движение на автобуси. Така и градският транспорт се оказва доста бърз, обратно на нашата логика, че в големите градове е по-добре да си с малко возило, за да може да се промъкваш и пререждаш. Не е за вярване, ама в тези отделени само с маркировка ленти, никой не се промъква! Няма ги нашенските джигити и турбо гъзари с лъскави джипове, за които ни правила за движение, ни закони имат особено значение. Колкото и да е пиков трафикът, колкото и да ценят времето си корейците, дисциплинирано кротуват зад волана, а тези в автобусите хвърчат покрай тях. Това правило направи възможно бързото ни придвижване от една точка до друга и успяхме да следваме натоварената програма за престоя ни в Корея.

В Сеул, заедно с Инчон и урбанизираните край тях съседни селища живеят над двадесет и пет милиона души, половината от населението на страната, а само столичаните са повече от десет милиона! Това е една от най-големите агломерации в света, след Токио и Гуанджоу (Китай). Представете си с какво лично пространство разполага живеещият тук кореец и как би се радвал на простор и въздух, ако се засели в България! Като територия Южна Корея е с 11 000 кв. км. по-малка от нашата

„Земя, като една човешка длан!“, но населението ѝ не е седем милиона, а седем пъти повече! Сега си представете нашата столица и областта ѝ, където живеят всичко на всичко два милиона глави. Ха сега съберете на тази територия цялото население на България и го умножете по три, за да получите реална представа за Сеулския район и колко пренаселено е там! Само в столицата се движат около три милиона автомобили по петдесетина магистрали и пресичат над три хиляди кръстовища със светофари! Ако в мегаполиса съществуваше транспортен колапс, той всячески би спъвал икономическия прогрес. Но корейците не могат да си позволят, дори при тези цифри, транспортът да „стои“. През 80-те години се случвало автобусите да чакат до половин час в задръстване, без да помръднат. Практиката недвусмислено доказала, че в дясната лента не само пречат на движението, но и бавно се придвижват. За да научат хората да използват обществения превоз, той трябвало да бъде бърз и надежден. В Сеул специалните ленти за градски транспорт са с обща дължина над двеста и петдесет километра и се увеличават непрекъснато.

Автобусите са в четири основни цвята и са оборудвани с джипиес, та във всеки момент да се знае кой къде се намира. Сините са магистрални и кръстосват Сеул от край до край. Зелените съединяват магистрали по географската ширина, червените свързват центъра с жилищните райони, а на къси разстояния корейците пътуват с жълти електробуси. Спирките са идеално чисти, със здрави стъкла и затоплящи се седалки през зимата. Кога ли ще имаме и ние такива?! Мъчно ми е като си спомня нашите – изпочупени, ръждясали, облепени с некролози... Ще припомня, че лятото на 2014 г. в София бе пуснат експериментално електробус и предизвика сензация в медиите: „Първият електробус в Европа“, „София тества електробус“ и пр., дори кметът на столицата обясни, че Общината ще помисли за закупуване на еко-возилото, ако покрие очакванията за

изпитателните девет месеца... За година луксозното возило убеди всички в плюсовете си, минуси не бяха открити. Тогава в националния ефир на БНТ отговорен господин обясни, че закупуването и въвеждането на превозните средства в градския транспорт е бавен процес, отнема години, но има подкрепа и действие в тази посока. Бъдещето щяло да покаже кога ще се случи! Това бъдеще за корейците вече е минало, защото експлоатират електробусите вече десетина години. А ние, въпреки че първи в Европа се изфукахме с такава придобивка – за пробен период докато намерим средства за внедряване на няколко возила – водещите европейски държави сигурно ще напълнят и малките си градчета с такива...

За да се справят с тапите и натоварения трафик, през 2003 г. в Сеул открили Команден транспортен център. В него работят 130 човека на три смени. Тяхната основна задача е да следят трафика, давайки информация по всички методи на съвременните комуникации, и да създават благоприятни условия за пешеходците и велосипедистите. На помощ им се притичат триста камери за трафика и четиристотин за нарушения от сорта неправилно паркиране, за което глобата е четиристотин и шестдесет хиляди вона – около четиристотин и шестдесет долара! Според правилата, влизането в центъра на столицата се заплаща, когато в колата шофьорът е соло. Ако има спътник, влиза гратис. Това е още една интересна мярка за разтоварване на трафика.

* * *

Първата ни спирка бе пред хотел „Президент“, в който останаме три нощи. Заслужаваше си името и звездчките, това личеше още от входа със златна въртяща врата, с луксозно фойе, украсено с икебани и обляно в светлина от безчет полилеи, плафониери и аплици. Очакваха ни, трябваше да се досетя. Докато се опомних, къде съм попаднала, Джими ни раздаде

магнитни карти – ключове и парола за уай-фай мрежа. Разполагахме с половин час за настаняване, след което ресторантът ни очакваше за вечеря. Чудех се с кого ли ще разделя стаята си. Имах предпочитания, но не ги споделих с никой и слава Богу, иначе много щях да се изложя. Снежи настаниха в апартамент на последния етаж с изглед към неоновия Сеул, а всеки от нас се разположи като пет пари в кесия, сам в луксозна двойна стая на долните етажи. Няма да премълча възхищението си, пък кой каквото ще да мисли! На бялото черно не мога да кажа! Чудех се дали не съм първият обитател в тази стая... Срещу входа – огромен вграден гардероб с плъзгащи врати-огледала, успоредно по дясната стена на стаята лежи бар-плот, върху него – минерални водички от остров Чеджу, чаши за топли напитки и бързозагриваща кана, пакетчета разтворими кафета и чайове и три вида захар. На отсрещната стена до тях – ниша с допълнителни напитки, вградена каса-сейф, а най-отдолу вграден, зареден с лакомства мини-хладилник. И у нас е така с една съществена разлика – липсваше лист-менюто, хапваш и пийваш без да плащаш. Далеч съм от мисълта, че преди мен тук е дошъл комунизма... Знам, че безплатен обяд няма, вероятно цената на нощувката е толкова висока, че покрива и всички тези глезотийки. Както и да е, но в едно съм сигурна: умеят корейците да те карат да се чувстваш специален.

Стоях срещу изпънатите под конец легла, застлани сякаш с нови чаршафи, и се чудех кое да избира. Добре, казах си, дупки на постелите няма, а дали не скърцат матраците, може някой от тях да се е продънил и провиснал от употреба? Ще взема да ги пробвам и двата! Хвърлих се на единия, после се тръшнах на другия, но освен пукането в собствените ми стави и мекото шумолене на постелите, друго не се чу. Брей да му се не види, как пък нищо не скръцна, нито врата, нито панта, нито под, нито легло, нито кран на чешма! Миех си ръцете в банята и гледах опулено в огледалната стена пред мен! Отзад се отра-

заяваше пердето пред ваната, десетки шишенца с благовонни течности и това, което не съм виждала в български хотел – четка и паста за зъби, гребенче, клечки за уши и тампони за сваляне на грим. И понеже имам десетина минути до уречения час за вечеря в ресторанта, ще споделя за още някои дреболийки, различни от нормалните за всеки приличен хотел, като шапки за баня и игла с конци за шиене. Изненадана бях да видя в гардероба ютия и дъска за гладене, домашни чехли, слушалки за радио, превръзки за очи и маска за евентуален пожар, опазил Господ! Какво представлява ли? – нахлуших я върху главата си, да видя... Огнеупорен жълтеникав плик с дебел филтър на носа и устата, който се стяга с червен шнур около вратлето, че да не влиза дим. Иначе казано, прилича на плик за печене на пилета. Ще си я взема маската, как да не я взема, вече съм я разпечатала и ще я развявам като трофей пред учудените очи на моите близки. Така стана и голяма атракция се оказа, а аз всеки път я надявах върху овчата си глава! Но най-много се дивяха, когато показвах снимка на тоалетната чиния.

– Това не е кенеф, като кенеф, а цял компютър! – плескаха се по челото – Гледай, гледай, чинията е включена в контакта! – сочеха кабела – Как работи, какви са тия копчета?

Какви са?! Знам ли ги какви са! Такива бяха гърнетата във всички хотели, в които гостувахме – с подлакътник, нафъчкан с копчета, но аз не посмях да пипна нито едно от тях, страх ме бе да не повредя нещо, че да не мога да я ползвам и да се наложи да търся помощ! Както са я настроили, така ще е. А какво още може да прави, няма да разбере. Със сигурност имаше функция за затопляне на седалката – усетих го случайно, вероятно камериерката го бе оставила така или на обитателя преди мен му е било студено на дупето и след него опцията е останала включена...

Когато се спуснах в ресторанта, повечето от колегите вече обикаляха шведската маса, отрупана с десетки ястия. Или бяха

по-гладни от мен, или не бяха обърнали толкова внимание на стаята си. Усетих как устата ми се изпълва със сокове при вида на всичко, пък и нямах търпение да се докосна до корейската кухня. Като изключим редките ми посещения в китайски ресторант, където нямам идея що за готвач приготвя китайски рецепти с български продукти, към азиатски гозби не съм посягала. До входа ме посрещнаха супите, които оставих за друг път, подминах и тежките метални капаци, криещи под себе си местни деликатеси, но за това пък с особено внимание обходах блюдата с морски дарове и салати. Съдържанието на всяко плато бе изписано на корейски и английски, все пак в хотела много чужденци гостуват. Затова имаше и няколко вида хляб, а на закуска и пържени филийки приготвят, което със сигурност не е корейско изобретение. Та това тук далеч не бе типична местна кухня, разбрах го през следващите дни, а някакъв смес за всички вкусове на шарения народ, пристигащ и заминаващ от „Президент“. Важното е всички да са доволни, че пак да дойдат, или на приятели да се похвалят, реклама да направят. Но сега... лелеееее, това тук е рай за вегетарианци! Такова изобилие и разнообразие от риби, миди, раци и скариди не съм виждала дори по четири звездните шведски маси в крайморските ни хотели! Да се чуди човек от какво да си вземе.

Сещам се за дядо ми, лека му пръст, който казваше, че „да нема е лошо, ама и да има много, пак е лошо... Око лакомо, дупе тричаво!“ Гледам как две беломуняви девойки с луничави личица стават от близката маса, вземат си североевропейските чантички на рамо и се отправят към изхода, а на масата след тях остават полупълни чинии с какво ли не в тях. От това щипнали малко, от онова малко, а другото... да си го правят корейците каквото щат! Дано си гледат в задния двор на хотела прасенца, че при такова ягмосване на храната... Трупат, трупат чужденците, от всичко точно днес да опитат! Пък то, колко му трябва на човек?! Тъй си мисля, ама не изпускам от поглед

любимата съомга, която за жалост, като повечето лошо платени българи, вземам когато е на промоция. Както обичам да се шегувам, в България големите хранителни вериги определят семейното меню. Отбивам се след работа в близкия Кауфланд да купя хляб и мляко, а те ми излизат най-малко трийсетина лева... Така че да знаете, хляб и мляко се купуват от кварталната бакалия, а не от мегамаркет, който те затрупва с десетки промоции и изкушения! Но пък иначе кога пенсионерка ще опита съомга от трийсетина лева кило? Ще опита, ама друг път, когато я пуснат на половин цена, че ѝ изтича срока на годност... Едно съм сигурна, тази тук не е с изтичаща годност и вкусът ѝ е съвсем, съвсем друг...

Трапезата не е отрупана специално заради нас и утре ще прелива от вкусотиини, та ще я карам по-леко, мисля си. Тази вечер ще хапна от всички блюда със съомга... Уж по-леко, ама, опуснах му края! То не бяха пет-шест предястия, то не беше на скара, със сос, с миди... само дето торта от съомга нямаше, че и нея трябваше да опитам. Ей, Боже, защо си ми дал цели тридесет и два зъба, а само един корем? И как може, при тази кралска гощавка, без чаша бяло вино, да не говорим за цигарка?! Ами, ако съомгата ми преседне, с какво да я прокарам? Корейците май не знаят що е вино, не знаят и нашата поговорка „Ако ще е гарга, да е рошава“! Май беше дошло време за продължителна топла вана с цигарен дим, пък ако ще утре да се разчуе. Дано камериерките не са клоуарки и да ме наководят по нашенски, че джобните ми парички са точно колкото за глобата...

* * *

На интериора на автобуса, разбира се корейка марка „Daewoo“, обърнах внимание на следващата сутрин, докато групата се събираше пред хотела. Блестеше, сякаш шофьорът го бе изкарал днес от завода! По-интересното обаче бе, че си

остана такъв през четирите дни, в които услужливо ни носеше напред-назад. Че къде да се нацапа? В Сеул, а и в цяла Корея, асфалтът сякаш е нов, с многолентови платна, равни и без никаква дупчица! И прахоляк няма от къде да се вдигне. Какво пък толкова, ще каже някой, и ние нов асфалт сме виждали! Да, ама идвали ли сте в Северозапада? В моя град години на ред оправдание за лошите пътища е водният цикъл, а калта и прахоляка унифицира цветовете на колите! Иначе казано, минаваш сутринта през автомивка, после оставяш колата на паркинга до службата, а когато се върнеш в края на работния ден, не можеш си познато возилото – цветът му е като на всички наоколо – мръсен! А като ръмне дъждец, първо става на точки, после потичат и кални вадички. Мъчно ми е, но ще си кажа, че с право наричат региона „Северозападна България“. Остави, че работа трудно се намира и хора не останаха, но и пътищата изчезват... Тук е като в оня виц, дето в Англия движение-то било ляво, в Европа дясно, а в България – според пътната настилка. Ама в горното ляво ъгълче на картата, наричано Северозапад, „пътна настилка“ често е само понятие от дебелия социалистически енциклопедии, потънали в един пръст пепел в библиотеките на запустелите селски къщи... И макар развитието на региона да е сред най-честите обещания в предизборните платформи на политическите сили, на практика парите все не достигат за пътища. А паднат ли случайно от някъде финикийски знаци, новият асфалт е тънко намазан, като филийка с масълце, и само след година-две се нуждае от ремонт...

Видяха разбитите пътища и корейците, когато ни гостуваха и изкачиха Балкана към Леденика. За София се върнаха обратно по магистралата. Ако имахме прилични пътища, можеше да кривнат покрай Ритлите в Искърското дефиле, да се надбягват с влака по криволиите на реката, стряскащ голите скали с пронизителната си свирка, да се отбият в Черепишкия манастир или просто да хапнат по шопска салата в комплекса „Дядо

Йоцо гледа“, наслаждавайки се на гърба на най-високата точка във Врачанския балкан – Бегличка могила, да приседнат край извора „Житолуб“ в подножието на „Темната дупка“, да се дивят на Лакатнишките скали с надвисналият над пропастта алпийски заслон „Орлово гнездо“... Трудно ми е да изброя всички красоти, които великата Природа е сътворила в този край! Но да имахме пътища като слънце, както в корейските планини и дефилета! Спомням си, преди години събирахме билки на връх Балкана. Неочаквано, между нацъфтелите глогови храсти се появиха момиче и момче, тикайки спортен мотоциклет.

– Извинете, – казват – да ви попитаме, това ли е пътят за Леденика? Май се изгубихме, според картата път има, а на практика няма, ако не броим останките от асфалт тук-таме!...

– Не сте се объркали – рекох – след стотина-двеста метра ще излезете на пътя от хижа „Пършевица“ за Враца и дори ще може да се возите на мотора!

Решили децата да се отклонят в Лакатник през село Миланово, направо да стигнат билото и оттам – хоп в пещерата. Разстоянието е двайсетина километра, четири пъти по-малко, отколкото по течението на реката до Мездра, пък после на запад през Враца и нагоре в планината. По кратко и бързо, стига да не изминеш половината път пеша, да не говорим за пролетните локви по билото, калта по мотора и гърба момичето... Дива Индия, да се смееш ли, да плачеш ли от тези нашенски неволи?

Говорех за автобуса и хубавите корейски пътища, пък толкова се отклоних от тях! Ама как да не изплача мъката си и да забравя болестите, трябва да си кажа! А в Корея – скучна работа – няма нито локви, нито дупки, които да разклатят наляво-надясно ефектните пискюли, кокетно привързали ветрилообразно колосани завеси в автобуса, падащи под навити сърмени щори в горната част на прозореца. Още на първото стъпало кракът ми потъна в дебел мокет, в който трябваше да си изтрия обувките. Пък то какво да триеш, като няма къде да се

нацапаш! После окото ми грабна махагонов хладилен бар, зареден с минерални водички, сокове и лакомства. Зад него се зареждат седалки с блестяща двуцветна кожена дамаска. Между блестящите от чистота стъкла, вградени във вертикалните колонки, надничат продълговати огледала... Подвих крак на първото място, идеалната позиция да гледаш хем напред, хем встрани. В лицето ми се навря огромна плазма в горната част на предното стъкло и два монитора – педя на педя – вляво от водача – навигация и система за наблюдение на пътя зад автобуса. Над вратата пък се усмихваше портретът на шофьора с цялата му автобиография и всички квалификации... Черешката на тортата обаче бе малката кутийка пред мен, от която стърчаха пет разноцветни юесбита за зареждане на мобилни телефони по време на пътуване...

* * *

Шофьор да си в Корея! Седиш си зад волана костюмиран, като български банкер, усмихваш се, наблюдаваш помощните уреди, въртиш геврека все по хубави пътища и накрая получаваш пет хиляди долара заплата! Извинете, моля, но за толкова пари, ако трябва на гръб ще нося пътниците! А в родния Северозапад, за по-малко от тази цифра се бяхтя цяла година и съм довольна, че въобще имам работа и оцелявам... То, нашият стандарт далеч не може да се мери с корейския! Защо?– това е въпросът, чийто отговор търсех през цялото време на пътуването!? Космическата разлика се видя още с пристигането, но с всеки изминал ден става все по-осезаемо и болно... Не го заслужаваме, народ с 1300 годишна история, да вегетира и да се бори за място под слънцето! А може би греша, може би сами сме си виновни?! Съсипахме образованието, изхвърлихме от учебниците големи автори, издържали проверката на времето, загърбихме велики исторически личности и факти, преиначих-

ме историята, съборихме паметниците ѝ, оплюхме героите си, кланяме се на чужди богове, захрихме почти всички провинциални театри и филхармонии, натиквайки културата в миша дупка, пък искаме да сме добре, че и ценностна система да имаме! Какво е народ без култура и образование?!

Гласът на днешните будители е девета дупка на кавала, заглушен от чалга величия и лъжлива пропаганда, а културните дейци са боси, голи и дрипави, като просяци. Пари за култура няма!!! Е, при това положение да не се вайкаме, че музеите ни са празни, с мухлясали от течове покриви, а многоетажните лъскави молове се пукат по шевовите от посетители... Дори най-големият ни музей, НИМ, в който се съхранява националната ни гордост, пред тях изглежда като сглобено кубче от конструктор Лего. Абе, има нещо сбъркано в нашия демократичен пъзел, който неуспешно се опитваме да наредим вече тридесет години!

Но Националният музей в Сеул ми взе акъла, признавам си! Построен е след края на Втората световна война в средата на голям парк. Посрещна ни огромен паркинг, от който ни пое широка алея. Пред нас вървяха група ученици, приблизително пети-шести клас, в две редици, с еднакви униформи и раници. Гледани в гръб, всички са еднакви, като извадени от калъп – и прически, и облекло, и раници, дори спортните обувки... Друга групичка малчугани настигнахме в подножието на музея, при дълъг възходящ ескалатор – мушмороци от някаква детска градина, но и те с корейското културно наследство тръгнаха да се запознават! Всички облечени с жълти тениски с късо ръкавче, момиченцата с цикламени клинчета, момченцата със сини, на гръбчетата с жълто-сини или жълто-цикламени ранички. Към тия цветове се придържаха и корделите над двете ушенца на кукличките. Сладури, да не им се нагледаш. Госпожите, и те с еднакви униформи, строили хлапетата по две за ръчичка, редят ги на ескалатора, като шоколадови бонбончета

в кутия. Когато си тръгвахме от музея ги сварихме да слизат по стълбите, вместо по ескалатора, вкопчени с две ръце в парапета, нали и това трябва да упражняват... Е, как няма да има бъдеще тази държава, като в главите на малчуганите се налива история и култура? Дребосъци, първолаци, прогимназиални и гимназиални ученици срещаме където и да отидем – в телевизия или вестник, в етнографски селища или в императорски дворци, в аквапарка... С изящното изкуство корейчетата се запознават също в детска възраст – класическа музика се преподава във всички училища – не за да станат всички оперни певци, а за да възпитат вкус и обич у подрастващите към това възвишено изкуство.

Ред и дисциплина, култура и образование, национално самосъзнание и колективизъм още от люлката и – резултатът е очевиден... Казват, че децата са такива, каквито са родителите! Като гледам корейските деца, с които се сблъсках навсякъде, не ми е трудно да повярвам, че техните бащи, майки, баби и дядовци работят от тъмно до тъмно, без претенции за допълнително възнаграждение или компенсация, както ни разказваха нашите домакини... Ей така, на добра воля, само и само Корея да е водеща във всички сфери, ако може и целият свят да говори за корейско чудо, вместо за японско или китайско... И успяват, но за това по-късно.

Връщам се при ескалатора, избрахме него, защото стълбите ни се сториха твърде много... Подредихме се след малчуганите и се озовахме на огромен площад, като пред НДК, където в дъното величествено се издига огромната стъклена сграда на музея. Слънцето се отразяваше в стъклата, а оттатък върховете на дърветата в парка, се скупчваха един върху друг стотиците небостъргачи на лъскавия мегаполис. Въртящата врата ни хвърли в обширно мраморно фоайе, от което тръгваха вити стълби към различни нива и зали, достъпни и за хората с увреждания, които не могат да ползват дори десетината ескала-

тори в сградата. За тях има два асансьора. За да обходиш музея и да кажеш, че що годе си го разгледал, ти трябва около два часа. Даже няма да стигнат, ако решиш да се възползваш от превода на английски посредством слушалки в ухото – до всеки експонат има запис, който можеш да прослушаш, избирайки между няколко езика. Музеят е събирал хиляди образци, като връща посетителите пет хиляди години назад в историята – калиграфия през вековете, карти, древни учения, керамични изделия и вази с всевъзможна големина, дърворезба, митични същества начело с Буда, накити, украшения и прочее, и прочее. Дори истинска корейска дървена къща, обзаведена в традиционен стил... И тъкмо, когато се изморихме от разглеждане и обикаляне из залите, със Снежи попаднахме в тъмно помещение, в дъното на което светлееше жива картина. Ооооо, каква магия! Поседнахме на първата редичка столове и дълго не можахме да отлепим хипнотизирани си очи от нея! Какво представляваше ли? Типичен корейски селски пейзаж. Идилия, върху която се сменят четирите годишни сезона. Седиш си в тъмното и гледаш как лед е сковал реката и голите дървета, как пада нощта и прозорчето в къщата светва, хвърляйки жълта светлина върху белотата, после висулките прокапват, ледът се топи и реката се пълни с вода, разпукват пъпките на дърветата, листа се раззеленяват, пристигат птичките, лодка се носи в пълноводното корито, селяните пресичат моста с мотики на рамо... После идва лятото – слънце, кипи живот, препускат ездачи... Заесенява, птиците разполовяват небето, капят пурпурно-кафяви листа, цветовете помръкват, пада дъжд, който неусетно преминава в сняг и скрива всичко в бялата си роба... Гледаме, притаили дъх, като деца в лампа, та чак забравяме да дишаме... Нищо ново и неவிжданo, нали? Четири сезона! Да, ама така релаксиращо и магнетично поднесени в десетина минути! Живо и истинско, на забързан каданс, както минава животът, година след година, бързо и неусетно се изплъзва,

ние остаряваме, а природата остава една и съща, неуморно пееща цикличната си песен... Така се бяхме вгълбили, че подскочихме, когато видяхме колко е часът! Закъснявахме за срещата пред централния вход на музея...

* * *

За обяд нашите любезни домакини готвеха изненада... Автобусът ни стовари на спирка и отпраши, а ние тръгнахме из стръмни, тесни улички, с магазинчета и кафенета от двете страни. Е, разбрахме поне защо Даевуто ни свали на булеварда, тук няма как да мине! И както си гледах наляво и надясно, в краката ми – купчинка сметени фасове!

– Джими, не вярвам на очите си! Угарки! – викнах след преводача.

– Е, това е Итеун, квартал на чужденци! – отговори ми лаконично той. – Не всички са се научили да спазват правилата... Тук има домове и магазинчета на хора от цял свят и всеки носи със себе си своята култура. Това отсреща трябва да е българският ресторант – там ще обядваме – засмя се Джими и посочи дъното на уличката, където колегите разглеждаха рекламното меню пред входа. Залепена за гъсто подредените съседни къщи, сградата с нищо не се откроява на общия фон. Това, което подсказва, че оттатък тоя вход има лятна градина, от която се влиза в закритите помещения на български ресторант, е скромна фирмена табела над улицата „Zelen“ и с по-ситен шрифт „Bulgarian restaurant“, а малкото трибагрениче непретенциозно стои в горния десен ъгъл на менюто. Но пък какви цени, ти да видиш! Под снимката на шопската салата, изписана на корейски и английски, но не и на български, стои една смущаваща цифричка – 14 300 корейски вони. Смятам грубо наум, смятам и все си мисля, че греша! Ама сметката е проста: хиляда вони са приблизително лев и половина. Вероятно в саламуре-

ното сиренце има настърган сребърен пращец и златен в соса на пържолките, под които стояха цифрите шейсет и две с три нули!!! Както и да го смятах, салатата струваше около двацет и един лева, месото над деветдесет, бутилка от нашето родно червено вино надхвърляше стотачката, с хубава цена са и пълнените чушки... Изключвам от менюто си мръвката, каквато не близвам трето десетилетие, забравям и виното и пак смятам, колко парички ще му трябват на човек да хапне. Салатка, чушчици, питка и някакво десертче и – сметката ти скача на половин минимална работна заплата в България или най-често получаваната пенсия. Точно толкова, колкото на тръгване си бяха обменили повечето от нас за „всеки случай“ и за сувенири... Ако не беше гостоприемството на Корейската Асоциация на журналистите, сега сигурно щях да хрупам сухари с консерва риба и обикновени бисквити за десерт, които сложих в куфара като резерв. Вместо това обаче, седя пред гювечето със сирене по шопски и оглеждам лятната градина. Срещу мен се гуши етнографска къща, покрита с български дъговидни керемиди, дървените капаци на прозорците са разтворени, над тях се усмихват корнизите с дърворезба, под тях червенеят мушката, а зад леко присвитите пердета в стаята, щъкат хора, вероятно приготвят вкусни ястия. По бялата стена отвън висят фенери, връзки сушени чушки, узрели царевични кулени, плетеници лук и чесън, оттатък нея пък се вие декоративен плет от ковано желязо, обвито с лозови ластари и апетитно грозде, а в средата на пълното заведение – ние, на най-голямата маса, на която биха се събрали два пъти повече корейци... Разглеждам втрещено битовата книжка-меню и обсипвам Джими с въпроси.

– Не е ли много скъпо тук дори за корейците?

– Даааа, даааа, скъпо е! – кима с глава насреща ми. – Но тук не идват обикновени хора, а по-заможни и отегчени, такива дете търсят различното, атрактивното и искат да опитат от всичко!

– Има ли достатъчно клиенти?

– О, да! Има, има, винаги е пълно и бизнесът изглежда върви добре!

– А собственикът кореец ли е? – продължавам да притеснявам Джими с въпроси, пречейки му да обядва.

– Не, не! Българи са, двама братя! – изтри устните си той и зараказва невероятната история на ресторанта, добил завидна слава в Сеул. Казват се Михаил и Филип Ашминови, родом от София. Първо дошъл Михаил за да работи в елитен хотел, но Съдбата го срещнала с млада корейска бизнесдама, собственичка на верига заведения, която харесала приготвените за нея български ястия. Именно тя подстрекала младежа да отворят съвместно ресторант. Защо „Зелен“ ли? Защото корейката била силно впечатлена от зеленината в България, когато стъпила на наша земя. Началото било трудно, никой не бил чувал за българска кухня, но около новогодишните празници, когато всички ресторанти се напълнили, и тук не останало свободно място. Така потръгнало и скоро заведението станало хит в Сеул. Романтичната история между нашия герой и корейката приключила, но бизнесът се разраствал и процъфтявал, а в него се включил и братът Филип.

Днес в „Зелен“ не се ходи без предварителна резервация от седмица по-рано, уточниха нашите домакини, които посещават ресторанта доста по-често след завръщането си от България. Дори водят тук и свои гости. За почти десетилетие заведението е увеличило площта си два-три пъти, а освен това братята отворили и втори обект, недалеч от Българското посолство. И което е най-интересно, младите мъже работят и в кухнята наравно с наетия корейски персонал, заквасват кисело мляко с българска бактерия, която си доставят чрез приятели от родината. Хапнахме по паничка, страхотно е, досущ като домашното мляко на баба... И точно когато приказката свърши, при нас дойде самият Михаил да ни приветства лично с tradi-

ционното „Добре дошли“ и да си стиснем ръцете по български – силно и разтърсващо! И да, липсва му България, призна си и смята, че това което прави е мисия в живота му – чувства се посланик на нашата кухня и култура в този тъй далечен за нас свят. Въпреки успехите, въпреки че говори перфектно корейски и през годините е намерил нови приятели, го мъчи носталгията. Така е, щом си далеч от корена, все има нещо да те дърпа към него, някакви уж невидими нишки, а толкова здрави и трудни за скъсване! Прихващат и мен, става ми тъжно при вида на този селски двор и като си помисля през колко планини, гори, пустини и морета съм минала, и колко далече от дома съм всъщност... Така скъп и мил ми става моят разкопан и обезлюден Северозапад! Скъсани и кърпени гащи, после пак късани и кърпени, ама са си мои и са ми свидни! Сбогувах се със Зелен с влажни очи и ултрамодерния облик на града отново завладя вниманието ми...

* * *

За KBS не бях чувала преди, нито пък за MBN. То пък за какво ли бях, що се отнася до Корея! Две мощни медийни компании, из студията на които имах удоволствието да надникна. За първи път влизам в телевизия, не броя местните кабеларки, в които съм гостувала. Командни пултове със стени от контролни плазми, апаратни с дюзини телефони, клавиатури и компютри, всевъзможни студия – виртуални, новинарски, детски и тям подобни. Надникнахме зад камерите в текуща новинарска емисия, сядяхме в креслата на водещите... Преходихме десетки коридори с топли връзки и огромни вестникарски зали със стотици бюра, зад всяко от които седеше дребничък кореец, съвсем незабележим сред плазмени дисплеи и купища издания. И каква тишина само в този уголемен до безкрайност кошер! Един от тях да бръмне, ще се чуе. Няколко години ра-

ботих във вестник, уважавам труда на колегите и шапка им свалям, но в нашия офис шепа хора вдигахме повече шум отколкото стотиците тук! Сега видях какво значи истинска редакция – редакцията на „Мейл Гьонгдже“, с тираж милион копия ежедневно!

Влизаме в стъклена като оранжерия стая в дъното на огромна „конгресна зала“. В нея се мъдрят две-три бюра с по два монитора и маса с десетина стола. Докато чакаме някой от редакционния екип да се освободи и да ни каже няколко думи за компанията, разгръщам един от броевете на вестника – дебел, масивен, с няколко десетки страници формат А2 – огромни, като покривка за правоъгълна маса. Икономически вестник! Имат си хората бързо развиваща икономика, има за какво да пишат и да пълнят толкова страници! Не се забелязват огромни заглавия, пищни силиконови прелести, откраднати или запалени коли, гръмнати босове от подземния свят или физиономии на разни олигарси. Много текст и малко снимки – колонни с йероглифи, за мен всички изглеждаха едни и същи. Без главни букви, на пръв поглед и без пунктуация, странна работа! Как четат и пишат тези азиатци? Не знаят ли притчата за запетаята, която обесила човека? Онази, дето хванали Иван да краде кокошка и го изправили на съд пред царя. „Да се обеси!“ казал той, но после се смилил над селянина и добавил: „Не, да се помилва!“ Но писарят пропуснал знака: „Да се обеси! Не да се помилва!“ и децата на Иван останали сираци. Когато се прибрах в България обаче, отново разгрънах корейските чаршафи – никое четмо и писмо не би могло да мине без точки, запетайки и тирета, защото ще бъде неразбираемо! Загледах се – да, не видях главни и малки букви, „на пръв поглед“ липсва и пунктуация, но на втори... има! Просто не се забелязва между купчината големи кръгчета, чертички и дъгички, съставлящи йероглифите. Когато излезе от печат двуезич-

ният брой на „Черно и бяло“ – списанието на СБЖ, посветен на пътуването в Корея, го показах на близките си:

– Това тук е моят материал: „За малките неща, които топят душата...“, а това е преводът на корейски – сочех с пръст.

– Откъде знаеш, че е точно този? Може да е на някой друг. Не знаеш да четеш!

– Не, но само в моето заглавие има запетая и многоточие!...

Но тогава, в редакцията „Мейл Гьонгдже“, сякаш дяволът бе настъпил корейската пунктуация, пък и аз гледах да не изпусна нещо от това, което се случва край мен. Така че прибрах вестника в чантата си и плъзнах поглед оттатък стъклената оранжерия – не разбрах точно чие работно място е това, но имаше отлична видимост към „кошера“ с пчеличките, към приведените им над бюрата бели ризи и катранено черни, еднакво подстригани коси. Перфектна наблюдателница, от която няма как да се скриеш, да се размотаващ, да сърфираш във фейсбук или просто да поиграеш с компютъра на карти! А нас сякаш ни нямаше – нито шпалир от любопитни кръшкачи, нито обърнати към оранжерията очи! Никакъв шанс да бъдем обсъждани на ушенце и по-късно в залата, защото главиците не се вдигаха дори когато минавахме по пътеките, стъпвайки на пръсти да не пречим!

В такива водещи гигантски медийни колоси, работят между триста и четиристотин журналисти. Чудя се, познават ли се всички, имайки предвид колко малко контактуват помежду си на работното място и как всеки гледа само в квадратния метър на бюрото си, което му е отредено! Работят здраво, но и възнаграждението е адекватно и се увеличава с всяка, изминала в лоялност и преданост към фирмата, година. Кореецът се страхува да не загуби позицията си, защото нова работа обикновено означава начало от най-ниското стъпало и по-малко парички топят джоба му. А тук, всяка подпушила от задачи, ниско сведена черна журналистическа главица, получава за труда си

от седемдесет до сто хиляди долара годишно! Къде у нас такава космическа заплата за редовия репортер в столицата, та ако ще дупето да си скъса от работа?! А за провинцията да не говорим, където заплатата обикновено е малко над минималната за страната. Е, и в корейските провинциални вестници не вземат големи пари, на места падат до девет-десет хиляди долара годишен доход. Ми то, ако е така, май е по-добре да захвърлиш химикалката и компютъра, да седнеш зад геврека и да станеш усмихнат шофьор на автобус в Сеул, като този, дето ни върна пред хотела с луксозното возило. Отидохме пеша до Асоциацията на корейските журналисти, няколко преки встрани, минавайки покрай синята футуристична стъклена сграда на Общината... Не мога да я подмина, без да кажа няколко думички за нея.

От скоро градската управа е в ултрамодерно здание, а в старото сега се помещава библиотека, след като били достроени още четири подземни етажа и слънчеви батерии. Входът на кметството е свободен и всеки турист може да се отбие, за да поцъка с език. Под стъкления ѝ купол е скрит прекрасен оазис! Още от входа те люшва зелено море от спокойствие и тишина. Шестдесет и пет хиляди растения от четиринадесет вида се преплитат от тавана към пода и образуват каскадни водопади, а край тях се извиват колони със стотици бели балони. Канпетата изобилстват и често на това място приятели си определят среща, просто да поседят и да си поговорят в уединение в релаксираща обстановка. Сградата има модерна климатична инсталация, без която не се пуска за експлоатация нито един офис. В огромното фойе има няколко дъски за послания, на които всеки може да залепи листче с питане, мнение или просто пожелание. На последния етаж на сградата пък има кафене, отново достъпно за всички. В конструкцията на сградата са спазени пропорциите на древните корейски стрехи и начина за свързване с покрива. През лятото стрехите защитават

вътрешността от жегата, а зимата пропускат топлина и светлина в помещенията. Към традицията са добавени съвременни технологии и така в стрехите се озовават елементи на слънчеви батерии. Без да бъдат използвани климатици, сградата е топла през зимата и прохладна през лятото...

* * *

Вече нямам търпение да разкажа за официалната ни среща в седалището на Асоциацията. Притеснявах се малко, човек от себе си не може да избяга и с някои неща не може да се пребори. Изпитвам свръх вълнение от подобни срещи, от изяви в радио и телевизия или премиера на книга. Но в момента, в който президентът на Асоциацията Парк Джонг Рюл се втурна към нас с разтворени обятия, с радостни възклицания и широка усмивка, всичките ми предразсъдъци и страхове се изпариха. Той целуна и силно притисна до гърдите си всеки от нас, като стар и много, много скъп приятел, макар да не познаваше трима от групата. Влязохме в малка заличка с голяма маса, над която с огромни букви на чист български език пишеше: „Сърдечно приветстваме делегацията на СБЖ в Корея“! Малка подробност, която може да разплаче и най-коравосърдечните... И както изисква протоколът, настанихме се като два отбора един срещу друг, а капитаните представиха играчите си. Парк Джонг Рюл изказа искрено съжаление, че не е могъл да ни посрещне на летището лично, а пък Снежи благодари за гостоприемството и динамичната програма. И тук официалната част неусетно премина в непринуден разговор за дългоочакваната среща на корейска земя, оживяха и спомените от България.

Не, няма да забравя този мъжки, гърлен и сърдечен, двайсет и четири каратов смях! Той кънтеше в диплите на Врачанския балкан и край прохода Вратцата, чувах го отново тук на тази неповторима среща в Сеул, наслаждавах му се цяла седмица,

продължава да звъни в спомените ми и днес, като симфония от гръмогласен мъжки и дискретно звънлив женски смях. Плисва внезапно като пролетен дъжд, свеж, напоителен и животворен, сгромолясва с трясък стени и граници, запълва празнини и пропасти... Такъв бе смехът на нашите домакини, а най-заразителен и доминиращ бе на председателя Парк – изригва вулканично от сърцето му, залива всичко наоколо и превзема душата ти... Слушам записа от срещата и очите ми се навлажняват... Смях на щастливи и доволни от себе си хора с прекрасно чувство за хумор, хора, които работят всеотдайно, но знаят и как да се веселят, и как да те предразположат да се забавляваш с тях, да се отпуснеш и да се чувстваш специален! Сред непринудено подхвърлените комплименти към всеки от нас, Парк с възхищение отбеляза, че „кака Снежа“, както приятелски наричаха г-жа Тодорова, носи на ръката си корейския часовник... Няма как да не е забелязал, че над моята китка подаръкът липсва, но тактично се направи на разсеян! За жалост в бързината и суетнята около приготвянето на багажа, забравих да поставя на ръката си скъпия за мен спомен, а сега ми се искаше да се завра под масата от срам!

– През август чествахме петдесет годишнина от основаването на Асоциацията – разказва Парк и разгръща специално издание на вестника, в който са поместени поздравителни адреси от председателите на журналистическите съюзи, с които Корея има сключен меморандум за сътрудничество. – Австралия, Китай, Индонезия, Монголия и Виетнам, но това е без значение, щом е тук приветствието от кака Снежа! Това е важно! – отново блиска колективен смях, а Парк продължава прегледа на вестника – На празника присъстваха председателят на Народното събрание, водачи на политически партии, други влиятелни хора, но не и Президента на Корея! Той е глава на изпълнителната власт, а нашата роля е да наблюдаваме и критикуваме върховете, затова спазваме дистанция!...

Асоциацията на корейските журналисти е основана на 17 август 1964 година. Тя обединява над десет хиляди журналисти, работещи в сто и деветдесет медии – радиа, телевизии, вестници и интернет сайтове. Паралелно с нея има и други журналистически организации, но тази е най-голяма, основна и влиятелна. Ролята ѝ е да защитава свободата на словото, запазвайки неутрална позиция, да подобрява квалификацията на работещите в гилдията и журналистическата етика. Президентът ѝ Парк Джонг Рюл, член на борда на Международната федерация на журналистите, е избран след гласуване на всички членове, а не от Управителния съвет, както обикновено се прави. Той заема шефското кресло втори двугодишен мандат и според правилника, няма право на трети. Наскоро разбрах, че в началото на 2016-та Парк Джонг Рюл се е върнал на старото си работно място в християнската телевизия CBS. Там той е журналист повече от двадесет и пет години, като от 1997 до 2010 г. е кореспондент във Вашингтон.

– Сегашното правителство на Южна Корея е консервативно и не харесва някои наши статии. Властта се опитва да упражнява невидим натиск, но ние изразяваме все по-свободно мнението си в медиите, както е във всяка демократична страна. Борим се за това! – уверява Парк Джонг Рюл и споделя най-съкровено желанието на корейците – Най-свидната мечта на Асоциацията, наша мисия и цел е да дадем своя принос за обединение на Северна и Южна Корея и мир на полуострова. Хвърляме много усилия в тази посока. Ние сме цивилни дипломати, с което се гордеем и искаме да обединим около идеята за единна Корея колкото се може повече журналисти от цял свят! Сигурен съм, че моят наследник на поста ще е много подобър от мен и ще направи повече неща... Преди три години организирахме за първи път международен конгрес. Всички страни, с които сме сключили меморандум, с изключение на

Австралия, имат отношения със Северна Корея. Инициативата е наша, а не е поръчение на правителството, което пък остава приятно изненадано от интереса на журналистите и нарастващото присъствие във форума, и възнамерява да ни подкрепи на четвъртия конгрес, за да бъде още по-мощен...

Темата за обединение на двете Кореи заслужава повече внимание. Ще се върна на нея по-нататък, защото тя е най-голямата болка на този народ и се прокрадва във всеки разговор, за каквато и да иде реч!

* * *

– А ето тук има един материал, който написах като се върнах от България. Озаглавих го „До София и обратно“, прочетоха го много хора, защото вестникът излиза в петдесет хиляден тираж – продължава обзора на съюзното издание Рюл Парк – Статията събуди интерес към вашата страна, за която дори и журналистите знаят съвсем малко. Всички са впечатлени от текста на химна, както и от посланието на герба на България – „Съединението прави силата“. Нека това да е мост в отношенията на СБЖ и АКЖ в бъдеще! Когато този брой излезе се обади много хора да питат коя е тази красива дама до мен! Как изглежда снимката ли? Ето така, та-даааааа! – напевно извива глас Парк и измъква изпод масата рамка, в която е сложена страницата с пътеписа му и снимка със Снежи от пресконференция в СБЖ. Отново бликва смях, а смяяната „кака Снежа“ губи и ума, и думата!

Ала това не бе последната изненада! Съвсем неочаквано Парк извади от вътрешния си джоб икона, подарена му от игумена в Рилския манастир и поканата за моята творческа вечер, която му дадох на онзи съдбовен обяд в ресторанта край Вратцата... Не е истина, рекох си! Бузите ми пламнаха от прека-

леното внимание, което вероятно не заслужавам, а Парк продължаваше да ме разпитва подробно как е минало и да ме гледа с такъв интерес, сякаш съм ходила до Луната! След всяко мое изречение следваха колективни мелодични възклицания „Оооооо!“, „Аааааа!“, „Еееее!“, „Ммммм!“, дори американското „Уау“, кимаха с глави, а по лицата им се разливаше неповторимо блаженство от чутото... Еее, сега е моментът да се извиня за гафа с часовника, окопитих се аз и се заобяснявах като ученичка как съм го забравила в бързината, но колко ми е скъп! Надявам се, че поне малко съм измила срама от лицето си...

Не сме свикнали ние, българите, на такова внимание, сърдечност и аплодисменти! От векове в бита ни гнезди съмнение към всичко и всички, все гледаме някой да не ни прецака, да не ни сложи динена кора или вода да ни подлее. Пустият му манталитет! Уж приятел, уж роднина, ама стане ли въпрос за интереси е готов да ти забие нож в гърба, да те скрита под кръста или където му падне. Пък ако много почнеш да се отличаваши от общата маса и да набираш скорост напред, мераклии да ти сложат пръчка в спиците – бол!

* * *

Такива бяха мислите ми, вървейки обратно към хотела, където следваше официална вечеря с ръководството на Асоциацията. А там ме очакваше нова главозамайваща изненада. Ах, тези корейци! Всичко изпитали до най-малката подробност. Надхвърлиха и най-смелите ми представи за гостоприемство! Сякаш не стига топлото посрещане в Асоциацията, комплиментите и подаръците с които ни отрупаха, разходката в сградата и кабинета на Парк, та и прием в наша чест спретнали! А черешката на тортата ни чакаше в странична зала на ресторанта, в която на фона на познатия вече плакат „Сърдечно при-

ветстваме делегацията на СБЖ в Корея“ звучеше „Ой, Лазаре, Лазаре“ в изпълнение на „Мистерия на българските гласове“ – ансамбълът на БНР и телевизия... Оказало се трудно да намерят точно тази емблематична музика, събрала красотата на народното творчество и българските гласове, и предизвикваща у чужденците мълчаливо удивление, изразено с ококорени очи и застинали в почуда увиснали устни! И ето я сега, звучи в тази кокетна заличка, стоварвайки се върху нас като гръм от ясно небе, размеквайки до просълзяване душичките ни, докато по лицата на домакините за пореден път се разлива върховно удоволствие от приятната изненада, която са ни спретнали!

Сядаме край масата, питат всеки от нас какво ще пие, пожелавам чаша вино – предвид морските дарове, които са на почит в корейската кухня. Сервитьорите изпълняват нашите прищявки, а Парк Джонг Рюл и компания отново ни приветстват с добре дошли. Президентът се изправя с чаша в ръка, ставаме всички, а той гръмко и с акцент протяжно произнася: „Наздравеееее! Добре дошли!“ Следва хорово повторение на тоста му, сякаш всичко е заучено и репетирано преди да се появим в Сеул... Отпиваме онемели, а в залата влизат в индианска нишка сервитьори и поднасят зелена салата, гарнирана с екзотичен сос и доматче „чери“. След минута вече ги няма, но в процепа зад притворените плъзгащите се врати, остава едно зорко око, което наблюдава как върви консумацията и дискретно командва парада на сервитьорите. Че като започва едно разнасяне напред-назад на керамични чирепя, паничета и чинии с различни форми – край няма! Някои съдове приличат на аретири – онези гърбави керемиди, дето ги слагаме за капаци по ръбовете на покривите, само че лустросани, лакирани, полирани и гравирани с цветя, а съдържанието в тях – декорирано като за изложба, да ти е жал да развалиш такива произведения на изкуството. До традиционните европейски прибори непретенциозно лежат корейски клечки за онези, които искат да проб-

ват уменията и сръчността на пръстите си. След салатата идват предястия от тиквички със соев сос; съомга с лимон; кралски скариди и непознат вид гигантски миди; късове месо с картофено пюре; следва поднос с основното: супа от морски дарове в глинен съд, непознат вид риба с кълнове и лимон и няколко панички с ориз, различни сосове и кимчи, разбира се!

Може би тук е мястото да кажа няколко думи за най-любимия деликатес на корейците, който ядат и на закуска, и на обяд, и на вечеря. Абе, по всяко време! Кимчито задължително присъства на трапезата, а в ресторантите се предлага безплатно – то е част от поддръждането на масата, заедно с приборите и чаши-те. По думите на преводача Джими, приготвянето му е станало критерий за добър готвач – ако можеш да направиш хубаво кимчи, значи можеш да сготвиш всичко! Основното в рецептата е китайско зеле, което корейците накисват за десетина часа в солена вода, след което го цепят на две по дължина и започват да го разлистват като страници на книга, помазвайки обилно всяка една с подправки по желание – обикновено с лук, чесън, водорасли, червен пипер и задължително много люто. От подправките зависи вкусът на кимчито. Официално съществуват повече от сто начина за приготвянето му. С този деликатес Корея е прочута далеч зад граница и ежегодно изнася огромни количества. В кимчито се съдържат много витамини, минерали и бактерии от ферментацията, а изследвания показват, че то намалява холестерола в кръвта и снижава риска от различни заболявания, в това число и от рак. Домакините се гордеят с майсторлъка си, експериментират с нови съставки и усъвършенстват семейната рецепта, която се предава от майка на дъщеря. Корейците до такава степен са залитнали по това кимчи (лично мен не успя да плени), че специално за него си купуват хладилник! Както ние си купуваме бидон за кисело зеле, чиито качества и принос към здравословното хранене съвсем не отстъпват на кимчито. Честно да си кажа, нашият

вариант обичам много, особено с домашна ракийка, а прехваленото лютиво зеле някак не ми хареса, макар че без люти чушки не сядам на масата. Но местните много го обичат и складира-рат големи количества за зимата, като често цялото семейство участва в традиционното втриване на подправката в листата.

Окоето зад процепа продължава да ни наблюдава, на всеки десетина минути се вдигат шумни наздравници. Сервитьорите носят бира, нашите събеседници я предпочитат. Ще отбележа, че най-обичаното питие в Южна Корея е „соджу“ – месно производство водка от ферментирало жито и ориз, въпреки че бирата, виното и уискито все-повече набират популярност. Соджуто е на почит, както у нас домашната ракийка. С една съществена разлика, обаче. Алкохолният му градус обикновено е двайсет или малко повече. На това ние му викаме „паток“ и селските казанджии го използват за разреждане на първака, та да може да се пие! Не изгаря ли огнената вода гръкляна с шейсетина градуса – значи не струва, казват заклетите ракиджии! А най-доброто и скъпо соджу едва удря четиридесет и пет, малко по-парливо от алкохолния стандарт в български магазин. Но корейците се гордеят с водката и я произвеждат в десетки държавни спиртоварни. „Цената ѝ е прилична и достъпна“, разказа Рюл Парк, вдигайки демонстративно в десницата си една бутилка. Rezeptata е древна и ревностно се пази в тайна от чужденците, да не би някой да я подобри и да свали от пиедестала корейските марки.

Преди десетилетия напитката се произвеждала във всяка селска корейска къща, но варенето ѝ било забранено със закон през седемдесетте години на миналия век, когато имало недостиг на зърнени култури и голяма част от населението страдало от недохранване. Тук ще отворя малка скоба за да поясня, че потребителският патриотизъм е национална черта, например рядко може да се види кола, която да не е произведена в Корея. Освен това на пазара няма вносен ориз, за да бъдат

защитени местните производители от конкуренцията. Традицията да се купуват корейски стоки битува още от 50-те години на миналия век, когато се ширела нищета и беднотия, а държавата и правителството се стремели да подобрят качеството на живот на хората. И макар днес да имат развито селско стопанство, особено грижовното отношение към местното производство се запазва... Соджу остава на почит и до днес се радва на огромната си популярност. В нейна чест се провежда ежегоден фестивал, в рамките на който цял ден се дегустират безплатно десетки видове, произведени в различни райони на страната. Статистиката е повече от любопитна: среднестатистическият кореец – над двацет годишна възраст, изпива ежегодно над деветдесет бутилки (по 350 мл) от водката! Да прекаля със Соджу може всеки, независимо от социалното си положение. В Корея пианството не е порок, нито е събитие да видиш на улицата клатушкащ се костюмар...

Опитвам и аз от прочутото питие, да не обидя домакините. Не мога да го оценя, защото моите предпочитания клонят към нашата огнена вода. Глътвам и от бирата, макар да не съм фен и на пивото. Бира като бира! Пия я само когато няма какво друго. С удоволствие от избора си обръщам очи към почти пълната бутилка вино, която както се оказа, трябва да пия сама. Пожелах чаша, донесоха ми бутилка! Ким се протяга през масата и с двацет и четири каратова усмивка ми допълва чашата. Колежките бяха поръчали други питиета и никой не пожела да опита питието на боговете. Е, какво пък, като гледам настроението на компанията и сладките приказки, сигурно срещата ще продължи до полунощ и сервитьорите са решили да ми спестят неудобството да поръчвам повторно и да не ми броят чашите, та са донесли предварително и допълнителното, мислех си. Пък и не е задължително да погълна всичко!

Внезапно, възползвал се от минута мълчание, Рюл Парк става, благодари ни за хубавата вечер, за пореден път пожелава

приятен престой в Корея и вдига последен тост – недвусмислена подкана да освобождаваме масата. Питиетата се допиват от крак на екс и всички заедно се отправяме към изхода. Тъкмо когато се отваря глътка! Ах, колко жалко за прекрасното вино! Оставям го на масата с безкрайно съжаление и дълбока въздишка! Но, това е – като в самолета – кой пил – пил, кой ял – ял!

Всичко трая има – няма час и половина, след което колективно си обрахме крушите... Не е като у нас – кой до когато издържи. Тук всички идват заедно и си тръгват заедно, нищо че сме в хотела и леглата са ни на една ръка разстояние. При подобни обстоятелства у нас всеки напуска компанията когато си иска – качи се в стаята, поизправи кръст в постелите, пък ако му тегли душата, пак слезе при масата, поразхлаби възела на вратовръзката, разкопчае сакото, прокара ръка през челото и почва отначало с питиетата... Заради етикета ще е, рекох си, първа среща – следват протокола, да не си извадим грешни впечатления. Да, но всички следващи обеда и вечери преминаваха по тази схема. Най-висшестоящият определяше началото и края на срещата и станеше ли той, изстиваха местата на всички останали. В това отношение етикетът и йерархията строго се спазваха!

Йерархията... Първите дни от престоя не осъзнавах колко държат корейците на нея! В началото за гостите тя остава дискретно прикрита зад широки усмивки и разперени обятия, зад възторжени възкличания и трогателни жестове, зад мили думи и впечатляваща гостоприемност. Но с всеки изминал ден, йерархията в отношенията започва да прозира все повече и повече. Тон за всичко се дава от президента на Асоциацията. Ако ще се смеят, той ще е първият, който ще отприщи сърдечния смях, а другите ще последват примера му. Ако ще се говори за нещо, темата ще е избрана от него, ако ще има наздравица, пръв ще вдигне чаша Рюл Парк и чак тогава останалите ще посегнат към питиетата; ако той е решил, че вечерята е свърши-

ла, всички стават от масата и си тръгват. Когато него го няма, тази чест се пада на заместника му Ким, финансистът на Асоциацията, който ни придружаваше навсякъде. При визита в другите градове ръководната функция се изпълняваше от най-високопоставения сред домакините – я областен управител, я кмет, я негов заместник, макар че лидерската позиция на Ким се запазваше и неговото поведение диктуваше поведението на цялата ни група. Всъщност, със законите на йерархията децата се запознават още в началното училище – с какъв тон и как да разговарят с по-възрастните, на кого и как да се кланят... В отношенията има четири степени на вежливост, които се определят в зависимост от мястото на събеседника в обществото, а уменията да общуваш и работиш в колектив, са толкова важни, колкото и професионалните навици и умения... За нас, например, е нетактично и просташко когато се запознаваш с някого, да му задаваш въпроси от сорта: На колко години сте? Какво работите? Какъв сте по длъжност? Каква е заплатата ви?... А за корейците това е в реда на нещата, информацията им е много необходима, за да знаят как да общуват помежду си – почтително или покровителствено, в зависимост от социалното положение на събеседника.

Ставаме от масата, „Мистерията на българските гласове“ все още звучи. Окото се отлепва от процепа и плъзгащите врати широко се разтварят. Зад тях обслужващият персонал ни изпраща с шпалир и дълбок поклон. Спираме пред асансьорите във фоайето на хотела и уточняваме програмата за следващия ден, а към нас приближава почти незабележимо „окото“ от цепнатината и чинно застава на две крачки разстояние. Търпеливо изчаква да приключим разговора, след което пристъпва към мен и с широка усмивка ми подава луксозен хартиен плик. Гледам в недоумение какво се случва и тук на помощ се притича Джими:

– Това е за теб, виното! Можеш да го качиш в стаята си, ако желаеш!

Боже! Това у нас не може да се случи – да ме гони обер келнер с недопита бутилка! Обикновено тарикатчетата сервитьори продават остатъка на някой, поръчал си чаша вино, или просто го гаврътват, когато им изтече смяната! Познавам един такъв, който се беше главил на Златните пясъци за келнер. Остане ли недопито безалкохолно в някоя бутилка, не го изхвърля! Как ще се ягмосва материал, от който може да спечели! Събирал от това шише малко, от другото малко, събере ли се пълна бутилка – запечатва я. Да има – кеф ти тоник, кеф ти швепс или сода... Цветът – добре, вкусът – също, ама как да догоди газираното, което изчезва при пресипването? Та отпечатвайки шишето изкусно процеждал през зъби „Ццццтт!“ . За беда обаче, някакво русначе разгадало звуковите ефекти на нашенеца и закрепяло, сочейки го с пръст: „Мама, мама! Ццццтт, ццццтт!“ . Така приключила сервитьорската кариера на нашето тарикатче, защото шефчето го изритало, а славата му се разнесла из курорта. Опитал да си намери нова работа, но докато не се качил на автобуса за вкъщи все чувал зад гърба си кикот и подигравателното „Ццццтт!“

* * *

Същата вечер със Снежи излязохме на разходка – след таква обилно хапване бе задължително да обиколим квартала. И тъй като хотелът бе до самата Община, с излизането попаднахме в една от уличките на пешеходната зона. Тъкмо там в началото, до сами булеварда, пред нас се изпречи изящен паметник на Александър Сергеевич Пушкин! На двуметровия постамент висяха две табели, върху които редом с корейските йероглифи се четеше английско писмо и кирилица: „2013 г. Дар от Союза писателей России“! Следва името на скулптура и списък с авторите на проекта. В дясно други две табели цитират стихове на великия поет, а самият той стои върху поста-

мента в цял ръст и разтворена книга в ръка! Това бе последното нещо, което мислех, че ще видя в Корея! При явното американско влияние в страната да се намери място за Пушкин, при това в самото сърце на Сеул, наистина е впечатляващо!

Скоро се вляхме в оживения поток. Боже, колко хора, пешеходната зона кипеше от живот, макар че оставаше само час до полунощ. Сякаш се намирах на Пробива във Враца преди обяд, когато всички безработни или работещи в центъра пият кафе на главната улица! А вечер стъмни ли се, живо пиле не може да видиш – всеки се е прибрал у дома, гледа сериали и си пийва домашно... Но тук – през деня корейците са на работа – улиците кръстосват предимно туристи, а вечер с тях се смесват местните. Сеул е пълен с масивни подземни търговски средища, с невероятни магазини и нощни пазари. Докато в повечето страни от Европа търговската мрежа спуска кепенците привечер към шест, в Корея тогава започва истинският оборот. Няма обект, който да затвори преди десет вечерта, а много магазини и ресторанти работят 365 дни по 24 часа в денонощието! Без почивен ден!

* * *

След корейската война животът станал непоносимо труден, страната била превърната в руини и пепел. До разделянето на Корея хората се занимавали с примитивно земеделие. Нямаło промишленост, семействата живеели в малки скромни еднотипни къщички в селата, нямаło нито една многоетажна жилищна сграда. За заможни се смятали семействата, които могли да си позволят по едно кокоше яйце на ден, а електричество се пускало по няколко часа в денонощието. Трябвало да се започне от нулата. Но от къде?

Стремителният икономически ръст започва през 60-те години на миналия век, а познавачите го свързват с името на пре-

зидента Пак Чон Хи, останал начело на държавата цели шестнадесет години. Мнението на корейците за неговото многомандатно ръководство са противоречиви: от една страна именно той поема курс към икономическите реформи, а от друга – управлението му се превръща в непоносима диктатура. Когато дошъл на власт през 1963 г., положил много усилия за затопляне на корейско-японските отношения, въпреки антияпонските настроения в страната. Така привлякъл японки капитал и технологии за развитие на икономиката. Освен това Южна Корея получила десетки милиарда долара финансова подкрепа от САЩ. По негово време е създаден Съвет за икономическо планиране, министерствата на промишлеността и финансите, построени били много университети, започва култа към образованието. Но управлението му станало еднолично и диктаторско. Първи срещу режима се изправят студентите. След два неуспешни опити за покушение, през 1979 г. Пак Чон Хи бил застрелян.

Сега, когато корейската икономика е сред 15-те най-развити в света и в челната петица на Азия, все-повече хора признават, че това до голяма степен се дължи именно на Пак Чон Хи. Други пък смятат, че главната предпоставка за забележителния подем е в единството на нацията и стремежа ѝ към знания. Народът прегръща девиз, който зачитат и днес: „Да се опитаме да живеем по-добре“. Само за половин век Южна Корея се променя до неузнаваемост. От изостанала, гладна и бедна страна се превръща в азиатски дракон – наричат я така заради огромния скок в развитието ѝ. И това не остава незабелязано за света. През последните години броя на туристите тук неимоверно нараства. Все повече хора искат да видят с очите си чудното превъплъщение на Южна Корея, вече утвърдена като крупен космополитен център с удивителна кухня, нови технологии, ефективен обществен транспорт, невероятни магазини – страна от бъдещето...

Някой може да възрази нещо от рода на: да бе, да! С чужди пари всеки може... Да, вярно е, САЩ са инвестирали в Южна Корея, но и на други са помагали откън, и други са получавали кредити и финансови инжекции, пък резултатите далеч не са такива! Така че няма как да не свалим шапка пред постиженията на корейската нация, възкръснала от пепелта като Феникс...

Ако трябва с две думи да обобща къде се крият корените на корейското чудо, ще посоча далновидният курс към индустриализацията на Пак Чон Хи и трудолюбивия народ, който да го реализира! Народ с устойчиви семейни ценности и взаимно уважение, с пословично подчинение на традициите, с умопомрачителна жертвоготовност и всеотдайност към страната. В подкрепа на думите си ще спомена един малко известен факт: по време на азиатската финансова криза през 1997 г., когато Корея е пред фалит и иска помощ от международния валутен фонд, Президентът Ким Те Джун моли за помощ народа си. В този толкова тежък момент, корейците отново откликват като един и всеки доброволно и безвъзмездно дава на държавата злато и семейни накити. Самият Ким дарява масивен златен пръстен! Новината предизвиква фурор в чужбина, но до нас едва ли е стигнала, тъй като по същото време си ближехме раните след „Виденовата зима“ и скърцахме със зъби под тежестта на хипер инфлацията...

От дългите разговори с нашите гостоприемни домакини стигнах до заключение, че за корейците има три особено важни неща: първо – да бъдат част от семейството, колектива и обществото, което няма да ги изхвърли, ако му принадлежат; второ – корейците не показват настроението и чувствата си на работното място. Преди всичко е работата и тя не трябва да страда от това, че някой има лични проблеми или просто не е спал добре; трето – хармония и баланс – и в къщи, и на работа. Това е важно за корейците, а резултатът е перфектно устроено общество...

* * *

Вървим със Снежи без цел и посока из пешеходната зона, прихванати от течението на тълпата. Като жени, вниманието ни привличат витрините с козметика. В Южна Корея това е доста печеливша индустрия. Магазините изобилстват от качествени продукти, сред които преобладава родното производство. „Опипваме“ пазара с намерение да си купим по нещо, преди да си тръгнем към дома, но като гледам цените, май ще си останем само с намерението... Корейците много държат на външния си вид и личната хигиена – мият си зъбите след всяко хранене, не излизат от къщи без слънцезащитен крем, ползват много мазила. Това с пълна сила се отнася и за мъжете – няколко пъти виждах нашите приятели да вадят миниатюрни шишенца от джоба на сакото, от които изсипваха в шепа освежително лосионче и го разнасяха с отработени движения по челото и скулите си. Кожата им е чиста, гладка, мека и нежна. Едва тогава разбрах, защо пред огледалото в хотелската ми баня имаше дузина шишенца с разноцветно съдържание. И колкото повече ползвах и обилно се цапотех с благовонните течности, толкова повече намирах вечер от тях, подредени под конец край мивката! Сякаш камериерките ме поощряваха, задето харесвам натуралните им продукти от екзотични растения, водорасли и лечебни треви, изобилстващи на полуострова и в крайбрежните му води. На почит в Корея са още ярките червила, черният туш за подчертаване на очите, помадата – придаваща светъл тен на лицето, както и катранената боя за коса. Всъщност, не видях изрусени жени, нито пък къдрави корейци! Такива няма, но за сметка на това и двата пола боядисват редовно косите си, появи ли се бяла струна в тях. Като цяло, всички полагат големи грижи да изглеждат добре, огледалата са навсякъде и никой не ги подминава, без да хвърли дискретен поглед и да се увери, че е „окей“! И, ей Богу, тези

хора сякаш не стареят, времето минава покрай тях, без да оставя своя отпечатък върху лицата им и е толкова трудно да определиш възрастта на някого!

Със Снежи продължаваме късната си разходка, а във въздуха се носят невероятни аромати от разни улични храни – троитарната търговия процъфтява. Усещане за празник, шпалир от сергии – сякаш сме на панаир! Щандовете изобилстват от богат асортимент за бързо хапване от крак, предимно риба, рибни продукти и различни морски дарове – пържени, панирани, сушени, на клечка, в купичка, в салфетка и как ли още не... Чудим се дали да не си вземем по нещо от тези отлично изглеждащи деликатеси, но така сме пренаситени от богатата вечерна трапеза, че отлагаме дегустацията за друг път. Не ни изкушават даже сладоледите, майсторки оформени като разцъфнала роза на върха на фунийката, пък и умората си казва думата, не ни се чака на опашка. Продавачките едва могат да обслужат всички желаещи, макар да изпълняват сръчно поръчките. Но никой не се бута, не спори, не мърмори. А хора всякакви, но не можеш разбра кой е кореец, кой е турист от азиатските страни. За мен всички са еднакви – с дръпнати очи.

Като стана дума за очите им ще спомена, че сред младите върлува мода, заразна като грипа – да си правят пластични операции на горните клепачи и да американизират формата на очите си – да изглеждат по-отворени. На течението се поддават и много родители, за които дипломирането е повод да подарят на дъщерите си подобна операция. Не са редки случаите, когато формата се коригира още в детска възраст, но това е привилегия на по-състоятелните семейства...

Друга мода в Сеул е двойките да се обличат с еднакви дрехи, както майките у нас кипрят близнаците си, докато хлапетата не пораснат толкова, че да претендират за собствена самоличност! Но тук говорим за влюбени двойки, прегърнати момиче и момче с еднакви тениски и панталон. По този начин те по-

казват взаимната си обич, а маркетинговите отдели на фирмите производители – находчивост и бърза реакция, съобразена с прищявките на младите! Хит сред магазините в Сеул е двадесет и осем етажният Тонгдемун – пълен с дизайнерски дрехи, който затваря врати призори, само за пет часа – от 5 до 10 часа сутринта!

Гледаме тези идентични лица и гадаем със Снежи кое от тях е на кореец и кое не. Костюмираните мъже предполагам, са от местните – излезли от работа търсят да хапнат нещо набързо, че да им остане време да поспят преди да хукнат отново по първи петли. От местните мисля са и късополите млади жени, и момичета с маратонки и пазарски чанти, а също и тези, пазируващи готова храна от сергии и изчезващи в страничните улички почти на бегот в стремежа си по-скоро да я сложат на масата у дома. Че какво друго да правят, ако цял ден са работили – кога да дрънкат тенджерите в къщи, кога да се видят със семейството, кога да спят?! Двайсет и четири часа са твърде малко за всичко това...

В края на уличката свиваме в друга, после в трета, в четвърта и навсякъде все едно и също – разноцветни неоновы реклами, много храна и оредяваща тъпота! В един момент започвам да губя ориентация, минава полунощ и решаваме да се върнем по същия път, да не се изгубим. Когато отново зърнах полицейския участък с двете униформени кукли-полицаи отпред разбирам, че сме на прав път.

* * *

По думите на нашите домакини, престъпността в Корея е много ниска и ние спокойно се разхождаме.

– Не е опасно да се шляеш по улиците дори през нощта, има силно полицейско присъствие. Хората са скромни, миролюбиви и мразят насилията – уверяват ни те – по-голям е рискът от

инцидент в кварталите, където живеят предимно пришълци от други азиатски страни... В Корея е незаконно да имаш оръжие в къщи, дори да е лично твое и да е законно регистрирано! Това са „опасни играчки“ и се съхраняват на определени за целта места. Например, ако си член на ловна дружинка, оръжието ти не виси закачено зад вратата в стаята, а в общ сейф и се вади само за излет. Но корупция по високите етажи на властта и при държавните служители все още има – споделя финансистът Ким, най-богатият човек в Асоциацията, както се шегува Парк Джонг Рюл – чрез подкуп може да се сдобиеш с лиценз, например. Известни са и депутати, взели подкуп от крупни бизнесмени в полза на политическите си партии. Мисля, че това се случва във всички страни в процес на преход! Държавата се бори с порока, взема крупни мерки, Корея се развива бързо и вече има съществена промяна в поведението на държавните служители – разказва Ким – в Парламента е внесен проектозакон, който скоро очакваме да бъде приет. Според него политикът може да бъде подведен под съдебна отговорност без да е сложил в джоба си подкуп. Достатъчно е парите да са взети от жена му или друг член на семейството! Делото ще бъде заведено срещу политика! Не може да се измъкне, ще бъде осъден. Няма да върви и оправданието, че бизнесменът му е приятел и е искал просто да му помогне безвъзмездно – това също ще се класифицира като подкуп. Иначе казано, всяка финансова помощ към политици или държавни служители ще е престъпление! Законът е строг и ще затвори всички вратички пред корупцията! Целта е самите политици да следят своите близки да не посягат към предложените банкноти. Ръката на закона е дълга и достига всички, дори и Президента! – уверен е Ким и допълва, че в Корея вече има осъдени за корупция по върховете...

Както във всеки мегаполис, така и в Сеул тук-там се търкалят бездомници, но на мен ми се сториха изключително мал-

ко, в сравнение с някои европейски столици. Всъщност, тази вечер видях само един – бе окупира пейка пред входа на метрото. А близо до паметника на Пушкин, на сред тротоара, върху картон спяха мъж и жена, но те сякаш протестираха за нещо, защото наоколо бяха от плакати, написани с разноцветни йероглифи... Не влязохме в метрото, а може би трябваше. Открито през седемдесетте години на миналия век, осемнайсетте му линии ежедневно превозват по седем милиона глави, а по брой обслужени пътници за година заема трето място в света – над два и половина милиарда! За сеулското метро чух, че било доста удобно и евтино – е, нали трябва нещо да привлича хората, че да го ползват! На особена почит се радват инвалидите и майките с деца – специалните места за тях са тапицирани с анимационни герои или човечета с бастун. На тези седалки сядат и възрастните хора, които заемат специално място в обществото. На тях се прощава всичко! Те мога да се бутат в метрото, дори да те наплюят в знак на неодобрение, но даже и на такава обида им се отговаря с усмивка. За всеки кореец е синовен дълг и въпрос на чест да се грижи за родителите си...

По-интересно обаче е как корейците плащат за транспортните услуги. Цената не е за брой спирки или метролинии, а на километър! При това първите седем са безплатни. Влизаш в метрото с магнитна карта, пътуваш една или две спирки, излизаш и в рамките на половин час може да се качиш на градски автобус със същата карта и да се повозиш още! Ако разстоянието, което си изминал с двата вида транспорт е по-малко от седем километра, не ти струва нищо. У нас по-рано минаваше „Аз съм за една спирка“, но сега стъпиш ли във возилото, трябва да перфорираш билетче, че ако те хванат не само срамуваш, но ти перфорира и джоба...

* * *

Съвсем до хотела, със Снежи се натъкваме на тесни стълбички между две сгради. Въпреки умората от дългия емоционален ден, katerим нагоре да видим къде водят. И, слава Богу, струваше си. Попадаме на стара корейска къща с три ката разперени „чадъри“ над нея, обилно осветена с прожектори. За жалост, дворът е заключен, но успяваме да я разгледаме обстойно от татък символичната ограда... Толкова магична, толкова странна и наперено изправена стои тя между околните светещи небостъргачи! Като гъба сърнела сред стволите в борова гора...

Историята на Южна Корея е в старите храмове, в световното културно наследство, което се крие между високите сгради и в перфектно оформените паркове. А Сеул? Той е град на контраста – модерно строителство и етнографски къщи...

* * *

Пред хотела новият ден ни посрещна леко намръщен, но кой ли му обърна внимание!? Наскачахме в автобуса и отпрашихме към снимачните площадки на KBS, да видим къде се правят сериалите. Огромни помещения, като халета, „застроени“ по много интересен начин: отделни части от корейски къщи – тук половин хол, там ъгъл от кухня, от татък „улицата“ спалня без стена, зад нея завеси и сцена в питейно заведение, част от селски двор със стопанска сграда, градини с цветя и прочее... Десетки мизансцени под общ покрив, под който висят стотици камери и прожектори различен калибър, движещи се дистанционно по железни релси! Актьорите и операторите бяха в почивка и добре, че ги нямаше, та спокойно се наснихме и докоснахме до всичко. После минахме през огромно фоайе, обособено като своеобразен музей на излязла от употреба

снимачна техника, саби, мечове, кинжали и други старинни оръжия. Надникнахме в гримьорните и разгледахме помещенията с реквизит. А пък там – силиконови отливки на откъснати окървавени човешки крайници, глави, бебета, скалпове с различни прически, конски глави, митични същества и какво ли още не! Обиколката продължи на открито, където в обширен парк бе закотвена цяла галера в съседство с цяло автентично корейско село от XIX век. Само на километър в диаметър, от татък високите каменни зидове, в дворовете му надничаша небостъргачите на Сеул... Това по никакъв начин не смушаваше смелите катерички, свикнали с човешко присъствие. Те усърдно запасяваха хралупите си с костилкови плодове, скачайки от дърво на дърво и притичвайки през прашните „селски улици“, спокойни в безопасната си комфортна зона.

И тук следва епизод, оставил ярък, неприятен отпечатък в корейските ми спомени. Отиваме на обяд в един от най-посещаваните битови ресторанти в центъра на Сеул, където най-популярното ястие в менюто е пълнено пиле в гювеч. Влизаме в прекрасна едноетажна къща с двор, от който пътечки водят към няколко зали за хранене. Пред повечето от тях търпеливо чакат купища обувки, докато босите им притежатели омитат вкусната храна, седнали на пода, облизвайки апетитно пръстите си. Избираме нормална маса със столове, но още докато се настаняваме, при нас пристигат две униформени лелки и сръчно разхвърлят прибори, чаши и салфетки по масата, не закъснява и кимчито. След няколко минути пред всеки стои гювече, пълно с бял сос, над който, от цялото пиле, се подават само бутчетата. Порция като за четирима, изяждане няма! Чудя се, къде побират толкова храна тези дребни и слаби човечета?! Джими казва нещо на една от жените и след миг пред мен се появява оризова пица, осеяна с водорасли и морски дарове. Вкусотия! Не знам обаче кой реши, че тя ще ми бъде недостатъчна и до нея присяда разлата чиния, с почти преливащ червен сос, в

който се давят тръбни водорасли, сусамови семена и късове месо от морски обитатели – риба-столетница ли, костенурка ли, октопод ли, така и не разбрах, но толкова жилави, че чак е невъзможно да се сдъвче! Виждам, че не мога да отхапя от парчето и го слагам в устата си цяло. И започва едно дъвчене, ама дъвчене и премятане ха на дясната, ха на лявата страна, а пустата му гума не поддава под здравите ми зъби! След пет минутна борба, през което време се усмихвам в задоволство от храната – заради домакините, успявам да разкъсам хапката на две и гълтам едната част. Тя минава през гърлото ми и спира в средата на хранопровода, свързана с втората част с някаква тънка, еластична жилка... Усещам неудържими пориви за повръщане, потушавам ги с динамично преглъщане, надявайки се все пак ластика да се скъса, но уви! Отново ми се повдига, изпадам в паника, поставям ръка със салфетка пред устните си и прикривам рефлексните реакции, извършвайки глава в страни. За щастие, седях в края на масата. Боже мой, какво да правя? Не мога да върна пицата с морски дарове на масата, а в същото време се страхувам, че няма да успея да стигна до тоалетната, без да направя пътечка от стомашно съдържание след себе си!!! Отново успявам да преборя конвулсията, всичката кръв вече нахлува в главата ми, очите ми се насълзяват, ставам червена като безбожно лютивия червен сос в блюдото и Снежи, която седи срещу мен забелязва, че нещо се случва. Не успявам да ѝ обясня, отново всичко в мен се надига и точно в този критичен момент, проклетата нишка се скъса, освобождавайки първото парченце по пътя му към разбунтувалия ми се стомах... Ох, слава Богу! Размина се! Щеше да бъде голям резил, на косъм! В Корея е недопустимо да извадиш носна кърпичка на масата и да си изсекнеш носа, камо ли да върнеш храната... Мисля, че никой не разбра какво преживях, с изключение на Снежи, на която подробно разказах по-късно. Но в момента, когато заплахата премина и глътнах второто пар-

ченце цяло, събрах смелост да си призная, че не мога да ям повече от странното съдържание. Джими е изненадан, че не ми харесва и с удоволствие поема чинията. Тук да ядеш от чинията на другия не е признак на ниска култура, напротив, споделянето с ближния често се случва. В корейската култура е от огромно значение умението да делиш с другите... Гледам Джими с ококорени очи как превеждайки разговорите на масата с охота поглъща огромните късове, поставяйки ги в гърлото си с дългите клечки! Като си представя само, каква можеше да я забъркам...

* * *

Пътувахме към най-големия и най-красивия от петте запазени до днес императорски дворци в Сеул – Кьонгбоккунг. Небето все още продължаваше да се мръщи и най-накрая реши да поплаче с едри, но рехави сълзи. Облаците не изглеждаха страшно и всички очаквахме, че скоро ще отминат. Но автобусът отби, Ким скокна през вратата и изчезна някъде на бегом, а след по-малко от пет минути се върна с десет чадъра под мишница. Всичко се случи толкова бързо, ние още не бяхме успели да разберем кой си е взел чадър от България, кой не, кой го е забравил в хотела и кой го носи в дамската си чанта... Като го видях как доволно постави на свободната седалка до него пъстрите бастунчета, неволно си спомних с огорчение оня внезапен дъжд над Враца, който подгони корейските ми гости към бусчето, но не и мен към магазина за чадъри... Типично в корейски стил, Ким бе купил еднакви за всички – бели с точици – за мъжете с черни, за жените – с жълти. Чадърите бяха за общо ползване при нужда и отново по гореспоменатата система за споделяне с ближния. Не схванали идеята, пък и по принцип резервирани към „споделянето“, с онова развито европейско чувство за собственост помислехме, че получаваме поред-

ния подарък от домакините. Наплашени от евтините китайски сгъваеми чадъри на българския пазар, годни само за еднократна употреба, някои внимателно оглеждаха за дефекти новата си придобивка, имаха колебания за цвета на точките, оставяха един, вземаха друг, търсеха най-качествения, сякаш ще го ползват цял живот! Истината дойде на същото място, от където възникна и заблудата – в автобуса, но след като се върнахме от обиколката на двореца. Ким мина край всеки от нас с отворен празен плик, в който поставихме вкупом чадърите да очакват следващия дъжд! Корейците останаха далеч от недоразумението, но то беше добър повод за размисъл и удобен момент да се посмеем за собствена сметка, осмисляйки разликата в народопсихологията на двата народа.

Дворецът Кьонгбоккунг, в превод от английски „Дворец, благословен от великите небеса“. В Сеул е известен още като Северният дворец, защото е разположен най-северно спрямо останалите четири императорски резиденции, запазени до днес. Комплексът е издигнат през 1394 година от династията Чосон, като в него влизали около петстотин постройки. През 16 век мащабен пожар, предизвикан от японските набези, уврежда по-голямата част от ансамбъла, но по време на император Коджонг, в края на XIX и началото на XX век, щетите са отстранени. За втори път дворецът Кьонгбоккунг е разрушен от японското правителство по време на японската окупация. Историята е много мистична. Според японските вярвания и традиции, за да спрат притока на ки-енергията от геомантията, те построяват главната си административна сграда в средата на Кьонгбоккунг. През годините голяма част от комплекса постепенно е възстановен до оригиналния си вид, но повече от половината постройки тепърва предстои да бъдат изградени. Е, колко повече? – мислех си.

Близо два часа се разхождахме из лабиринт от павилиони и вътрешни дворчета, надничахме в помещенията, обикаляхме

езерца, прехвърляхме мостчета, без крака останахме. Ами ако бяха два пъти повече? Наистина, огромен и впечатляващ комплекс, който не случайно се слави като едно от най-големите културно – исторически богатства на Сеул и Корея! Така се бях заяпала в наперените къдрави покриви, че не разбрах как се озовах на земята. На криво ли стъпих, спънах ли се в каменната настилка, не знам, но станах с ожулено коляно, от което просълзиха няколко руйни капчици. Бях изостанала от групата, защото непрекъснато шраках с апаратчето, та никой не видя сеира. Свидетели станаха само група хлапета със светлоотразителни елечета, случайни туристи и няколко млади корейски двойки, облечени в национални носии с цел атракция и забавление, и с които малко преди инцидента се снимах. Нямахме обаче как да скрия последиците от зорките очи на Ким! Хем почистих с мокра кърпичка охлузеното и му сложих малко пудра. Но алената влага оцвети пращеца и истината лъсна! Обясних, че нищо ми няма, че раната е много повърхностна и не заслужава внимание, но Ким и Джими не ме оставиха на мира, докато не ми залепиха на коляното антисептична лепенка, да не се замърси... При падането, на камъните дрънна и фотоапаратът, но за щастие не пострада. Абе, този ден май бях забравила да дъвча и да ходя! Първо щях да се задавя, после да се потроша... Според астрологията, денят преди рождения, трябва да сме най-внимателни, защото сме застрашени от инциденти. Не вярвам в такива предубеждения, но след двете прекеждия днес и още два неуспешни опита да падна отново и отново на камъните, започвам да се замислям дали пък няма зрънце истина? Целият ми ден май наистина премина под знака на така наречената Сатурнова дупка! Заради мен и Снежки се притесни толкова, че ме водеше за ръчичка като малко дете, което още не го държат добре крачетата...

В средата на обхода слънцето прогони летните дъждовни облаци и хвърли светлина и широки усмивки в снимките ни.

Събрахме се при централния вход точно навреме за тържествена церемония по смяната на караула и предаването на ключа от двореца. Ритуалът е много атрактивен и бе събрал десетки желаещи да го наблюдават. Макар да изглежда малко театрално, той се провежда точно по правилата от XV век. Освен ковчето с ключа, преди началото добутват на колелца още един важен атрибут – огромна лакома бъчва, каквато имаше на село дядо ми в мазето и побираше гроздето от декар лозе! А тази тук, шарена като перашка, с два меха от страни, скъсаха я от бой с един огромен дървен чук, но вино не пусна! Атракция за всички, особено за чужденците, бяха войните с дълги до земята червени, сини или зелени роби и широкополи шапки на главите, някои със знамена, други с копие и щит в ръце, маршируват ли маршируват! Поисках да разбера нещо повече за тях: службата им е лека – живеят си вкъщи и в определени часове дават караул... Официално, това са войници, освободени от казармените задължения по здравословни причини, а неофициално, повечето от тях са синове на високопоставени особи. Не че на важните хора синчетата са болнави, а ако всичко това е вярно, значи и в Корея, като у нас, с пълна сила важи поговорката: „Имаш вуйчо владика – ставаш поп!“

* * *

Дойде ред и на емблематичната телевизионна кула, гордо изправила стройна снага наред Сеул – в Намсан, Южна планина. Автобусът ни качи до подножието ѝ, но по стръмната финална права трябваше да пълзим пеша под рехавите сенки на дърветата. Дори и тук, на пешеходната отсечка, корейците не са пропуснали да регламентират движението. В средата на огледално гладкия асфалт начертали осова линия, а двете ленти направили с различна настилка – синьозелена за изкачване и червена за слизване. От двете страни на платното начертали

ограничителни линии, а до тях парапет... Да им се чуди човек, навсякъде и всичко е под контрол! Да няма хаос и нежелани сблъсъци. Последвахме потока в дясната лента, който неусетно ни изведе пред кулата. В ляво от входа ѝ вниманието ми привлече бяла пейка с V-образна седалка. В първия момент помислих, че е счупена от вандали, но се оказа, че ефектът е търсен. Пейката е за влюбени двойки и е направена така, че когато двама седнат на нея, наклонът ги притиска един до друг. Зад нея се редяха металните дървета, закичени с катинари, толкова типични за Москва. Традицията да се заключава брака след сватбения ритуал я има и в Западна Европа, но там младоженците щракат катинарите по оградите на мостовете.

До върха на кулата се възнесохме с асансьор за десетина пътника. Изчакахме си реда в малко сумрачно фойе. Чудех се, нямат ли корейците поне една лампа да сложат тук? Още по-тъмно бе в асансьора, но когато се набутахме в кабината и вратите се плъзнаха зад нас, нещата се изясниха. Внезапно полетяхме нагоре със скорост, от която ми омекнаха краката, а над главите ни светна осеяно със звезди небе, които шеметно приближаваха към нас. „Прелетяхме“ близо до всяка една от планетите на Слънчевата система, промушвайки се през астероидния пояс между Марс и Юпитер, видяха се няколко съзвездия, стремглаво подминахме центъра на Млечния път и изхвърчахме от Галактиката на път за Андромеда... И точно тогава асансьорът внезапно спря, кръвта се върна в замаяните ни глави и вратата се отвори. Ето защо е трябвало да стоим в полумрака на фойето – да ни привикнат очите с оскъдната светлина, че после да можем да се насладим на звездното шоу.

Гледката от ротондата е невероятна! В краката ни се проснал целият Сеул: небостъргачите стояха като изправени плочки от домино – ако бутна една от тях ще паднат всички, хилядите коли по многолентовите магистрали напомняха мравча колония, реките и каналите се виеха като лиани, а лифтът в

подножието на кулата, приличаше на изпъната прежда за плетене, но с възли...

На връщане отново влязохме в тъмния асансьор. Пътуването ни започна със стремглаво спускане към Млечния път, профучахме покрай планетите в обратен ред и с главозамайваща скорост приближавахме Земята, после разпознахме Корейския полуостров, за миг видяхме Сеул от високо и точно, когато трябваше да се разбием, асансьорът спря... Трябва да призная – изживяването е невероятно, илюзията е пълна и толкова ефективна, че тръпки те побиват!

* * *

Вечерта бе повече от празнична. Единственият мъж в групата ни празнуваше 70-годишен юбилей. Привечер се качихме на круизно корабче за разходка по река Хан и вечеря. На дансинга излязоха двама моряка, пробваха микрофоните и тъкмо, когато си мислехме, че са част от програмата на вечерта, ни проведеха инструктаж как да поставим спасителни жилетки, при нужда... След тях се появи певицата и като запя, забрави да спре. На съседната маса група китайки празнуваха шумно, бяха толкова щастливи, че не се сдържах и ги щракнах в момент, когато аплодираха на крака поредната любима песен. На снимката с тъмно-сините си костюми, бели ризки и баджове изглеждат толкова еднакви! И не само това – еднакви са прическите им, очите, бузките, дори широките ослепителни усмивки! Сигурно е по-лесно да ги различи по зъбния статус, отколкото по другите външни признаци... Настроението бе приповдигнато, вдигахме наздрависи с асеновградски мавруд, който смело наливахме от кашончето, пропътувало заедно с нас повече от девет хиляди километра. Не знам дали в Корея се продава вино в такива разфасовки, но от начина, по който гледаха докато изваждахме канелката, мисля, че виждаха по-

добно нещо за първи път. Хареса им виното. Пиха по чаша, пиха по две, а каквото остана от петте литра го дадохме на тях, което видимо ги зарадва. Но пък те каква изненада ни спретнаха! След като заситихме глада си, обикаляйки по два-три пъти шведската маса, отнякъде се появи торта със свещички, разбира се. Георги гледаше онемял, а след като духна по традиция десетките пламъчета, корейските ни приятели извадиха две подаръчни чантички и поднесоха сувенири не само на рожденика, но и на мен. Джими им обясни, че мойт празник е утре, а в България не празнуваме преди датата – за разлика от Корея, където празнуват преди или в точния ден, но никога „на патерици“, както правим ние!

Всъщност, в определяне на възрастта при корейците има нещо объркващо за нас. На практика е без значение дали бебето ще се роди през януари или през декември – в новогодишната нощ по Лунния календар, то става на една годинка, па макар да се е появило на бял свят само седмица по-рано! Това е така, защото все още се зачита Китайската практика за изчисляване годините живот, според която не рождената дата е важна. Така на Нова година всички корейци остаряват с една година – колективно, както вършат всичко останало! Корейска му работата! С напредване на възрастта може да се натрупа разлика от година-две в сравнение с годините, приети от Запада...

Много важен момент за корейците е денят, в който бебето стане на сто дни. Традицията идва от древността, когато детската смъртност е била много висока и стоте дни се считали за сериозен повод за празник! Въпреки това, рождената дата се празнува. Най-голямо пиршество, с десетки гости, се организира при навършване на една годинка. Тогава присъстват всички роднини без изключение, канят се също познати с високи постове в обществото. Естествено, център на вниманието са детето и майката, облечени в ярки национални носии. Пожелание, някои от гостите също. Подаръците са задължителни и

разнообразни, като играчки, пари, детски вещи и доста скъпи златни накити, които някои инвестират по-късно в образованието на малчуганите... В този ден на масата се слагат различни предмети, символи на благополучие според корейците. Към какво ще посегне детето е най-важната част от празника и се приема като предсказание за неговото бъдеще: конци – за дълголетие, молив и книжка – за учение, пари за благополучие и състоятелност. Този ритуал много напомня българския „прощъпалник“, но при нас се прави в много тесен кръг когато бебето проходи. Следващият голям празник за корейците е 60-ия юбилей, който се отбелязва по специален начин...

По специален начин отбелязаха и личния ми празник. Няма по-щастлив рожден ден в живота ми! Обградиха ме с толкова внимание, че ми се струва слабо дори клишето „не ми достигат думите да го опиша!“. Кулминацията бе на вечеря, когато след подаръците за мен и вчерашния рожденик, по поръчка на домакините на масата се появи торта с горящи свещички „I LOVE YOU“, гарнирана с популярната напоследък и у нас „Хепи бър дей“. Изпяха ми я два пъти – на английски и на корейски език, докато аз неудържимо ридаех върху рамото на Снежи...

УТРИННА ПРОХЛАДА В ПРОВИНЦИЯТА

В този така специален за мен ден щастието преливаше от душата ми. Сутринта напуснахме хотел „Президент“ с всичкия багаж и поехме на юг към съседен Сувон. На практика не видях незастроено пространство между двата града, вместо това – жилищни комплекси с еднакви на вид блокове на по петнайсетина етажа, номерирани с огромни цифри, че да се виждат отдалеч. И с право! Ако живееш тук, сигурно щях да се объркам някой път, докато си намеря бетонното жилище сред толкова близнаци. Странно, но и тераси не видях, или поне не бяха във вида, в който сме свикнали да ги виждаме у нас – по метър и повече широки, че да има къде простор да опънем и прането си да проснем! Още по-добре ще е, ако има място и за саксийки, и за масичка със столче за сутрешно кафенце, докато сънено се протягаме по пижама под меките слънчеви ласки! Да, ама по това време корейците вече са започнали работа, нямат време за слънчеви бани по терасите, пък и място за такива няма... „Терасите“ са просто предпазни парапети и решетки пред отварящите се врати и прозорци. Всеки сантиметър жилищна площ се използва рационално!

Докато се усетим, вече бяхме в Сувон, пред модерния музей, разказващ за крепостта Хуасонг – втората по големина в страната. А тя наистина е интересна, още повече, че историята е пресъздадена в няколко зали с помощта на хиляди фигурки, детайлно изпипани до съвършенство... Приказката е от онези, дето започват така:

Имало едно време в Корея един цар на име Чонгджо. Той бил 22-ия владетел от династията Чосон, управлявала страна-

та почти шестстотин години. От същия род е и бащата на „хангъл“ – корейската писменост – цар Седжонг Велики. Та този цар, Чонгджо, имал трудно детство и юношество. Бил син на престолонаследника – принц Садо, и внук на крал Йонгджо, които имали непреодолим конфликт помежду си. В него се намесили заговорници, насъскващи краля срещу принца. В крайна сметка интригата довела до фатален край – с указ кралят заповядал двадесет и осем годишният му син да бъде измъчван и после затворен в дървен съд за ориз, където да умре от глад и жажда. Речено – сторено. По време на драматичните събития, внукът Чонгджо бил едва единадесет годишен хлапак. За да заслужи престола, той трябвало да мине през редица изпитания, избрани от крал Йонгджо и свитата му. Управлението му било поверено чак след смъртта на дядо му. В деня, когато седнал на трона, гледайки в съветниците-подстрекатели, виновни за смъртта на баща му, казал: „Аз съм син на покойния принц Садо!“, а думите му подкосили краката им. Тогава Чонгджо бил на двадесет и четири години, а първото нещо, което разпоредил, било да преместят гроба на баща му в специален храм и издал указ, с който провъзгласил майка си за овдовяла кралица.

През царуването си, Чонгджо се стреми да изчисти името на баща си и да заличи белега от жестоката драма, разиграла се пред очите му в детството. Но пък тези събития и последвалите трудности калили младежа и го превърнали в безстрашен войн, макар и не дотам красив, което се вижда на автентичния му портрет в музея. Станал отличен стрелец, от петдесет изстрели с лък, четиридесет и девет били в десетката и един извън нея. За своята сигурност избирал частни войници, които го пазели от враговете на властта. Под здравата му десница Корея се сдобила с най-силната армия. Всеки войн трябвало да овладее двадесет и четири бойни изкуства, като

често тренировките провеждал лично! Гербът на царя е дракон, символ на неговата смелост. Но освен към бойните изкуства, кралят бил отворен към образованието, изкуството и културата – негова заслуга е кралската библиотека. Самият той пишел анали, рисуval картини и графики – уменията му са увековечени в книги.

Върхът в управлението на Чонгджо, неговият най-голям принос си остава крепостта край Сувон. Днес тя е световно известна, защитена от ЮНЕСКО, и се смята за цвета на корейските крепости. В Европа царете строили фортове за себе си и най-близкото си обкръжение, но корейската крепост приютявала цялото население. Очертанията ѝ обикновено следвали релефа, но задължително условие при избора на място било да има река. Освен нея, тук теренът предлагал долина, равнина и планина! Така през 1794 г., с помощта на верни поданици, Чонгджо вдигнал Хуасонг от камъни, тухли и пръст. Книгата, в която е регистрирана всяка стъпка от изграждане на крепостта, заема специално място сред музейните летописи и се води за особено ценно писмено наследство, също защитено от ЮНЕСКО. Отворите и кулите на крепостта наброяват общо петдесет, но до царските дворци официално се стига през четири големи порти в четирите посоки – останалите странични вратички са тайни и с военна цел. Царят не само искал да построи крепост, но и градът да стане втори по големина след Сеул. Затова положил усилия за развитие на земеделието. За да увеличи производството направил три изкуствени езера в Сувон, откъдето напоявали плодородните земи. Това пък довело до разцвет на търговията, а Чонгджо насърчавал организирането на пазари. Зараждал се капитализмът...

Царят Чонгджо много обичал шумните тържества и често организирай общоградски веселия за поданиците си. Най-зрелищното от всички обаче е посветено на юбилейния шестдесе-

ти рожден ден на майка му. Родителите му били родени в една и съща година и ако баща му бил жив, той също щял да празнува тази толкова важна за корейците годишнина. По този повод се състоял парад от Сеул до Сувон, в който участвали 6 300 поданици. Царското тържество завършило пред летния дворец, където всички хора получили безвъзмездно ориз...

Приказката за император Чонгджо не завършва със „живели дълго и щастливо...“, а съвсем внезапно, когато той починал на 49 години при мистериозни обстоятелства... За жалост, не успял да види приживе много от иновационните си за времето идеи, но те били реализирани от сина му...

* * *

Крепостта наистина е доста голяма и за да може да бъде разгледана подробно и по-бързо, желаещите пътуват в открити туристически влачета с драконовски глави на локомотивчето. А за да влязат в атмосферата на епохата, домакините направили и стрелбище – вместо да скучаеш, докато чакаш атрактивният превоз да дойде, може да изпробваш мерника си с лък. За първи път в живота си докосвах подобно нещо, но се оказва доста забавно. Всеки имаше право на пет опита, професионален инструктор ни показва как да хващаме лъка, как да държим торса, рамото и лакътя, как да поставяме стрелите и да се целим в червената точка на мишената, докато опъваме силно тетивата... Не се изложихме много, като за първи път се представихме доста добре, с нас бе късметът на начинаещия. Скоро огненочервеният дракон ни погълна и отпраши по алеята. Доста време обикаляхме, въртяхме се на седалките като пумпали, всичко да видим! Освен крепостните стени със стърчащите над тях типични чадърести покриви, в спомените ми се връщат четири момиченца. Заемаха първия ред на вагончето зад нас. Едни такива милички, с бели ризки, топчести личица и

прибрани косички на опашки, с бретончета, сякаш близначки! В ръцете си държаха таблетки, които повдигаха едновременно като по команда, за да снимат един и същ обект. Подобно роботчета, включени към една и съща програма...

Драконът ни „изплю“ на най-високото място над крепостта с прекрасна гледка към бетонния Сувон. От там се спуснахме по каменни стъпала водещи пред централния вход на двореца, където вече ни очакваше екскурзоводка. За разлика от европейските кралски палати, тънещи в блясък и разкош, тук помещенията са с изключително скромно обзавеждане. Няма бални зали с големи огледала и тежки плюшени пердета, няма барокови маси и кресла върху излъскани паркетни, нито пък гоблени и картини в тежки златни рамки по стените. Обаянието на тези палати е в многоетажната покривна конструкция и изобилието от пъстри цветове, толкова свежи, сякаш са боядисани вчера! Пищните цветове в корейското общество са признак на господстваща класа. Съвсем в корейски стил, каквито са и националните им носии – бонбонено розово, резедаво и червено, създаващи настроение и сладост за душата. В древността обаче селяните се обличали в бяло...

В двореца влязохме боси, разбира се, в Корея с обувките – до прага! А вътре ни очакваше изненада... Дръпнаха ни в странично помещение, напомнящо гардероб на театър и за нула време ни преоблякоха – две прислужнички със сини одежди като престилки, вчерашният рожденик се превърна в цар с мъжки ханбок и три царици, между които ние със Снежи – за миг ни преличиха до неузнаваемост в копринени одежди, поставиха ни и огромни шапки с катранени плетеници коси и перли, които толкова тежаха, че едва си държахме главите изправени. Това „кошериче“ така захлупи русото ми „гнездо“, че когато у дома видях снимката, се разпознах само по висящите обици на ушите...

Ханбокът е от две части – късо болеро и разкроена пола, започваща от гърдите с широка панделка и достигаща пода. Ръкавите са толкова дълги и широки, че се развяват като криле почти до глезените. Уникалният дизайн обикновено се изработва от растителни влакна, които осигуряват усещане за прохлада през лятото. Така шиели носиите още преди векове – удобни за лов и езда на коне, даващи свобода на движенията. А цветовете говорели за обществения статус. Пъстри носии носели богатите, бели – селяните, момите пък шиели роклите си в комбинация от жълто и червено, а след сватбата цветовете на ханбока показвали социалното положение на съпруга ѝ.

Носията и днес се радва на широка популярност, но през времето и тя е имала възходи и падения. В средата на петдесетте години на миналия век, след Корейската война, била подета кампания за модернизация на обществото във всички направления. През седемдесетте години тя не подминала и ханбока – западните дрехи го изместили и натикали в старите ракли и скринове. После обаче започва връщане към корена и в средата на деветдесетте дори се организирали съботници за носене на ханбок! Отново се научили да го обличат и тачат, макар да не мисля, че причината за това е в съботниците! Ако беше така, защо задължителните Ленински съботници в България не ни научиха на трудолюбие и самодисциплина? Но това са то корейците – дисциплинирана нация! Казват им – няма да носиш тези дрехи и те ги захвърлят. После им казват – носете ги, и те отново ги залюбват... Днес без носите не минава нито един празник или сватба. Булката все по-често се облича в бял ханбок, майка ѝ – в розов, а свекървата – в син... Цената на един комплект от чиста коприна започва от хиляда долара нагоре. Но все пак не всеки кореец отделя толкова пари за носията. За това на пазара се предлагат по евтини – около двеста и петдесет долара, но са ушити от полиестер. С времето дизайнерите дискретно осъвременявали моделите така, че да се ха-

ресват и на младите хора. Момичета и момчета с гордост ги носят – срещаме ги във всички туристически обекти в ролята на доброволци, които с удоволствие позират безплатно за снимка с вас, говорят английски, с охота отвърщат на всякакви въпроси или с усмивка упътват туристите...

Такъв ханбок подариха на Снежи по-рано днес, по време на официалния обяд с председателя на Общинския съвет в областния град. Срещата се състоя в луксозен ресторант от типа разгъната едноетажна къща с много стаи за хранене, до които се достига през общ квадратен двор, напомнящ райска градина с цветни храсти и водопадчета. Вдигнах очи нагоре – стъклени сегменти, осигуряващи и светлина, и свеж въздух, и защита, защото иначе има реална опасност докато босите гости си хапват сладко, седнали на пода в стаите, дъждовна вода да напълни обувките им, задължително събути и подредени пред прага на всяка стая... Надявах се, изключение да направят и това да ни се размине, нормални столчета да ни намерят, като на официални гости, пък и важна клечка щеше да обядва с нас, нима ще се събуе по чорапи? Събу се, и още как! И с такава лекота подви колене върху дунапреновата чучка в йогийска асана, сякаш никога не е седял на стол, а това тук е най-удобната му поза... Стоях изумена до вратата, чудейки се как да събуя най-неудобните сандали в живота си, които е почти невъзможно после да обуя на потните си крака без обувалка! Но нали днес ми бе празник и държах тоалетът да е подобаващ, че и на тънки токчета се качих... Кой да предположи, че преди да се върна в хотела вечерта, ще се събувам – и то два пъти! У нас не само не събуваме делегациите, но и за гостите в дома си правим изключения, та влизат с обувките... А при корейците няма изключения – традицията си е традиция и правилата важат за всички!

Пристъпих, хладният под се оказа благодат за уморените ми крака и дори благодарих на ум за внезапния уют, преди да се

почудя как ще приседна на пода с тази къса пола, без да правя „снимки“ на седящите отсреща. На високата една педя маса вече бяха подредени десетки паничета, между които стърчаха табели с имената ни – от едната страна на английски, от другата на хангъл. Обиколих дългата обща софра, която бе по-лесно да прескоча и чинно ударих колене на пода до Снежи, където пишеше името на моята особа. И тъкмо си мислех, че на пети не съм седяла от детството, когато една от сервитьорките внесе дузина кърпи, които да поставим на коленете, да не покапем дрехите си. Слава Богу! В последствие разбрах, че това с кърпите не бе изключение. В много от ресторантите безмълвно присъстваха непретенциозни домакински престилки, такива, дето някои домакини ги мятат през врата, да не си изцапат дрехите докато мият съдовете у дома. В Корея не е срамно да сложиш такъв „лигавник“ дори в най-елитния ресторант, напротив, това е практика и има логика. Приседнал си с костюмчето да похапнеш с гостите, но за проклетия ръчичката ти трепне, клечките те излъжат и – я кимчи ще капне на реверчето, я някоя оризова спагетка ще се плъзне между копченцата, я водораслото ще се опита да избяга... И после какво? Обедното меню ще е изписано на сакенцето и ще си ходиш цял ден с червената целувка на кимчито да се червиш, предвид това колко много държат корейците на външния си вид! Та кърпичките, които ни раздадоха, значително улесниха задачата, макар и не за дълго. Завих коленете си, но след половин час те започнаха да ме предават, нищо че прехвърлях ходилата ха наляво, ха надясно! Вече изпитвах неистово желание да опъна крака и почти го направих под кърпата и ниската маса, под която се оказа доста заето... Някои от колежките също бяха отпуснали коленете, а когато неволно се сритвахме, заговорнически се споглеждахме с усмивка или просто се правехме на разсеяни... А пък тези корейци не мръднаха от местата си! Как не им изтръпна д-то, как не ги стегнаха ставите и не ги заболя кръстът?! А серви-

тьорките носеха и носеха, и носеха какви ли не деликатеси, докато ние с нетърпение вече искахме да станем, но стоически издържахме и продължавахме да се усмихваме...

С глас се разсмяхме обаче, когато наслагах на масата малки панички с по четири бели шайбички, сякаш подредени една върху друга няколко монети, колкото левче. Докато се чудехме какво е това и оглеждахме изпитателно странните кръгчета, дойде сервитьорка с кана вряла вода и с отработени движения сипа във всяка паничка по точно отмерено количество. Плеснахме с ръце от учудване, а после прихнахме да се смеем, защото пред очите ни шайбичките пораснаха десетина сантиметра за секунди, разгъвайки се като хармоника. Ето какво било значи – пресовани текстилни кърпички за дезинфекция на ръцете! Това бе поредният фокус, с който корейците отново ми събраха погледа... А поредната изненада този ден бе ханбока на Снежи! Бе изработен специално за нея от дизайнерка в Сувон. Между другото, корейската носия ѝ стоеше страхотно! Отиваше ѝ на Кака Снежи, още повече че косите ѝ са прави и черни! Докато я обличаха край масата, ние използвахме момента да се поизправим полека на изтръпналите си крака и да раздвижим пръстите си по-незабелязано, докато домакините ни се радваха на красивия ханбок и притежателката му...

* * *

Добре, че вечерята с областния управител на Кьонгидо, бе на нормална маса, с нормални столове и дори влязохме с обувките... Мислех си, че с общия типаж корейските заведения няма с какво повече да ме изненадат, но скоро разбрах колко греша! Въведоха ни в сепаре на изискан ресторант, където табелките с имената ни на английски и корейски вече ни очакваха, както и високопоставеният господин със свитата си. След задължителното представяне с поклони и размяна на визитни картич-

ки, заехме местата си. Масата бе меко казано странна – върху плота ѝ – на метър разстояние една от друга – имаше дупки с диаметър на голям тиган, захлупени със златисти скари. Под тях вече тлееше жаравата, която скоро изчезна под нахвърляните на решетките пържоли! Корейците много обичат чисто свинско месо. За целия си престой не видях ястие, приготвено от кайма. През няколко минути в сепарето влизаше жена с престилка, щипка и ножица, надвесваше се над цвърчащите пържоли, обръщаше ги и нарязваше на хапчици изпеченото месо, изтиквайки го в най-външната част на решетката – хем да остане топло, хем да не се пече повече. Именно към тях посягаха протегнатите ръце и клечките щипваха готова мръвчица, умело я пренасяха до устата, без да я изпуснат на плота. За нашите непохватни пръсти до клечките стояха вилици. А в печеното можеха да участват всички – да обръщат месото или да го отдръпнат по-рано от жаравата, ако го предпочитат алангле.

Една от дупките се падна точно пред мен, заклетата вегетарианка! Е това е, рекох си, сега ще се усмърдя на дим от „мършата“ и в хотела вместо да легна да почивам, трябва да си мия косата! Ами областният управител и хората му, те ще трябва да си носят костюмите на химическо... Нищо подобно не се случи. Макар скарата да бе под носа ми, пушек от барбекюто не излизаше. Озадачено огледах по-внимателно „златния“ пържолник – от вътрешната страна, под горния ръб бе осеян с малки отвори, през които вероятно димът моментално напускате окръжността, вместо да се рее из стаята и да я превземе, обвивайки всички в призрачни одежди! В горния ляв ъгъл на сепарето се чернееха две отворени вентилационни капачета и въздухът през цялото време остана свеж, като утринна роса... Същите пържолници видях отново в ресторанта на остров Чеджу, но над всеки от тях висеше ръкав с асансьорен механизъм. Носиш въглените, слагаш месцето на скарата и дръпваш надолу ръкавчето, което засмуква всички дим и аромат от печенето... Както подобава, с пържолите се разливаше черве-

но вино. Когато нещо свършеше, някой от домакините натискаше едно от четирите копчета в краищата на масата и незабавно се появяваше жена от персонала...

Докато вървеше протоколната вечеря, по нищо не личеше домакините да знаят за моя рожден ден. Толкова наздравници се вдигнаха и нито една за скромната ми особа! Пък и този път двузичната ми табелка не бе поставена на централно място. Но какво още да искам? Снощи, по време на круиза по река Хан, честитиха празника и на колегата, и на мен – нали при корейците е нормално да се чества по-рано, та с един куршум – два заека. И торта имаше, и подаръци поднесоха на двамата! Зачетоха ни подобавашо, две мнения няма. Но какво да правя уискито и ядките, които прелетяха с мен хиляди километри, за повода? Не смятам да го пия сама в хотела! Ще взема да подшушна на ухото на Джими, мислех си, да задържи гостите, когато внезапно областният управител стане в знак, че вечерта е приключила – вече познавам протокола! Но докато чаках удобния момент, предугаждайки приближаващия край, вратата се отвори и в сепарето бе внесена тортата... Значи, никой нищо не бе забравил! Бях включена в сценария, просто всичко си чакаше реда! Най-централното място до Снежи бе освободено, Джими ме покани на него и се започна! Извадих изпод масата бутилката и ядките, веднага се появиха чаши и чинийки за мезето, последва тост и „Наздравеeeeeee!“, отново подаръци за мен и колегата, поздравления и пожелания. Дадоха думата и на мен. Вълнението бе неопишуемо, треперех цялата, но успях да кажа няколко смислени изречения, да благодаря и да духна свещичките. Останалото го знаете...

* * *

Хареса им уискито! Одобрителните възкличания не стихнаха, докато кехлибарената течност в бутилката не свърши.

Мъжете дори повториха и потретиха. Когато бе налята и последната капка, областният стана за последна наздравница, след него всички се изправиха, пресушиха чашите на екс и като по команда се насочиха към изхода!

Автобусът ни остави пред хотела, но със Снежи така бяхме емоционално превъзбудени, че не ни се прибираще. Решихме да се поразходим до центъра, който нямахме идея къде се намира и поехме към близкото голямо кръстовище, за да се ориентираме за посоката. На светофара кривнахме в дясно, където краят на булеварда не се виждаше, а от двете му страни светеха безброй многоетажни и разноцветни реклами. Минахме покрай очарователна градинка със соларни лампи като разцъфнали рози, пресякохме някаква пешеходна зона, където на уличните лампи светеха разноцветни листа, сякаш са дървета, отбихме се от любопитство в огромен многоетажен магазин, поцъкахме на високите цени и се прибрахме в хотела.

Когато преди да отидем на вечеря отключих стаята си, първото нещо хванало погледа ми бе чиния с нарязани парчета диня, ананас и други екзотични плодове, грижливо завити в целофан. Имаха съвсем свеж вид, сякаш някой ги бе поставил върху мраморната холна маса чак след нашата поява с големите куфари във фоайето. Чудех се за този хотел ли идеше реч, когато нашите корейски приятели се извиняваха, че не бил дотам изискан! Огледах стаята си – с нищо не отстъпваше на онази в „Президент“, дори вместо две единични легла наред огромната стая се ширеше спалня, мека като памук! Високотехнологичната тоалетна си бе на мястото, само дето вместо вана имаше душ-кабина с хидромасажен душ панел! Обзавеждането бе изцяло от мрамор, кожа и дърво. Не знам какви са корейските критерии за „изискан хотел“ и как изглеждат онези, дето са „по-така“, но според българските – този тук си заслужава четири звезди. Жалко, че ще му се радвам само една вечер! На изгледа от прозореца – също. Запаших цигара да му се полю-

бивам от птичи поглед и опитах да отворя прозореца. Не се получи – трябваше да се досетя, че има ограничител. Това не намали ентусиазма ми, но малко усложни нещата, защото се наложи да издухвам дима през четирипръстовия процеп. Извадих апаратчето и зашраках през чистото стъкло – толкова чисто, че гледайки снимките у дома, въобще не личи да има такова! Все пак, за по-голяма панорамност, проврях ръката си през отвора, за втората нямаше място. За миг си представих как изпускам апаратчето и здраво го стиснах, докато страховете ми разиграваха възможни сценарии. Леле мале! Може да уцели някой кореец по главата и да го убие! Или просто да се разбие на тротоара долу! А то ми е старо бойно другарче – купих си го преди десет години, когато работех във вестника и оттогава е най-важната част от съдържанието на дамската ми чанта. Никога не ме е предавало, не ме е изоставяло, чудя се отде му се взе силата на това панасоникче – безброй кадри е направило! И въпреки сантиманталната ми привързаност, него щях да прежаля, но няколкото гигабайта снимки от последните дни – никога! Това не може да се купи, не може и да се повтори. На тротоара биха се разбили спомените ми, а не малката метална кутийка, под която – седемнайсет етажа надолу – животът кипеше на пълни обороти. Беше централен булевард с по шест ленти за всяка посока, върху които колите се нижеха като биренки на червения светофар. Оттатък него, додето поглед стига – гора от високи сгради. Броих, броих етажите и все до двайсетина ги докарвах! Между бетонните им тела се открояваха два големи гористи парка. А точно отсреща, върху покрива на пететажен хотел, построена двуетажна къща между десетина дървета и изобилие от храсти – вероятно за vip персони! Рай в сърцето на Сувон! Това ме накара да се загледам по покривите на съседните сгради. За моя изненада, на доста от тях стърчаха дървета! Как ги отглеждат и в какво ги садят, няма да разбера. Вероятно покривът е място за бягство

и отдиш след дългия работен ден или просто кътче, където да останеш сам с частица от природата...

Към прозореца се върнах и след късната разходка из Сувон. Суджукът от коли на кръстовището вече го нямаше, в зелените паркове се открояваха осветени алеи, а по телата на бетонните блокове блестяха успоредни светещи правоъгълни килийки, затворили зад себе си милиони човешки съдби...

* * *

В уречения час на следващата сутрин слязох пред хотела. След минута – две, групата се събра с изключение на една колежка, която закъсняваше не за първи път.

– Тръгваме! – махна с ръка господин Ким – Уговорката от снощи бе, че който не е слязъл пред хотела в 9.00 часа сутринта, значи не желае да се разходи в центъра на Сувон и ще се видим с него в 11, когато продължаваме пътуването на юг! Щом не е дошла ще приемем, че иска да си почине по-дълго в хотела.

Този път любезните ни домакини не проявиха толерантност, а ни дадоха урок. Назидателният тон ни засрами – изложихме се пред чужденците! Сякаш чак сега ни светна в главите, защо всяка сутрин търпеливо ни чакаха да се точим в автобуса един по един петнайсет минути, че и повече, след уречения час, да се издирваме и тепърва събуждаме по телефона! Защото сутрин напускахме хотела и се връщяхме в него чак привечер. Ако зарежат някой от групата за цял ден, ще е доста грубо! Но сега ставаше въпрос за два часа разходка из улиците на града, доста удобен момент за бърз урок по дисциплина и корейците не изпуснаха случая... Заслужихме си го!

А колежката само може да съжалява, защото разходката бе фантастична!

Съвсем близо до хотела започваше една от зелените точки в Сувон, част от която гледах вчера от прозореца си. Прекрасен

парк с много пейки, зеленина, цветя и чисти алеи, само дето нито едно кошче за боклук няма!

– Къде са кошчетата, Ким? – попитах.

– Няма! И по пешеходната зона няма! Идеята е да си занесеш боклука в къщи. Беше мръсно, когато по улиците имаше кошчета! Вятърът изваждаше и разнасяше хартийките извън тях и хората не се срамуваха да хвърлят ненужното на земята. Сега се оглеждат за кошче и като не намерят, слагат боклука си в джоба! Никой не хвърля на земята! Тук има страхотна организация по сметосъбиране...

В къщи домакинствата имат жълта чанта за хартия, розова за пластмаса и синя за метални кутии, в които цяла седмица разделят отпадъците си, а всеки понеделник ги носят на определени за целта места в града... Общият боклук се събира в специални торби, които се купуват в магазина. Обемът му е десет литра и струва триста вон, което е около 50 стотинки. В цената на плика е включена и стойността за извозване на отпадъците...

При нас такава система не би могла да работи! Ние пари за пликове не даваме, щом си имаме достатъчно безплатни – втора употреба след пазарувките... И зеленото мислене много ни куца – още не сме се научили да разделяме отпадъците си, въпреки че цветните контейнери са из цяла България! А тук имат дори съдове за хранителни отпадъци, които се отварят и затварят с карти, подобни на тези, с които софиянци се чекират в градския транспорт. И забележете, контейнерите се затварят плътно, та котка да не може да влезе! Всъщност, бездомни животни в Корея няма, а ако някъде случайно се появи такова животинче, веднага се намира кой да го осинови...

Докато се разхождахме из парка, видях две алеи, настлани с внимателно подбрани обли речни камъчета.

– Това са пътеки за масаж на ходилата – обясни Ким – Тук хората се събуват, вземат в ръце обувките си и вървят боси.

Много е здравословно, защото всеки орган в тялото има точка на ходилата, а масажът стимулира работата им и кръвообращението, подобрявайки общото състояние на организма!

Здравословно! Колко да е здравословно? Мен да питат! Откакто във Враца се копае повсеместно заради водния цикъл, ходилата ми са постоянно в плюски! Сякаш в огън съм влизала! Работата ми е такава, че по цял ден кръстосвам градските улици и щя-неща си масажирам по безброй ръбести камъчета табаните, защото тънкият гъон на дамските обувки въобще не ме предпазва от тях! Понякога така ме прорязва болка, че ми се иска да крещя на улицата, но вместо това си цитирам големия Валери Петров, който казва: „... и както след падане колоездач / се усмихвам, при все, че боли ме!“.* Та и аз, усмихвам се криво, стъпвам смело и продължавам... А тук, понеже и тротоарите им са като огледало, и шосетата, и алеите, нямат естествен масажор по улиците, та си направили пътека в парка! Пък гимнастическите уреди ги поставят във всяко място за отдых или разходка и се използват активно. Въобще, корейците много спортуват. Най-популярният и масов спорт в Корея е таекуондото. Школите за обучение по бойното изкуство са под път и над път, защото в него почти всички виждат средство за каляване на духа и тялото. За корейците това е здравето, на което пословично държат. Чужденците не проумяват, когато някой кореец им каже, че са дебели. Според представите в нашето общество, подобна забележка се смята за нетактичност и липса на уважение, но за корейците това е просто загриженост за тяхното здраве и искат да се уверят, че те са добре...

Една от алеите ни изведе под модерно съоръжение – надлез за пешеходци над дванайсетте ленти на булеварда. Ще кажете: знаем ги, и у нас се срещат. Да, ама точно такива, едва ли! От подножието към горното ниво тръгват стълби за пешеходци, подстъп

* „Катастрофа пред гаража“. – Б. авт.

с лек наклон за инвалидни и детски колички и асансьор за хора с увреждания. С изключение на хоризонталните участъци, цялата конструкция е прозрачна, дори асансьорът. Постояхме доста над оживения булеварден трафик, снимахме се на фона на обкръжаващите ни високи сгради, погледахме, повъртяхме се, пък слязохме от другата страна на парка. Поеха ни същите чисти огледални алеи с млади дървета край тях, а до укрепените им все още тънки стволоче – привързани торби.

– Какви са тия пликове? – питам Джими.

– Аааа, това ли? В тях наливат вода. На дъното имат малки отворчета и така водата не се разлива наоколо, а по капки изтича право към корена. Задържат по-дълго и дъждовната вода, попаднала в капана им.

Алеята ни извежда при помпозна амфитеатрална сцена, покрита с бели палатковидни куполи. В няколко редици и колони срещу подиума по мои сметки са подредени около осемстотин бели столове в отлично състояние – толкова са местата във Врачанския театър, най-големият в Северозапада! Няма счупени, мръсни или надраскани седалки, да ти е кеф да ги гледаш! И цялата осветителна и озвучителна техника си е там, изглежда стопаните не се страхуват от вандалщина или посегателски набези, въпреки че конструкцията е оградена само с декоративни решетки, лесни за прекриване. Сгода за кражба предлага пустият парк нощем, плътните сенки на дърветата също биха улеснили хора с нечисти помисли, но по всичко личи, че тук такива няма...

Затворихме кръгчето на снощното кръстовище, минахме край соларните рози, които събираха слънчева енергия, за да светят довечера, после свихме по пешеходната зона и влязохме в заведение, нещо средно между кафене и сладкарница. Бяхме единствените клиенти, не знам защо. Вероятно защото корейците пак са на работа, макар че нашите домакини се оплакаха от висока безработица – 3,5%, предимно младежи, кои-

то не искат да работят каквото ѝ да е! Бе тези хора май не знаят какво е висока безработица! Какво да кажем ние в Северозапада, където половината от трудоспособното население няма постоянна работа? Във Врачанско има общини, в които нивото на незаетите варира между 30 и 50 %, като Борован, Криводол и Бяла Слатина... На същия хал са и в Белоградчик, където от години нищо не се променя, подобно чудноватите скали над града – сякаш времето е спряло. Голяма част от жените гледат стари хора и чистят къщи в Италия и Испания, а мъжете им по цял ден седят в кафенетата – преди чакаха от чужбина пощенски запис, а сега банков превод – това се е променило... За да започнеш работа в Северозапада следва да имаш връзки като корабни въжета. За проста чистачка в администрация да се главиш, трябва да се знаете с началството, санитарка да станеш – за теб трябва да се застъпи важна партийна фигура! А случи ли се да останеш на улицата след петдесетте, спукана ти е работата! Забрави за пенсия и се моли децата в чужбина да работят и да ти пращат пари за хляба, ако могат... Пък тези корейци седнали да ми плачат за някакви си три процента младежи, които не искали да работят каквото и да е. Не им е стъргала цигулка нощем в корема, затова!

Но младото корейско девойче, което ни сервира, изглеждаше щастливо и не преставаше да се усмихва зад кафемашината, докато ние се цъклем над триъгълните сандвичи, кашкавалките на клечка и огромния сладолед, обилно поръсен с фъстъчено брашно и чипсовидни стърготини от някакъв плод – сервират го в купа в средата на масата. Отново се натъкнахме на традицията им за споделена храна и докато кусахме лакомо, благодарях наум за персоналните лъжици... Всичко бе ужасно вкусно, но не успяхме да видим дъното на купата! Затова пък видяхме нещо, което не само ни разсмя от сърце, но и озадачи. Когато сладоледът пристигна, Ким се приведе над Снежи, взе лъжицата ѝ, загреба и я поднесе към устните ѝ, сякаш към малко дете. Спонтанната ни реакция бе като на хла-

пета в началното училище: Еей, това момченце май харесва онова момиченце – вчера я води за ръка, днес я храни, хи-хи! Сега ще ѝ подръпне плитките! Заедно с нас се смееше и Джими, защото познава добре не само корейските обичаи, но и порочното българско мислене... Затова ни поясни ситуацията: да сложиш храна в устата на някого, в Корея е висша форма на уважение и почитание, а не флирт и пошли мисли! По нашите ширини този ритуал би могъл да предизвика сериозни последиствия. Какъв е тоя нещастник, та да храни жена ми, би изругал някой балкански субект, че и до бой да се стигне! Но тук жестът е чест и почитание! Оказа се също, че в Корея хората често се прегръщат и водят за ръце. Ако двама мъже в Европа вървят по улицата и се държат, ще бъдат определени за обратни. Но не и тук, където подобно поведение съвсем не значи, че са „на другия бряг“. В Корея е нормално дори мъж да седне в коленете на приятел, но не се гледа с добро око на влюбени двойки, ако се целуват на обществено място – това вече е неуважение към околните. Публичната проява на страст се счита от обществото за неуместна и непристойна, за разлика от нас, дето отдавна не обръщаме внимание на преливащите от хормони двойки в парковете или обществения транспорт например. В Корея обаче има сериозен квартирен проблем и много млади хора живеят с родителите си, което затруднява интимния им живот. За голяма част от тях решение са многобройните любовни мотели, където могат да се скрият и усамотят...

Пренасяме интересния ни разговор и в автобуса, докато пътуваме на юг. През прозореца се виждат селца и големи обработени ниви, парници за зеленчуци, рекички и средно високи планини. Удивително организирана и подредена страна с трудолюбиви хора.

– Добре ни показвате градовете, но искаме да видим корейско село! Не може ли да слезем от магистралата и да влезем в автентична селска къща? – питахме.

Корейците безмълвно се усмихват. Какво ли си мислят? – Я пък тези, ние ги развеждаме в бъдещето, а те искат да се върнат на село!

– За съжаление, времето е малко и не можем да ви покажем всичко, което бихме искали. Има прекрасни места, които можеше да включим в програмата, но е твърде късно: в град Йонин – на 30 км. от Сеул, през 70-те години на XX век, построихме музей под открито небе. Градчето се нарича Минсокчон. Със своите 260 традиционни къщи и 30 000 фолклорни паметници на културата то е своеобразна машина на времето, която пренася посетителите в XV век, в патриархална Корея. Хората водят децата си там, пият билков чай и се учат как да съхранят дълго здравето си и как да се предпазват от болести в условията на стрес и високи технологии. Основите на корейското технологично чудо са в историята и ние искаме идващото поколение да знае това, да не забравя корените си – категорични са нашите приятели – Може би трябваше да ви заведем в Пукчхон – в превод Северно село. То е в Сеул, а обитателите му са стари знатни родове и заможни хора. Имотите в района са четири пъти по-скъпи, но обикновено нищо не се продава. Иначе Северното село въобще не е малко – с повече от деветстотин каменни къщи в стар стил и кирпичени покриви...

– Това е прекрасно, но ние питаме как живеят хората в истинските селата, в провинцията?

– След войната възродихме патриархалното село, а то възстанови всичко останало! – изповядват корейците... А у нас – всяка година изчезват от картата на България по няколко населени места!

– Хората живеят различно от градовете – превежда Джими – В Сеул всичко е много по-свободно, но колкото отиваш по на юг, в провинцията, толкова по-строго се държи на жестовите, на възпитанието и традициите. На южняк не бива да ръкомахаш с пръст, особено ако е по-възрастен от тебе. Ако трябва

ва да му покажеш посока, се прави с цяла длан. Като цяло, жестовите са много важни! Когато викаш някой да се приближи, например за да ви направи снимка, не може пръстите ти да сочат нагоре, защото така се вика куче и се приема за неуважение, а дланта и пръстите трябва да са обърнати надолу. Ако в градския транспорт говориш на висок глас, възрастните хора веднага ще ти направят забележка. На север не обръщат особено внимание на това...

– В провинцията също много работят! – продължава след кратко мълчание Ким – В селата има много чужденци – предимно жени, омъжени за корейци. Младите корейки не желаят да живеят в провинцията и да се занимават със селскостопанска работа. Те са образовани и се стремят към кариера. На работа тук идват жени от Китай, Виетнам, Тайван и Филипините. Често се омъжват и остават завинаги. Във всяка пета къща има чуждоземна булка, смесените бракове са много, съответно и поколението им е със смесена кръв. В момента около 20 % от учениците в началните селски училища са от такива семейства. Те например не знаят добре корейски език, изолират се от другите деца, чувстват се дискриминирани. По начало корейците държат на чистата кръв и култура, и през последните двайсетина години конфликтите на тази основа зачестяват. Правителството разбира проблема и предприема редица мерки – дори в учебниците вече пише, че въпреки разнообразието и различията в културата, сме една кръв. Организиран се безплатни курсове по корейски, финансират се програми за приобщаване на преселниците и ликвидиране на дискриминацията. Създават се професионални училища, където посредствените ученици да добият професия. Нещата се подобряват, постига се баланс, защото корейското общество приема чуждата култура. Високо образованите корейци не искат да работят тежка физическа работа и за това тя се върши от чужденци. В строителството общите работници са основно от Лаос,

Виетнам, Камбоджа, Филипини и Китай. Отрицателен ефект от нашествието на емигранти е нарастващата престъпност – обобщава Ким, а аз си мисля колко години и колко средства се наляха в интеграцията на българските роми, без никакъв успех! Дори се получи обратен ефект – от толкова внимание те непрекъснато увеличават претенциите си и вече смятат, че обществото е длъжно да ги хранути и издържа, понеже до сега са били дискриминирани...

– Вярващи ли са корейците? – попитахме.

– Да, много!

– А каква религия изповядват? Прави впечатление, че храмовете са разнообразни, та е трудно да се отгатне какво се изповядва в тях. Не е като у нас – всички църкви са еднотипни, джамиите също – няма как да сбъркаш!

– Основните вероизповедания са три: християни протестанти, католицизъм и будизъм. При последното преброяване почти всички са посочили една от трите религии. И всяка една от тях се бори със самоубийствата, но все още не се постига добър резултат. Страната ни е в челните места и по този показател – клати с глава Ким.

Браво! Що за хора са това корейците, се чудя. Дори кирливите ризи не се опитват да скрият от нас! Ние бихме позамазали положението с някоя дребна лъжа и за нищо на света не бихме си признали сериозен проблем – че как ще се излагаме! Само и само да се докараме пред гостите сме способни на черното бяло да кажем! А те си признават, че не са особено устойчиви психически и слагат картите на масата...

– И каква е причината да се самоубиват хората? – питахме. Оказа се, че всеки от нас бе подочул нещичко по темата, но тъй като е малко деликатна, до този момент не я бяхме повдигали. А сега те сами я отвориха.

– Основните причини за самоубийства са няколко. Погълнати от галопиращия икономически растеж, новите технологии и

надбягване с времето, душата на човека някак си остава на втори план. Хората нямат време да контактуват, което отчитаме като голям пропуск. Конкуренцията за по-добро работно място стана страшна и когато например някой бъде изместен от по-добър служител, в собствените си очи той е провален, загубил достойнство, самочувствие и... рухва. В училище повод за такава крачка може да бъде дори слабата оценка – за децата това е силно унижение. Пък не дай си Боже да те уволнят от работа! Тогава чувството, че си отхвърлен от обществото, че си отпаднал от играта, че си ненужен, смазва корееца. Това за него е непоносимо! Нещо подобно се случва и когато се пенсионираш – да няма какво да правиш и шокът е огромен за тези работохолици...

Боже мой! Ако в България се самоубиваха щом останат без работа, по улиците отдавна нямаше да върви нито един ром! И социално слаби нямаше да има. Дали пък това не е ключът към ниската безработица? Шегувам се, разбира се!

– Правителството инвестира много в този проблем – продължава Ким – той е приоритет. Стремешът за решаването му е последователен, продължителен и приемствен от всеки следващ кабинет. Преди време Корея бе на челно място и по броя на автопроизшествията, но вече не е, защото се взеха навреме законодателни мерки, които гарантираха реда по пътищата! Всичко е народопсихология, самоубийствата – също. Държавата отделя сериозен бюджет за социални грижи, създават се центрове за превенция на самоубийствата, изнасят се лекции по темата в училищата, има и безплатна денонощна връзка с психолози – наричат се „телефони за внимание и обич“. На тях анонимно може да звъни всеки, който се чувства самотен или просто има нужда да поговори с някого. От най-ранна детска възраст корейчетата се учат на толерантност, солидарност, послушание и уважение към възрастните, на правилно поведение в обществото, растат под непрекъснатото наблюдение

ние на родители и учители, и всяко отклонение от правилата своевременно се коригира – с гордост споделя Ким – Така сме възпитани – да си обръщаме внимание един на друг, никой да не се чувства самотен и унижен – общоприето е. Помагаме си и се подкрепяме! Самоубийствата са проблем, който се решава по колективен начин и с подкрепа от управници и психолози. Всички страни си имат проблеми – едни по-сериозни, други по-леки, но когато има някакъв в Корея, обществото се обединява за решаването му. Ние вярваме, че и това ще мине, но всеки трябва да даде своя принос и да направим всичко по силите си!

Колко хубаво звучи! В нашето общество такова мислене се приема за утопия, а шепата идеалисти остават неразбрани наивници – обект за подигравка и често свършват на Терминал 1 или в лудницата. Системата ги смазва и изхвърля...

Но самоубийствата в Корея не са запазена марка само за безработни, слаби ученици и пенсионери. Стресът от напрегнатото ежедневие също взема своите жертви. Понякога край на живота си слагат и богати хора, за които да се чудиш какво им е липсвало, какво не им е достигало, че да го направят?! Като например, на Чон Мон Хон, председател на Управителния съвет на индустриалния гигант „Хюндай“ и ръководител на „Хюндай-Асан“. През 2003 г. той се хвърля от дванайсетия етаж на административната сграда на компанията в Сеул, когато е на шейсет и една години...

И понеже стана доста тъжно, ще споделя нещо по-забавно и любопитно. Оказа се, че супер напредналата в техническо отношение корейска нация също се задъхва от суеверия и панически се страхува от четворката. Забелязах, че в хотелските асансьори тя отсъства, а на бутона, където трябва да стои цифрата „4“, има буква F. Попитах отзивчивия Джими, какво значи това.

– Цифрата „4“ се произнася като думата „смърт“ – обясни той – Затова 4-ти етаж се означава с F – four. Без 44 етаж е останала и емблематичната за Сеул Златна кула – най-високата сграда в Азия през 80-те години на XX век, когато била построена...

Ние също си имаме едно наум с числото „13“ и черната котка, ама корейците се страхуват от много повече неща:

– не допускат клечки или лъжица да стърчат забодени в ориза, защото асоциират това със свещи за покойник.

– не подаряват обувки на любими хора, защото вярват, че ще ги напуснат!

– не пишат името си с червен цвят, защото било лоша поличба или смърт!

– много корейци вярват, че когато се пренасят в друг дом, с тях тръгват и старите духове. На пазара се продават календари, на които са отбелязани удобните дни в годината за преместване, в които лошите духове отсъстват...

– не свиркат по тъмно в домовете си, защото вярват, че така се викат духове и змии!

– не оставят в къщи отворени чадъри и включени през нощта вентилатори, защото предизвиквало смърт!

И прочее, и прочее!

* * *

Пътуваме към Куангджу – южен областен град с население колкото София. Многолентовата магистрала е образцова, денят е прекрасен, но пътят е няколко часа и спираме за почивка на крайпътен паркинг. Както винаги, всичко е предвидено, в това число и сухата храна. От някъде се появяват точен брой кутии пълни със суши, клечки в целوفани и огромни чаши кафе или чай по избор. Бърза и лека следобедна закуска и отново на път. Господин Ким се отпуска на седалката вляво от мен – от татък пътеката и събува обувките си. Стана ми интересно –

какво ще прави? Изглежда ни предстои дълго пътуване и се готви да поспи. Аз го наблюдавам внимателно с бялото на око-то, уж въобще не ме интересува и не виждам лъснатите му шпицари, които той грижливо поставя под предната седалка. После прокарва ръка под своята и издърпва от там степенка, конструирана така, че да повдига и придържа прасците. Внезапно извърща глава към мен, сякаш усетил интуитивно любопитството ми и ме насърчава да последвам примера му. Аз отказвам усмивнато, обяснявайки, че се чувствам „окей“ но той не се отказва! Рипна по чорапи от мястото си, за нула време издърпа моята степенка, разкопча сандалите ми и вече боси, постави ходилата ми, където според него трябваше да бъдат. Накрая спусна облегалката ми с педя назад, за да се чувствам максимално удобно... При тази настоятелност и жест на безкрайно уважение, нямаше начин да упорствам, макар че няхах желание за следобедна дрямка и смятах да пълня очите си с непознатите картини зад прозореца. Благодарих му, на което той отвърна с поклон и най-широката си усмивка и най-после доволен се отпусна на седалката. Отново ме погледна да се увери, че е направил всичко необходимо, върху лицето му цъфна усмивка, вдигна към мен палец в знак на одобрение и блажено притвори очи.

Летим успоредно на планина, чийто профил удивително прилича на Врачанския балкан. Не се сдържам и докосвам рамото на финансиста, за да привлече вниманието му:

– Ким, Врачанския балкан – соча с пръст през прозореца.

– Да, да, много хубаво Врачански балкан – чупи в отговор език той, поставяйки грешни ударения на думите. Но все пак ги помни и произнася! – Пловдив, Търново, много хубаво!

Липсата на дупки по платното и монотонното бръмчене на двигателя унасят в дрямка Ким и Джими на съседната седалка, но ние сме неуморни – искаме всичко да разберем и то от първа ръка – от журналистите. Ако те не знаят, то кой тогава?

– Ким, а как стои въпросът с образованието? – пита някой и отново включавам диктофона.

– Вярвам, че не случайно съвпадат хронологически времето на технологическото чудо и икономически подем, и времето, когато обществото започнало да отделя сериозно внимание на образованието! – намества се оживено Ким на седалката, впечатлен от нашия интерес към родината му – Корейците искат да знаят и да могат, и образованието е издигнато в култ. Началният курс на обучение е шест години, после децата преминават в средно училище. От малки са много заети от сутрин до вечер, но най-трудно е през последните четири години преди завършването. Тогава учениците прекарват от десет до петнайсет часа в училище – редовни занимания и по няколко допълнителни курсове. Така освен, че придобиват знания, те възпитават у себе си най-ценните за успеха качества – трудолюбие и постоянство. Стават много рано и учат до късно – в такъв бърз ритъм ще премине целият им живот.

След войната е било така, така е и днес, поколения наред – много, много труд! Тежко им е на учениците, но добре разбират за какво го правят. Всеки има амбицията да бъде приет в престижен университет, който след дипломирането ще му гарантира добра позиция и висок стандарт на живот. Учениците знаят, че без висше образование е нереално да получат прилична работа. Философията на родителите е същата: ако не си образован, няма да можеш да работиш и да печелиш добре, и за това правят всичко, децата им да получат качествено образование. И това не е от вчера – след корейската война, въпреки че трудно осигурявали насъщния за семейството, родителите вземали заем, за да образуват децата си! Според статистиката, висшистите са най-голям процент от населението в Корея, а днес над 80 % от завършващите средно постъпват в университетите.

Егати детството, мисля си! Колко ученици в България висят ежедневно над учебниците по толкова часове? Аз лично не познавам такива! Виж, ако говорим за петнайсет часа дневно в интернет, да, такива има, много при това...

– А как е организирано здравеопазването? – питам.

– Здравеопазването е устроено много добре. Почти всички са здравно осигурени. Кореецът плаща минимална сума, а останалото се покрива от държавата. Социално слабите пък, дете не могат да внесат и месечния минимум, са осигурени изцяло от бюджета. На практика, здравеопазването е достъпно за всички и почти безплатно. Осигуряването не покрива само няколко изключително редки заболявания. Системата работи отлично и много страни черпят опит от Корея в тази посока.

Браво бе! Това се казва комунизъм! Разболяваш се, постъпваш в болница, лекуват те и после си тръгваш по живо, по здраво. Не те интересува колко е струвало, няма разплати кой е платил и кой не е, не ти искат пари за избор на екип, за медикаменти и консумативи... Всъщност, като се замисля и у нас има такива, на които лечението не им струва нищо. Обикновено това са мургавите българи, които изцяло носим на гърбовете си, плащаме им тока и помощите, докато те не искат да бъдат интегрирани...

– Корея има чисто географската привилегия да съседства с две велики държави, два древни народа с традиции в медицината – Япония и Китай, и да взаимства от тях най-доброто – продължава Ким – Западната и източната медицина си помагат, съчетават се медикаменти и билки и се постигат добри резултати. Все още има много хора, които предпочитат да се лекуват с древна китайска и корейска медицина, имаме големи пазари за билки. В Корея най-големият е Кьондон, открит преди повече от половин век в Сеул и заемащ над сто хиляди квадратни метра. Там се предлагат хиляди видове лечебни треви, корени и растения от цял свят. Корейците често си

хапват женшен – най-полезния и лечебен корен. Почистват го и го хрупат като морков... Не далече от пазара има и друг – за животински продукти. Там има всякакви твари, за които китайската медицина отдавна е доказала, че са лечебни – ларви, какавиди, скорпиони, сушени жаби... Преди всичко обаче е важно да се направи точна диагностика с ултра модерните ни апарати. В Корея се лекуват дори децата на арабски шейхове. Идват тук с тежки заболявания, защото имаме прецизна апаратура както и отлични специалисти, в това число и пластични хирурзи, много актуални напоследък сред младежите. Да те приемат в медицински университет е много, много трудно. Там успяват най-умните ученици и затова сектора се развива с много бързо темпо.

– Какво е възнаграждението на лекарите и колко получава помощния персонал в болницата? – продължавам аз.

– Минималната годишна заплата на лекарите е 100 000 долара. Медицинските сестри с висше образование стартират с 4000 долара месечно възнаграждение, а средният персонал работи за 1800 долара – около две минимални заплати.

– А колко е минималната в Корея?

– 40 долара за осемчасов работен ден.

Я сега да спретна една груба сметка на бързичко, какво може да сложи в потребителската си кошница един вегетарианец с минимална заплата, какво могат да си купят най-бедните корейци, изключвам въпросните три процента безработни. Изравям от компютъра снимки от един хипермаркет, където скришом щракнах няколко вида зеленчуци с намерение у дома да пресмятам кое колко струва. Ето, сега дойде моментът. Припомням си курса на валутата – 1000 вони са приблизително долар. Гледам цените: био маруля – 2580 вони – около два долара и половина; рукола – 1380 вони – малко повече от долар, около два лева; глава броколи – 2900; гъби, вероятно половин килограм – 3250... попадам на още две интересни снимки: на

първата – микровълнова фурна – 68 800 вони – около 70 долара, а на втората – табло с цените на горивата от крайпътна бензиностанция – бензин – 1400 вони – около 2.09 лв., дизел 1200 вони – около 1.79 лв. Седмица по-рано, когато тръгнах от България, литър А95 струваше 2.15, а дизелът – 2.20 лв. И това при минимална заплата у нас 380 лв. (около 250 долара), а в Корея – около 900 долара, при това малко хора работят за толкова дребни възнаграждения! Няма да коментирам двата стандарта – направете си изводите сами...

Още много неща искаме да питаме, но останаха за друг път, защото автобусът спря пред Националния гробищен парк с могилите на загиналите корейци за демокрация. Като начало ни въведоха в малка кинозала, където гледахме документален филм, посветен на движението за демокрация, а после поднесохме поклон пред паметника с вечния огън... Майските събития на 1980 г. са много драматични, въстанието в Куангджу се смята за отправна точка към демокрацията в Южна Корея и е един от най-значимите моменти в новата история на страната, затова не мога да го подмина просто така... Ето какво е било тогава:

След убийството на диктатора Пак Чон Хи през есента на 1979 г., всички се надяват да настъпи демокрация. Но вместо това, с военен преврат се установява нова диктатура и през май 1980 г. правителството обявява военно положение. Страната се тресе от студентски протести, но една случка вдига на крак цялата общественост – убийството на един обикновен и мирен гражданин, 29-годишният Ким Чон Чън. На 18 май хората излизат на улицата, а срещу тях са изправени въздушно-десантни и пехотни войски, в това число и най-елитните части, които охраняват демилитаризираната зона около 38 паралел между двете Кореи. Те обаче били подведени, защото им било казано, че в град Куангджу подкрепят Северна Корея и вдигат въстание срещу правителството. Започват масови арести на

цивилни, военните безпощадно смазват сънародниците си. Блокиран е транспортът и всички начини за комуникации в града с други населени места, медиите се контролират от военните, вестниците публикуват неверни данни за загиналите и ранените, и продължават да говорят за „вандализъм“ на жителите в Куангджу. Недоволни от изфабрикуваните новини, хората обграждат сградата на телевизията, а действията им са представени като акт срещу правителството. Конфликтът ескалира. На 21 май разгневената тълпа надделява и военните спецчасти се оттеглят от града. Куангджу е в ръцете на бунтовниците, които формират Граждански комитет. Той апелира към правителството за мир, за да няма повече жертви, но в отговор на това в малките часове на 27 май армията атакува и за по-малко от два часа превзема Куангджу. С жестоката касапница е потушено не само въстанието, но и порива за демокрация. Генерал Чон Ду Хуан забранява да се говори за майските събития. Но седем години по-късно срещу режима възстава целият корейски народ и в страната избухва Общонационално въстание, което проправя път за демократична власт в Южна Корея. През 1997 г. 18 май е обявен за официален ден за възпоменание. По данни на корейското правителство във въстанието в Куангджу са пострадали 4369 души, сред които 154 убити и 74 изчезнали. Останалите попадат в графа ранени, но много от тях са починали по-късно от раните си... През 1996 г. корейският диктатор ген. Чон Ду Хуан е признат за виновен за убийствата в Куангджу и е осъден на смърт, но после е помилван от президента Ким Де Джунг и сега живее необезпокояван в Сеул! Последният факт още веднъж показва, колко много корейците зачитат законите. Защото, мисля си, ако този диктатор беше вилнял на балканите, можеше да свърши линчуван като Чаушеску през 1989-та...

– И защо е помилван, след толкова безчинства към народа? – възмуцаваме се ние.

– Това е културата на милосърдие, типична за корейците – усмихва се широко Ким – да правят добри неща на хората около себе си...

* * *

За да стане ясно, какво е днес Куангджу, ще кажа още няколко факти, с които корейците се гордеят и говорят с охота. В превод името на града означава светъл град. Макар да звучи малко фантастично, (всъщност, щом говорим за Южна Корея, много неща звучат нереално), тук функционират шестстотин двадесет и пет образователни учреждения на различни нива, в това число единадесет университета и седем профилирани института, в които се обучават повече от триста и петдесет хиляди младежи. Освен това има една международна и две китайски школи. Стотици са музеите, галериите, културните и изложбени центрове, ботаническите градини и паркове, паметниците на културата и архитектурата... През 2015 г. градът е домакин на световна лятна универсиада, а през 2019 г. ще посрещне участниците в световния шампионат по водни спортове... Има и още нещо много интересно: през 2004 г. на правителството хрумва идеята до 2023 г. Куангджу да се превърне в азиатски център на културата. За целта гласуват отпускането на най-крупната, в съвременната корейска история, сума за културен проект – около шест милиарда долара! Цифрата е толкова огромна, че чак се питам дали не греша? Възможно ли е това? Ако е истина, следва другият въпрос: за колко години ще покрият тези пари бюджетът за култура в България, имайки предвид, че всяка година тя получава най-малкото парче от вегетарианската пица, струващо около сто и тридесет милиона лева, с приходите от общини и еврофондове – малко над четиристотин милиона? Не е ли тъжно?! Част от мегапроекта за

Куангджу е Азиатски културен комплекс в града, който посетихме два месеца преди неговото откриване. Главозамайващо голяма и просторна сграда, с десетина ескалатори и асансьори. В просторните зали трескаво се суетяха напред – назад общи работници, чистачи, дизайнери, декоратори и какви ли не още хора, необходими за довършителните работи преди да се нанесат експонатите от цяла Азия...

В късния следобед обърнахме гръб на небостъргачите и отново „литнахме“ по магистралата. Съвсем изгубих ориентация за посоките и на къде пътувам. Четях опулено програмата, но имената на корейските градове нищо не ми говореха, а в повечето случаи ми звучаха почти еднакво и трудно запомнящо се. Без карта сякаш бях изгубена сред корейските планини, с вързани очи. Когато започна да се здрачава, овалните гористи хребети се снишиха, появиха се части от море, наметнати с последните метри от пурпурния слънчев шлейф...

Пристигнахме с малко закъснение, но този път причината не беше българска. Губернаторът на област Джира – Намдо, вече ни очакваше пред ресторанта. Посрещачите ни грабнаха от автобуса и ни поведоха към лятна тераса, високо над морето, за паметна снимка. Боже, каква невероятна гледка се откриваше там, потопена в магията на „златния час“. В дясно блестеше пристанище, чиито светлини се отразяваха по водната плоскост и се сливаха със светлините на няколко големи кораба, акостирали в залива. Оттатък тях, на фона на последните светли небесни отблясъци, тъмнееха профили на няколко островчета. В ляво две – три кокетно светещи гърбави мостчета прескачаха рибарските лодки и морските бездни под тях, отвеждайки автомобилните фарове незначайно накъде... Стоях занемяла от тази красота и само закачливият вечерен морски бриз, който се ровеше в косите ми напомняше, че не сънувам...

* * *

Нямахме идея къде ще спим, куфарите ни все още кротко дремеха в корема на автобуса, а оставах само два часа до полунощ, когато уморено се отпуснах на седалката.

– Къде ще нощуваме, Джими? – питаме.

– Не казвам, изненада! – хили се той.

– Окей, щом е изненада, значи е хубаво. Тук лоши изненади няма!

След двайсетина минути автобусът спря пред голяма корейска къща, окъпана в светлина от покрива до земята.

– Тук ще спим. Нали искахте да влезете в типичен корейски дом! Ето, той е пред вас – сочи с ръка Джими, а по лицето му се разлива удоволствие от одобрителните ни възгласи.

Дали бяха сменили мястото за нощувка – променяйки програмата – само и само да ни угодят, или отново бяха проявили далновидност спрямо нашите евентуални предпочитания, останата тайна. Но както и да е, определено гледахме зяпнали от почуда...

Първата ми асоциация, когато слязох с куфара, бе за къща за гости от типа селски туризъм. Но на другата сутрин, когато се качвах с куфара в автобуса, вече знаех, че няма нищо общо. Разликата бе в средствата, налети в проекта: обикновено проектите за селски туризъм не надхвърлят четири – пет цифрена сума европейски пари, които стигат за освежаване и облагодоряване на селска къща с няколко стаи и санитарни възли, а тук по всичко личи, че са хвърлени много и дебели пачки долари – не казвам хиляди долари, защото сигурно ще прозвучи несериозно за това, което видях. Под прикритието на нощта и предвид напредналия час и физическа умора, въпреки високия адреналин, преди да се отпусна в меката широка спалня, уважих само луксозната баня...

В пет часа ме събуди тревожна сирена, оповестяваща сякаш бедствие. Оглушителният ѝ писък звучеше заплашително в ран-

ното утро. Подадох глава през входната врата, но освен надничащи от съседните стаи рошави прически, друго не видях. На закуска стана ясно, че някой неволно задействал бутона на алармата, за което сутринта персоналът се извини няколко пъти, свеждайки торса под прав ъгъл в дълбок поклон.

Като видях, че нищо не се случва, се върнах в леглото, но сънят бе избягал... Какво пък, рекох си, не съм била толкова път, за да спя. Това ще го правя в България. Тъкмо ще имам време да огледам подробно къде съм попаднала. Най-общо казано, цялата къща бе дървена, разбирайте и обзавеждането. Всичко изглеждаше ново. В апартаментчето се влиза през старинна врата, която не се заключва. В малкото антре – метър на метър, висеше стенна закачалка за дрехи и чифт нови домашни чехли под нея. Две стълби по-нагоре попаднах във всекидневна с ниска масивна маса и няколко дебели чучки за сядане на пода. Нямахме столове, но за сметка на това изобилстваха шкафове за багаж, а в ъгъла стоеше изправена странна закачалка – ствол на дърво с орязани малки странични клончета, на чиито чуканчета се закачват дрехите. Едно стъпало над всекидневната е стаята за чай, отново с огромна ниска маса и чучки, отделена от другото помещение с плъзгаща се врата. Такава врата отделяше и спалнята от вестибюла, както и мокрото помещение. В дървения гардероб, освен втори чифт домашни чехли, на закачалки висяха два халата-кимоно с фина ръчна бродерия... Но за да се чувстват комфортно гостите, и тук зад дървените врати на шкафове бяха скрити ютия, електрическа кана за кафе и чай, сешоар, електронен будилник, телефон и разбира се, плосък телевизор на стената и свободна интернет мрежа. От стаята за чай плъзнах друга врата, която ме изведе на малка панорамна веранда. Боже, колко бях благодарна на тревожната аларма в този момент. Иначе щях да проспя изгрева на слънцето, което позлатяваше водите отатък!

Дълго седях на парапета и се радвах на новия ден, такъв обаятелен и неочакван подарък от живота... Преди да стане време за закуска успях да разгледам и задния двор, в който се събуждаха още няколко великолепни самостоятелни къщи за гости, а когато слязох в ретро ресторанта, на масата вече ни очакваше сутрешната преса. По снимките разбирахме, че в нея бе намерила място и нашата делегация... Това щеше да е изненада, ако не бе практика, с която бързо свикнахме. Където и да отидехме, местната преса ни очакваше, а на другия ден за спомен всеки получаваше вестник! Хапнах набързо и се качих горе да събера багажа си. Половин час по-късно, когато напусках апартамента, по дългата веранда към асансьора пристъпвах от крак на крак двама младежи в служебни униформи. Без да се бавят ступиха кръста в поклон, а единият се спусна и грабна куфара ми. Заедно се качихме в асансьора – снощи не бях забелязала, че когато вратата му се отвори, на отсрещната стена има фототапет на корейка и кореец. Облечени в национални носии и прегънати в дълбок поклон, създават пълна илюзия, че са от плът и кръв и наистина те очакват в асансьора. Снощи се качихме всички заедно с куфарите и тапетът ми е убегнал. По-късно пък, когато слизах долу да погледам на спокойствие красиво осветения комплекс – с цигара в ръка, ползвах стълбите – че защо ми е асансьор, не мога ли да се кача от партера до горния етаж пеша? Та този младеж ми смъкна тежкия куфар до автобуса и се върна обратно да чака на верандата следващия напускащ гост. Когато цялата ни група се събра, отнякъде се появи дежурната смяна на хотела да ни изпрати – с униформи и баджове, един до друг в редичка, като за оперативка при началник, те за пореден път ни се извиниха за утринната сирена, поклониха се по няколко пъти, а после дълго и усмихнато махаха с ръка за сбогом, докато автобусът ни се изгуби от очите им.

* * *

Отиваме в най-голямата корабостроителница на „Хюндай“. Автобусът спира пред впечатляваща административна сграда, където вече в поклон и с визитни картички в ръка ни очакват няколко служители на фирмата, облечени в сиви куртки, сини панталони, черни лъснати до блясък обувки, каски на главите и баджове на реверите. Широките усмивки се разливат по асфалта, ние също се кланяме и влизаме в киносалон, за да поцъкаме с език пред постиженията на корабостроителницата, част от която е построена в морето, като летището на Мокпо в съседство, сякаш умален вариант на това край Сеул. След като, за няколко минути, видяхме как един кораб израства от нищото до няколкоетажен блок, корейците насочиха вниманието ни към музейна сбирка от фотоси и макети на десетки плавателни съдове, „родени“ в „Хюндай“ и кръстосващи световните морета и океани. В изложбата особено място заема кът, посветен на основателя на фирмата Чон Джу Йонг. Историята звучи като приказка, а за да бъде по-истинска, наред помещението не претенциозно стои старо колело с два чувала на багажника – превозното средство на „бащата“ на „Хюндай“, който тръгнал към своите мечти от продавач на ориз... Всички се снимахме до късметлийското колело, хей така – за кадем и ние да се отъркаме в него! А историята е следната:

Чон Джу Йонг е роден през 1915 г. в малко селце, което днес се намира в Северна Корея. Семейството живеело бедно и трудно изхранвало седемте си деца. Бъдещият индустриалец завършил начално училище, а на 18-годишна възраст отишъл да търси късмета си в Сеул. В следващите пет години Чон се препитавал като товарач, общ работник, куриер и накрая започнал работа в магазинче за ориз, което по стечение на обстоятелствата, останало в неговите ръце. Но в онези трудни години търговията замряла и предприемчивият младеж си ку-

пил колело, с което разкарвал ориз – напред – назад – да го продава. Когато събрал малко пари, Чон открил малка работилница за ремонт на автомобили. Било през далечната 1939 г. Самият той нищо не разбирал от коли, но бил достатъчно далновиден за да прецени, че бъдещето е именно в тях. След време властите затворили работилницата му, но той не се отказал и открил автосервиз. Нарекъл го „Хюндай“, а година по-късно – през 1947 г. – основал компанията „Хюндай Кънстракшън“ и наел на работа единайсет работника. Във фирмата се включил и един от братята му. С него мечтаели Хюндай да стане световно известна и значима компания и мечтата им се превърнала във фикс идея. Да си припомним, че до края на петдесетте Корея е сред най-бедните страни в Азия с по-малък брутен вътрешен продукт на глава от населението от този на Нова Гвинея и Нигерия. Гладът се ширел, а електричество имало по няколко часа на ден. Нещата потръгнали след преврата през 1961-ва. Президентът Пак Чон Хи се стремил да превърне Корея в държава-фабрика – да внася суровини и да изнася готова продукция. За целта той избрал няколко десетки фирми с обещаващи ръководители, сред които попаднала и „Хюндай“. Получил финансова подкрепа, с много търпение и амбиция, легендарни за корейците, предприемачът Чон Джу Йонг вървял уверено към своята мечта, разширявайки година след година фирмата. Инвестирал в развиващи се отрасли, създавал нови и нови дъщерни дружества – строителство, автомобили, електроника, а през 1973 г. открил най-голямата корабостроителница, която само за десет години наредила Корея на второ място в света по корабостроене. Продавачът на ориз разпределил управлението на империята „Хюндай“ между своите синове и най-близките си родственици от клана Чон, членове на борда на директорите...

Чон Джу Йонг се преселил в отвъдното през 2001 г. на 84 години, постигнал своята мечта. Та кой не е чувал за „Хюн-

дай“? Корейците го изпращат с много скръб, той е един от най-обичаните магнати, вложил много средства за изграждане на болници, училища и жилищни комплекси в страната. Две години не достигат на Чон да доживее детронирането на Япония от първото място през 2003 г., когато Южна Корея се превръща в център на корабостроителната индустрия и изпълнява 38% от поръчките в световен мащаб, а общо седемте корабостроителници на „Хюндай“, „Деу“ и „Самсунг“ са в Топ 10 на най-добрите в бранша.

Една от тях е тази при Мокпо, която ние разглеждаме през прозорците на заводски автобус, с оглед на нашата безопасност и големите разстояния, които не позволяват разходка пеша. Минаваме под огромни деветдесет метрови кранове, край стърчащи корабни скелета, сякаш ребра на гигантски динозаври, край полуготови съдове, около които суеят се хора и мотокари изглеждат като мравки и бръмбари, а служителят на „Хюндай“ с гордост разказва, че корабостроителницата е крайъгълен камък в отрасъла, че използват най-новите технологии и как са написали нова глава в корабостроенето, тъй като първи построили кораб на суша, пък после го пуснали на вода и как нито една страна не може да се мери с Корея, иде ли реч за кораби...

Първата година, когато основали „Хюндай хиви индъстрис“ – в началото на седемдесетте – корабостроителницата успяла да пусне на вода само два танкера. Днес за построяване на един плавателен съд са необходими около шест месеца, но в доковете се работи едновременно върху десетки кораби, понякога до седемдесет! Поръчките се изпълняват в срок, защото денонощно тук минава животът на около петдесет хиляди човека. Денят им започва с утринна гимнастика не само за тонус, но и за сплотяване на колектива, твърди служителят – екскурзовод и добавя, че работят бързо и усърдно, като един отбор, сплотени от общи цели и силно чувство за колективизъм! Срокове-

те се гонят двайсет и четири часа и работният ден на практика не свършва... Фирмата произвежда и най-големите корабни двигатели в света, един милион конски сили, заемайки 35% от световния пазар – подчертава образцовият служител...

* * *

Впечатлени от обиколката в „Хюндай“, продължаваме да се вълнуваме и в автобуса, докато летим по аутобана отново към Куангджу за среща с кмета на града.

– Корейците предпочитат да се устроят на работа в някой от гигантите на днешната икономика, като „Самсунг“, „Хюндай“, „Елджи“ и „Деу“. Това са колосални корпорации, с особени заслуги за корейското чудо през осемдесетте години. Хюндай е най-голямата съдostroителна компания в света и изнася продукция в повече от четиридесет страни. Да те вземат в „Хюндай“ е много трудно – обяснява ни Ким – Подборът на кадри става веднъж годишно, след провеждане на сериозен конкурс. Конкуренцията е тежка, за едно място се борят до петдесет човека.

– Как се провежда конкурсът?

– Кандидатите минават през няколко етапа, а финалистите имат събеседване с комисията – превежда Джими и като добре запознат с българското мислене допълва – Някои от въпросите може да ви се сторят странни, като например защо нямате шофьорска книжка или какво е идеална съпруга..., а ако попиташ колко ще получаващ, комисията ще сметне въпроса за нахалство. За неприлична се смята и молбата за отпуск в първата година на работа. Преуспяващ инженер, с десет години стаж във фирмата, ползва най-много пет дни годишен отпуск, а ако решиш да напуснеш, това вече е предателство! Тук работи правилото за пожизнено наемане – работиш до пенсия. Предприятието става за него второ семейство, към което принадлежи.

Заплатата зависи не само от уменията на служителя, но и от стажа в компанията – колкото повече години доказваш своята преданост, толкова повече пари получаващ. А колкото повече получаващ, толкова си по-уважаван!

Че какъв е този годишен отпуск?! Тук синдикати нямат ли, един протест да спретнат, глас да надигнат, възлово кръстовище да блокират?! Как може цяла година да мечтаеш за пет дни почивка, които за нищо не стигат, камо ли зад граница да погътуваш! Аха, не били само пет, а десет, но пет можело да ползваш наведнъж, а останалите пет са резерва, ако през годината ти се наложи да отсъстваш! Егати! На това у нас му викаме експлоатация на човека, а в Корея никой не надига глас! Всички го смятат за нормално – изповядват философията, че няма да оцелеят, ако не работят повече от другите... Затова работят много и гонят бързо темпо, да изпреварят другите нации.

И все пак, почивните дни в седмицата са два, обедната почивка в големите фирми е един час, а храната за служителите е безплатна! Ръководството пък използва същата столова и си хапва редом с подчинените...

– А има ли дискриминация между половете? – питам Ким.

– Не бих го нарекъл дискриминация, но все още мъжете са предпочитани пред жените, когато кандидатстват на една и съща позиция. Особено ако жената е млада и тепърва ѝ предстои да създава семейство и да ражда деца. Освен това зависи и на какъв договор започваш работа. Доста от фирмените служители работят с временни договори с по-ниско заплащане, а това не им дава сигурност. В автомобилна компания например, средното възнаграждение на постоянен договор е 6 500 долара, а на временен – до 4000 месечно...

– От толкова много работа, остава ли им време да се женят?

– Корейците са послушни и организирани хора и живеят по разписание. Преди ги женели родителите, младоженците се запознавали на сватбената церемония. Днес, разбира се, не е така,

сами намират половинките си, но е недопустимо да встъпват в брак без благословията на родителите. Намират време дори за сватбено пътешествие, макар и за няколко дни.

– Колко време се дава на младата майка за отглеждане на бебе?

– Платеното майчинство е три месеца. Ако майката иска да остане повече у дома, може да получи още три, но вече ще получава по-малка сума.

– Има ли таван на пенсиите? – питам Ким, а той гледа недоумяващо към Джими, който се опитва да му обясни какво значи „таван на пенсиите“!

– Ама как таван на пенсиите?! Няма такова нещо! Тя зависи от размера на заплатата ти. Фирмените служители внасят ежемесечно 9% от заплатата си за пенсионно осигуряване, а към тази сума държавата добавя и някакъв процент. Ако си бизнесмен, сам определяш размера на вноската. Пенсионерите над 65-годишна възраст всеки месец получават добавка по 180 долара, независимо от социалния статус – беден или богат – дава се за възраст. На по-бедните държавата дава и помощи под форма на хранителни продукти. Но не това е проблемът тук – споделя Ким. – През последните години раждаемостта е ниска, защото младите майки са образовани и искат да градят кариера, освен това дават много, но и много изискват от децата си – да са образцови и образовани. В същото време броят на пенсионерите драстично се увеличава, нараства и средната продължителност на живота, защото пенсионерите живеят здравословно и получават добра медицинска грижа...

Колкото и да милеят родителите ни за нашата България, дали могат да се похвалят със същото? Защо пък не? – и те се хранят здравословно! Хапват кисело зеле през зимата, коприва и лапад през пролетта и домати през лятото и есента! Обаче има една съществена разлика – на възрастните хора в България това меню е задължително, защото нямат парички за пържол-

ки и агнешко, а корейците хрупат кимчи, водорасли и ориз, защото така повелява традицията и това им харесва. За разликата в здравните грижи и размера на пенсиите – няма да отворям дума, вие сами се досещате какви са...

– И на националните празници ли рабатите? – продължаваме да любопитстваме.

– В Южна Корея има два големи национални празника: Есенна вечер и Нова година. Есенният празник е плаващ, но винаги е през есента. Тази година се пада два дни след като си тръгнете. За нас това е Ден на благодарността – хората се събират и си разменят подаръци – круши, месо, риба, сушени райски ябълки и др.

– Нещо като вашите задушници – пояснява Джими – в този ден благодарят за реколтата, но отдават заслуженото и на своите предци – ходят на гробището. Тогава се почива три дни – събота, неделя и понеделник.

– Другият голям празник е Нова година по лунния календар – също се почива три дни, но ако в тях не са събота и неделя, се отработват. На тези празници хората много пътуват – около десет милиона души отиват по родните си места, но рядко има задръствания, защото имаме перфектна транспортна мрежа – бърза и ефективна.

– А как се отразява американската култура върху младите корейци?

– Влиянието на САЩ е осезаемо и неизбежно. В Корея има много военни бази, съответно и много американци, английскоговорещи туристи също. За да могат да контактуват с тях, младите корейци искат да научат езика им. Предпочитат се учители от Европа и определено има недостиг на такива.

– Заедно с американците, тук се настаниха и вериги от рода на „Макдоналдс“. Младите много обичат фастфуд – чипс, хамбургери, пици, американска храна и като цяло все по-често се срещат дебели корейци, тинейджъри също – включва се в раз-

говора ни Ку Кил Йонг, президент на Асоциацията на журналистите в Куангджу – За корейците да си дебел е равностойно на инвалид... Освен това младите слушат американска музика, но тя не може да измести нашия кей-поп!

Да, може би има право и мнението му не е само типичен корейски патриотизъм. Този кей-поп методично завладява света, както всичко корейско. Сигурно си спомняте онази тъпичка песен „Опа, гангнам стайл“, дето преди две-три години мина през ефира като цунами и заля всички дискотеки и кафенета. Нямаше отърване от нея, през ушите ни се провя този дребен, очилат кореец Сай, скачайки неспирно като пружинка. Движенията му научиха всички ученици и с удоволствие му подръжаваха по купони, а видеото на песента се превърна в най-гледаното в Ютюб. Въпреки всичко, това за Корея е добра реклама, за която не се плаща, а носи приход... И да, корейците обичат да пеят, да се веселят и забавляват. Пеят дори на погребение – за този тъжен ритуал си имат специална песен и танц...

* * *

Отново пристигахме в Куангджу. Сградата на кметството е голяма и хубава, но далеч не може да се мери с тази в Сеул, която ми взе акъла. Друго обаче ме впечатли – веднага до парадния вход съзрях две детски колички и две за инвалиди – стояха за ползване от хората, които имат нужда от тях. Дори за това са помислили, корейците. Няма да излъжа, ако кажа, че градската среда и обществения транспорт са абсолютно достъпни за инвалиди и колички. Спомням си, преди няколко години в Регионалния музей във Враца, монтираха асансьор, с помощта на който трудно подвижните хора могат да разгледат част от експонатите. Каква новина беше това в местните медии! Мисля, че в Корея ще е новина, ако в някоя институция няма такова съоръжение... В огромния кабинет на кмета ни

посрещна жива картина – подобна на онази в музея в Сеул, дето я гледах като хипнотизирана. В дъното на помещението ни очакваше вече познатия приветствен плакат и щях да си помисля, че някой тича пред нас с навития на руло кадастрон, за да го разпъне в следващия град, който предстои да посетим, ако не бях забелязала някои съществени разлики. Пословичното приветствие бе написано така: „СърАечно лриветстваме Аелегацията на СБЖ в Корея!“ Вероятно онзи, който е подбирал българските букви, не е направил разлика между главно „А“ и „д“ и между „п“ и „л“. Какво ли щяхме да напишем пък ние на техния хангъл, ако трябваше да изрисуваме йероглифите на плакат...

Но всичко това бе толкова мило! В средата на кабинета липсваше стандартната елипсовидна маса. Вместо нея бяха подредени две редици масивни кресла с дърворезба, сякаш императорски тронове, а между тях масички в същия стил, предлагащи на гостите чай, сок и бисквитки. Така гости и домакини се озовахме лице в лице, не разделяни от нищо и въпреки, че протоколът се спазваше, имах усещане за тесен приятелски кръг, чието спокойствие нарушавах само светкавиците на местната преса. Докато посрѣбвахме зеления чай от остров Чеджу, на вниманието ни бе предложен тематичен филм, който подробно ни представи Куангджу като един от водещите градове в развитието на нови енергийни източници. С бързи темпове тук се развива още автомобилостроенето, оптичната електроника, производството на компоненти и материали за високо технологични производства и селското стопанство! Имат с какво да се похвалят хората и не се свенят да го покажат! Тук е и един от най-добрите заводи за керамични съдове! За капак, на тръгване всеки от нас получи за спомен комплект чаени чаши, виртуозно произведение на изкуството, в типичната за корейския порцелан мека резеда...

* * *

Вече нямах търпение да се метна на самолета и най-после да видя прочутия остров Чеджу... Е, срещата ми с него бе днес, така че щях да изтрая още малко. На летището в Куангджу се сбогувахме с председателя на местните журналисти – господин Ку Кил Йонг, който ни придружаваше през последните три дни. Тъжни са тези раздели между приятели, особено когато знаем, че едва ли ще се видим отново... Вече бяхме изпитали тъга, когато се сбогувахме в Сувон с госпожица Канг Хи – председател на журналистите в Инчон. Двата бяха част от делегацията, която посрещнах във Враца. Но корейците намериха начин и в този момент да върнат усмивките на лицата ни. Точно преди да си обърнем гръб и да тръгнем в различни посоки, отнякъде се появиха бели шишета, на гърловината на които няколко релефни буквички ме накараха да се гордея и просълзя от умиление: „Bulgaris“! Не знам дали съм пила повкусен айрян в живота си...

И така, чекирахме багажите, в ръцете си държах билет с място до прозорец и щастлива минах под рамката на детектора за метал. Тъкмо когато си мислех, че всичко е супер, една корейка вдигна чантата ми от скенера с въпросително изражение. Веднага схванах, че иска да знае на кого принадлежи и вдигнах ръка като ученичка. С нужните жестове тя ме подкани да разтворя преградите и сърчно измъкна с фините си ръчички в бели ръкавици несесера ми с дамски принадлежности. Брей, рекох си, какво забранено може да има в него? Съдържанието му беше същото и на нашето летище, и в Истанбул, нищо не съм прибавяла!

– Боже мили – плеснах се по челото, когато между пръстчетата ѝ блесна сгънато миниатюрно ножче с надпис „Велико Търново“! Усетил, че има някакъв проблем, на помощ ми се притече Джими.

– Не може да летиш с ножчето – обясни ми той – Пита те дали може да го изхвърли.

– Ама как ще го изхвърли?! – реагирах емоционално аз – То е съвсем безобидно, не можеш да нараниш никого!

– Няма как да се качиш в самолета с ножчето – тя е категорична!

– Няма ли начин да го предадат на стюардеса от нашия полет и когато кацнем в Чеджу да си го взема от нея? – упорствам аз – Това ми е талисман, спомен от една екскурзия в ученическите години до Етъра!

Не можело, кима отрицателно с глава мъничката корейка. Дали това, че не се отказвах от ножчето или пък обяснението на Джими, че иде реч за талисман и в полицайката се обади суеверието – не знам, но тя се въртна на пета и направи знак да я последваме. Кой да предположи, че това малко остриенце, което освен за чистене на нокти за друго не става, ще ми направи такива въртели! Та това дребно нещо, има-няма два сантиметра в сгънато положение, го пуснаха в плик с въздушни мехурчета, формат А4 и подписах отгоре името ми.

– Ще си го търсиш на лентата с куфарите в Чеджу – обясни ми Джими. Да, да! Така ми каза, но докато чакахме да се появи багажът от полета, при нас дойде една от стюардесите, размахвайки плика над главата си и с усмивка ми го връчи...

Не мога обаче да не споделя емоцията от самия полет. Такава красота не се вижда всеки ден!

* * *

Сянката на малкото самолетче препусна по зелената морава край пистата. В далечината градските небостъргачи мереха чела с вълнообразното било на планината. Лесно се вдигнахме, почти неусетно, на североизток – в обратна посока на остров Чеджу. Преди да направим завой набирахме бавно височина над

града, сякаш нарочно, та да му хвърлим едно прощално око от високо. Под нас коритото на Йонгсан отделяше жилищните комплекси от зеленчуковите плантации, по оживените кръстовища колите пъплеха като буболечки, а на север се белееше купола на голям спортен комплекс, сякаш футболна топка. Оттатък него направихме широк завой и отпрашихме на юг. Самолетчето запори с острия си нос рехавите облаци, между които все още се виждаше града. Футболната топка се бе смалила до бяла глава на карфица, а реката криволичеше като канап от планините към Жълто море... На юг облачното перде ставаше все по-дантелено и далечината загатна сапфирената морска повърхност, осеяна с десетки смарагдови островчета. Под нас все още се редяха вятърни генератори и планински възвишения, нанизани от правите магистрали като шишчета, планински езера и реки, преградени от язовирни стени, населени места и зеленчукови полета. Няма метър пустееща земя и всяка педя се използва по най-рентабилния начин...

Скоро се понесохме над силно разчлененото южно крайбрежие. Повярвайте, няма такава красота! Архипелаг от островърхи, чипоноси или къдрокоси зелени островчета, свързани помежду си с мостове и мостчета, лагуни, кейчета за лодки и яхти, пясъчни плитчини и протоци, тюркоазени води, в които прозират безброй разноцветни подводни ферми за морски дарове...

– Боже, ако има рай – рекох си – това ще трябва да е!

Колкото повече напредвахме над Корейския проток, китните островчета намаляваха, докато изчезнаха съвсем. Облаците отново спуснаха пердето и приказната картинка се потопи в белота. Извисихме се над тях и тогава забелязах, че летим между два слоя в коридор, висок километър-два, доколкото можех да вярвам на сетивата си. Под нас облаци, над нас също облаци, но достатъчно рехави, че слънцето и синевата да изтичат през тях. После тези отдолу започнаха да нарастват в пухкави

кълбета, проточваха се нагоре в гейзеровидни стълбове, позлатени от залязващото слънце. Каква илюзия само – хем ми се струваше, че са на една ръка разстояние и ако протегна длан ще загреба от пияната им, хем бяха толкова далече, че въздушната вихрушка на самолета не променяше формата им и с лекота се побираха цели в обектива ми... След още няколко минути коридорът между двете небеса се изпълни с облаци и вече нищо не се виждаше. По всичко личеше, че времето се разваля...

МАГИЯТА НА СМАРАГДОВИЯ ОСТРОВ

Чисто статистически, Южна Корея има повече от 3000 острова, но Чеджу е диамантът в короната – най-големият (1847 кв. км), най-южният и топъл от всички – температурите рядко падат под нулата. Наричат го как ли не: Смарагдовия остров или Хаваите на Ориента, Мандариновия или Каменния остров, перлата на Южна Корея. Това чудо на природата, родено преди стотици милиони години в магмата на вулкана, се намира на стотина километра от полуосторова и отдавна е под закрилата на ЮНЕСКО. Вулканът бил действащ до началото на новата ера, но днес се смята за изстинал, макар че вулканолозите не могат да дадат стопроцентова гаранция за вечен покой. Помнех как кожата ми настръхна, когато неотдавна обикаляхме подножието на Везувий и колко застрашително изглеждаха голите му склонове с едва доловими димни шрихи над тях. Чудех се, как спят и въобще, как живеят хората в Неапол с такъв агресивен съсед, над който все още витаят духовете на нещастниците от Помпей и Херкулан! Така ли изглеждаше и този вулкан? Не – мислех си – не би трябвало, щом в гърлото на кратера пролетно време синее езерце от стопен сняг...

Това гърло търсех с очи в ослепителните бели кълбета на ниската облачност, когато самолетът се сниши преди кацане. Но дори и под облаците, мътната атмосфера обгръщаше в мистика силуета на върха и не позволяваше на несъвършеното ми зрение да се докосне до тайните му. Дори не разбрах дали виждам цялата пресечена конусовидна форма или част от нея пробива небето. Местните наричат върха Халласан, макар че

той по-скоро прилича на плато... На Чеджу има триста и шейсет хълма и всеки си има име...

– Халласан е най-високата точка в Южна Корея, 1950 м – обяснява Джими – Планината е запазена в девствен вид. Застрояването е забранено и няма хотели. Горے е много красиво – широка равнина с размерите на десетина футболни игрища и дървета. От там целият остров се вижда като на длан!

– Ходят ли туристи на върха, опасно ли е? – питам. Темата ме интересува, защото съм от набедените туристи и от време на време преплитам крака по баирите...

– Да, да, ходят! – кима одобрително той – Но не може като в България.

– Че каква е разликата? Нали вулканът е безопасен!

– Така е, но има ред. До върха се стига само по две пътеки, не е позволено минаването от други места. Освен това на определена кота има постове, които пропускат туристи само до обяд. Закъснелите се връщат обратно без да стигнат върха.

– Ама как така? Защо? Това е много странно! – възразявам ококорено аз.

– Изкачването до върха и обратно отнема девет часа. Трябва да се върнеш навреме! – усмихва се Джими – Не може да ношуваш там. Има определен час привечер, преди който всички трябва да са минали през постове надолу. Иначе ще тръгнат да ги търсят...

Боже мой! За първи път чувам връх да има работно време! Чак ми става смешно! Да, наистина не е като в България... На Мусала съм ходила, на връх Козница също; заради грешка на „водача“ затънахме до колене в коварните тресавища на Витоша под Черни връх, издрапах до Олимп в Гърция, изгубихме се в дебрите на остров Тасос на слизване от Каменос врахос... и никъде никой не ни е спирал, търсил или питал кога ще се върнем! Тръгваме когато ни е удобно минаваме откъдето ни хрумне и се връщаме когато искаме, та ако ще и на върха да

спим със или без палатка, никой не го е грижа! Единственият пропускателен режим беше в подножието на връх Миджур и то не за друго, а защото е на границата със Сърбия, та да не би някой да избяга... Планините ни са достъпни за всеки и по всяко време! А тук, няма такова нещо. В Корея всичко се прави по установени правила...

Качваме се на малко автобусче, което ни очаква на летището и затягаме коланите по заръка на Ким. Законът предвиждал 45 долара глоба на шофьора за всеки пътник без колан...

Препускаме по улиците на града, край нас прелитат ветрилообразни палми и мечовидни кактуси, а времето сякаш надви над каприза си и реши да ни даде още ден отсрочка, за добре дошли! Небето отново надвеси над нас синия си копринен ханбок, докато ниско на запад по него се спуска огромния слънчев портокал, сякаш откъснат от ароматните градини отатък пътя...

– Чеджу е райско кътче – разказва ни с гордост Джими – Красотата му е в разбиващите се във вулканичните скали вълни, каскадите от водопади, овощните градини с мандарини, портокали, грейпфрути, жълтите полета с цъфнала рапица. И тъй като островът попада в субтропичния пояс, климатът позволява отглеждане на няколко реколти годишно. Разнообразието на растения е голямо, тук растат от субтропични до полярни видове...

– През 1910 г., островът става част от Япония – подхваща Ким, на когото очевидна слабост му е историята – Наричан е Сайс. След Втората световна война отново се връща в пределите на Южна Корея. Като особено драматични се смятат събитията на Чеджу от 1948 до 1951-ва. В тези жестоки години на безмилостна борба за надмощие между комунистите и техните опоненти е било избито една пета от местното население. Следват десетина години на глад и нищета, в които хората оцелели благодарение на морските дарове и мандарините. Разцветът на Чеджу започва след 1960 г., когато природните му

дадености са оценени и постепенно се превръща в луксозен курорт. А, представете си, в миналото островът е използван за заточение! Днес населението на Чеджу е почти половин милион и живее предимно в два града – Чеджу на север, където кацнахме, и южния Согипо – уточнява Ким.

За малко повече от половин час прекосяваме от север на юг тази райска градина и спираме пред ресторант в центъра на Согипо.

– Чеджу има статут на провинция – завършва увлекателния си разказ Ким – В сравнение с колегите си на полуострова, областният управител се ползва със значително повече власт – той назначава еднолично заместника си, кметовете на двете островни общини и техните заместници. Тук не се провеждат кметски избори. Властта му е дадена от държавата не случайно! Той е местен човек и познава хората, запознат е с проблемите и потенциала на острова и безпогрешно може да избере личности с нужните качества, в чиито ръце да процъфтява Чеджу!

Брей, не спряха да ме учудват тези корейци, дявол да го вземе! У нас в този случай сработва системата на шуробаджанацията, но тук това е въпрос на чест. Ако областният управител назначи някой само заради това, че му е роднина или близък и той се издъни, това значи да си плюе на челото. А никой кореец, уважаващ себе си, не би преживял подобно нещо!

Тази вечер се запознах с председателя на журналистите в Чеджу – господин Го, който пристигна в ресторанта с главния секретар на Областния съвет. Като представител на държавата, пратеникът на областния управител бе най-високопоставеният човек на масата и диктуваше тона на срещата. В поведението му нямаше нищо високопарно, но с нескрита гордост заяви, че Чеджу е най-красивото място в Азия и, че предходната година островът е посетен от дванайсет милиона туристи, срещу десет милиона на Хаваите.

– Бил съм в Гърция и Турция, но не и в България и много ми се иска да я посетя – сподели той и вдигна шумна наздравица за срещата ни. След като обърнахме чашите до дъно на екс, той отправи кратко приветствие от името на областната администрация и сърдечно се извини, че ни напуска преждевременно. Тази вечер имало заседание на Областния съвет и присъствието му било задължително. Дошъл само да ни поздрави!

– Сигурен съм, че ще се насладите на красивата природа и ще обикнете острова! – каза на сбогуване той и бързо си тръгна без дори да си вземе хапка от претрупаната с ястия маса.

За първи път откакто сме в Корея, най-големият в йерархията си тръгва, а другите остават! За да бъде пренебрегнат протоколът, на който корейците толкова много държат, значи наистина е имало неотложна причина.

Когато останахме само пишещи, разговорът се завъртя около професията на журналистите и работата на двата сродни съюза. Задръжките изцяло паднаха, сърцатият смях изпълваше сепарето, примесен с веселото „Наздравееееее!“ Горкият Джими! Едва смогваше да преведе думите на всички, а чинията му оставаше пълна... Сега е моментът, рекох си, да се науча да ям с клечки – никой няма да забележи колко съм несръчна! Опитвах, не е лесно, макар отстрани да изглежда така...

– Успяваш – каза ми с усмивка Джими, който седеше до мен.

– Не, не успявам, но опитвам. Виждал ли си, Джими, онези стъклени кутии по панаирите, пълни с играчки и ти опитваш да си хванеш една от тях с щипки – същото е – едни успяват, други не. Ако нямам вилица, направо ще си останала гладна...

* * *

– Ако нямате изглед към морето, веднага ще сменим стаята – каза Ким, когато ни раздаваше ключовете във фойето на хотела.

И наистина, морските вълни се разбиваха на стотина метра под терасата ми, оттатък палмовата горичка. Вечерта не ги видях, чух само гласа им, но когато отворих очи сутринта, първата ми работа бе да изляза на терасата. Боже, каква красота! Снощи нощта беше скрила от очите ми не само тюркоазеното синьо, но и прекрасното миниатюрно островче недалеч от брега, което безстрашно отблъскваше шурма на вълните.

След задължителното, така модерно напоследък, селфи (на времето му викахме „самоснимачка“) се настаних удобно в автобусчето, където вече ни очакваше симпатична усмихната екскурзоводка, на... за възрастта не смея да говоря! Беше облечена с червено пончо, а върху раменете ѝ се спускаше катранено черна права коса. Като добавим и летния загар от тропическото слънце, съвсем си приличаше на индианка, което всъщност и придаваше допълнителна доза екзотика. Не знам дали всички тук са като нея, но тази беше страхотна – от онези, дето не им се свидят думите и искат всичко да ти разкажат и то с чувство за хумор. Вършеше си работата с удоволствие и оставяше усещането, че сме най-важните гости на острова, а сладките ѝ приказки няхаха край...

Преди повече от 2200 години, в Китай царувал император Цин Ши, който неистово желаел да управлява вечно. Един ден на Цин Ши му хрумнало да изпрати оттатък границата на своята империя – на изток – доверен човек, който да търси и открие билка за вечен живот. Докато чакали да се върне хората си говорели, че след като човекът открие вълшебното растение, ще тръгне от онова място на запад и ще се върне при тях – на китайски това звучало „со-ги-по“. Въпреки усилието си обаче, пратеникът не успял да открие точно такава трева и да сбъдне мечтата за безсмъртие на китайците, и се върнал у дома с други видове лечебни треви. Тогава се намерил смелчага, който убедил императора, че ще открие безсмъртничето, ако той му гласува доверие и му даде три хиляди помощника, с

които да обхождат непознатите земи. Цин Ши се съгласил, изпълнил молбата му и зачакал, но не дочакал завръщането им. Попаднали на райския остров, хитреца и цялата му армия, се заселили на брега, а мястото нарекли Согипо... Две хилядолетия по-късно, при посещение на острова, китайският премиер Дзян Цу Мин направил в Согипо музей на китайския хитрец и първите заселници на остров Чеджу. Така историята, която едни приемат за легенда, а други твърдят, че е исторически факт, била узаконена...

Днес Согипо е риболовната столица на острова. Дори след 40 години комерческо риболовство, Жълто и Източно китайско море дават добър улов. Докато туристите спят в удобните хотели, в пристанището се стоварват тонове риба. Лодките използват огромни фенери, с които привличат хиляди тонове сардина, част от която се пакетира в големи пликосе, товари се на кораби и поема по направление към корейските пазари или зад граница. Останалата част се пласира в четирите рибни борси на острова, които отварят в шест сутринта и работят 365 дни в годината! Важна част в добива на морски продукти заемат и изкуствените ферми по крайбрежието за развъждане на камбала, като водата за тях се взема директно от морето. Тази вкусна риба е лесна за отглеждане и за половин година достига три килограма.

В щедростта на морето се убедихме сами. Качиха ни на кокетна яхта, но преди това ни навлякоха пъстри спасителни жилетки. На борда ни посрещнаха две стройни млади морячета, които ни въведоха в помещение с отрупана шведска маса. Но пренаситени от „дегустация“ на корейската кухня, почти не ѝ обърнахме внимание. Грабнахме по чаша вино и се качихме на палубата, където ни очакваха... въдиците!

– А, не! – казах – аз в това няма да участвам. Макар да обичам риба, не мога да я извадя от морето и да я убия, само

защото и тя иска да се нахрани! – и слязох от мостика ниво надолу. Там, поседнала в мека кушетка, ненаситно съзерцавах страстната целувка на двете безкрайни синевы, чиито устни разделяше тънката линия на хоризонта. Ято морски птици неотлъчно следваше яхтата – бяха научили добре урока си и за нищо на света не биха изпуснали пирешеството – невнимателни рибки, попаднали във витлата, моментално ставаха на салата и изплуваха на повърхността, а чайките смело се спускаха в пяната и пълнеха белите си гушки... Безразличен към всичко това, седнал върху кокилест трон с крака на руля, кормчията четеше книга. Над палубата стърчеше само главата му и той протягаше врат, за да мятат от време на време бърз поглед към хоризонта – над носа на яхтата – и да коригира курса с белите си маратонки. Това ми се стори толкова забавно, че дори не чувах щастливите крясъци на колегите, успели да закачат риба на куките си. Когато еуфорията им премина и врявата утихна, се качих горе, а риболовците вече се търкаляха доволни върху изпънатата мрежа метър – два над водата... Усещането, вярвайте, е невероятно... Яхтата дрейфуваше сред ленивите вълнички, а срещу нас природният феномен Чусанг Чоли сивееше на скалистия бряг. Така местните наричат красивите образувания с формата на каменни колони, възникнали от лавата на Халласан преди милиони години. Странно е, наистина, как природата е изваяла стълбовете, повечето от които са с правилна шестоъгълна форма, но с различни размери. Когато започне приливът, вълните се блъскат в тях, отскачайки десетина метра нагоре, но те устояват на времето, въпреки гневните удари на морето... За жалост, от яхтата тези подробности убягваха... Не ни убягна обаче уловът на колегите, който моряците моментално почистиха и поднесоха с чаша вино още топлите парчета риба – сурови! Боязливо посегнах към чинията, дълго премятах в устата си първата хапка, примесена с малко жал и по-

гнуса, но като я преглътнах с глътка вино взе, че ми се услади. Сега вече знам какво се казва прясна риба – от морето, директно между зъбите...

* * *

В южната част на Чеджу има два водопада. Чонбан е впечатляващ с това, че водата му блика шумно и атрактивно от ръба на скалистия бряг от двайсет и три метра височина. Корейците твърдят, че той единственият в Азия, който скача директно в морето.

На Чонджон се полюбувахме отблизо. Името му означава „Езерото на Небесния император“, но го наричат още „Небе и земя“. Стигнахме до него по живописна алея от вулканичен камък, криволичеща край потока, по протежението на който няколко водоскока от еднометрови первазчета разпенваха водата. Пътеката минава и по мост над едно от езерцата, от който се брояха гърбовете на огромни разноцветни сладководни риби, приличащи по форма и големина на шарани. Тъмно сивите – да, досущ като нашите, но за златните и белите, нямам представа. Същинският водопад е много красив, но с нищо не превъзхожда нашия „Скакля“ – с неговите 141 метра е най-високият, непостоянно течащ, водопад на Балканите. Пролетно време, когато снегът се топи, водите му подлудват и се белеят на фона на Балкана далеч преди входа на града, от равнината! Тук за мен интересното бе откъде се взема сладката вода на малкия вулканичен остров, обграден изцяло от солено море!

Именно тук, преди водопада, се сблъскахме с най-почитания символ на Чеджу – каменният старец. С големите си очи и нос той посреща всички гости, веднага след типичния за такива места пазар за сувенири и храни от крак. Няма как да го подминеш, толкова е впечатляващ! Пък и корейците са скупчили на едно място няколко старци, наредени по големина като

матрьошки, та няма как да ги пропуснеш. Първата асоциация, щом ги зърнах, бе с фигурите на Великденския остров. Липсва обаче логика да се взаимства по никакъв начин, предвид това, че той се намира на повече от две хиляди километра от най-близката суша и тя е Южна Америка!

„Дядото“, както го наричат за по-кратко, се изработва от порест вулканичен камък. Корейците му се кланят от векове, правят го и днес. Те вярват, че поставен в началото на селото, ще го защитава не само от вражески набези, но и от невидимите лоши сили от отвъдното. Образът му в различни размери е навсякъде, по щандовете за сувенири – също. Чужденците отнасят неочаквано тежкия (за размерите си) дядо у дома, повярвали в магичната му сила като защитник на дома и семейното огнище.

Култът към камъка в Чеджу идва от факта, че той винаги е бил жизнено важен за хората. „Раждаме се с камъка и умираме с него“, казват местните защото бебетата се раждали на каменния под, в каменна къща, с каменни огради защитавали реколтата от вятъра. С камъни ограждали и могилите, след погребение. Поверието разказва още, че дядото сбъдва желанията на младите булки – ако жената иска да роди момче, пипа носа му, ако предпочита момиче, прокарава пръсти по устните му... Е, аз понеже съм изпълнила дълга си към родината и си имам и от двете, пък и малко поостарях за бебета, та пипнах на дядото шапката и си пожелах няколко внука... Това поверие се шири не само на Чеджу, а и на полуострова. Райското кътче се превръща в любимо място на младите семейства, които прекарват тук медения си месец. Надушили тенденцията, находчивите островитяни предлагат услуги за пълно усамотяване и изолация на някое от малките островчета, близо до брега, за ден-два, срещу добро заплащане, разбира се. Според екскурзоводката 70% от малките корейчета са заченати тук! Как ли са го изчислили?

Казват, че най-красивите гледки на острова, сътворени от природата и непокътнати от човешките ръце, са на източния и на южния бряг. Но не бива да се омаловажава и това, което са направили човешките ръце – подводницата за туристи, която онагледява красотите на дълбините и подводния свят или пък Ботаническата градина „Емиджи“, в която наистина се влюбих и за която местните твърдят, че е най-голямата в света!

Автобусът ни стовари пред палмова алея. Излишно е да казвам „вулканична“, то е ясно, но ще отбележа, че по местата, които посетихме, аз наистина не видях друг вид камък. Тук вкаменената лава изникваше от земята, между палмите, които винаги са ми навявали романтични чувства... В края на алеята ни посрещна фонтан, който щедро разхлаждаше посетителите с подхванатите от вятъра водни пръски. Ха сега познаяте, какво имаше в шадравана? Вулканични камъни, разбира се! А недалеч от него примамливо се извисяваше стъклена кула, с височината на петнайсетина етажен блок, от върха на която дълго не исках да слеза. Фантастична гледка към ботаническата градина, а отгатак нея – море до хоризонта! Но ограниченото време за разглеждане течеше, а не исках да пропусна нищо от уникалната колекция от субтропични и тропични зони на открити и закрити площи, и отделни градини, проектирани с вкус и фантазия в различни стилове: корейски, италиански, френски, японски. С вътрешни водопадчета, пустини, джунгли, езерца с лотоси и водни лилии... Повече от две хиляди растения, като много от видовете на богатата колекция виждах за първи път, а голяма част от тях дори не знаех, че съществуват... Не обичам кактуси и не съм вярвала, че могат да бъдат толкова красиви! Един от видовете приличаше на табуретка от холна гарнитура, а пъстрите му цветчета напомняха скъпа плюшена дамаска, ама опазил Господ да седнеш на него! Десетки бодли, като шишове – таралежът ряза да яде! За пръв път видях дръвчета, отрупани с авокадо, палма с банани и разцъфнал

цвят между висящите плодове, бутилково дърво и какво ли още не! Не ми се тръгваше, но беше време... Този така пренаситен с емоции ден още не беше свършил...

* * *

На път към последната атракция за деня, екскурзоводката откряна завесата на спорен въпрос: От къде са дошли корейците?

– Някои изследователи твърдят, че монголците са родственици на корейците. В подкрепа на теорията си привеждат факта, че и днес на полуострова се раждат много деца с монголско петно – кафява бенка на дупето, която изчезва след третата годишка на детето – обяснява словоохотливо екскурзоводката – Това донякъде решава спора, но не всички мислят така. Втората теория, отричаща общия корен между двата народа, също има поддръжници. Те пък смятат, че корейците са били на полуострова още преди монголците...

Едно е сигурно обаче – преди седемстотин години Чеджу бил монголска територия, а монголците се славят като отлични скотовъдци. Те дошли на острова с конете си и решили, че територията е много удобна за развиване на коневъдство. Традицията е жива и днес. Местните развъждат красивите и грациозни животни, не само за яздене... Тук има скъпи ресторанти, в които се сервират конски деликатеси. Освен това конската мазнина се ползва за производство на сапуни, кремове и други козметични продукти на елитни фирми, заради благотворното действие върху човешката кожа.

Мислех, че е лесно да си вегетарианец в Корея, имайки предвид разнообразието на растителни и морски дарове, но май греша. Вегетарианството обикновено върви заедно с отричане употребата на дрехи, чанти, обувки и козметика, в които има животински продукти, а тук те са широко застъпени на

пазара! Не искам чужда кожа на гърба си, щом цената за „удоволствието“ е животът на някое четириногло! Животът е мил на всички...

Разбира се, елитните коне на острова са късметлии, защото се отглеждат за атракция на туристите. Имахме билети за едночасовото шоу и, вярвайте ми, струваше си да се види! Незнайно защо, просторната сграда на хиподрума ми напомняше манеж за корида, какъвто съм виждала в Испания – кръгла, с редица аркообразни прозорци високо над земята, оттатък които са подредени амфитеатрално редове за публиката. Но когато надникнах вътре, видях съществена разлика – зад арената, застлана с пясък, нямаше стена, а зеленееше гора... В програмата участваха около петдесет виртуозни монголски жокеи – жени и мъже – в ярки атрактивни облекла, разноцветни ленти на главите и високи ботуши за езда. Когато влязохме, те ни очакваха върху оседланите породисти жребци до високия парапет, отделящ публиката от манежа и с широка усмивка подканяха посетителите да се докоснат до грациозните животни. Някои протягаха смело ръце, галеха буйните гриви и пръхтящите ноздри, подаваха бонбони, а други отскачаха назад като ужилени и бързо заемаха местата си.

Колко грация и сила има в тези животни, колко топлота и обич излъчват огромните им очи! Контактът с тях, дори спомена за него, ме зарежда с енергия, дава ми чувство за свобода и простор, усещам адреналин и вятър в косите, потъвам в безвремие...

Шоуто, което пресъздаде една от легендите за Чингис хан, изпълни душата ми. Насладих се на отлична дресура, майсторска езда, стрелба с лък и неповторими акробатични трикове! Аплодисментите и възхитителните възгласи не стихваха, а когато на края конете се поклониха и паднаха на колене, сякаш изригна вулкан – публиката скочи на крака, към арената полетяха цветя. Изящните жребци ни изпратиха така, както ни по-

срещнаха, но този път желаещите да ги докоснат, потупат одобрително по запотената шия и да се снимат с тях бяха толкова много, че се извиха опашки край парапета...

– Такова нещо на полуострова няма. Конното шоу е запазената марка за Чеджу – твърдяха нашите приятели – Това корейско късче земя е много различно от полуострова – не само климатът, но и хората, тяхната култура и начин на хранене. Например, тук не обичат и не правят кимчи, не залитат много по ориза и не го отглеждат, ядат предимно морски продукти. Това е друга Корея – самобитна и екзотична! Езикът също е различен. Преди няколко десетилетия, когато хората пътували малко, а компютрите и интернетът все още не са били в ежедневието, диалектът на местните бил съвсем неразбираем за останалите корейци. Но с промените в стандарта на живот, развитието на туризма и образованието на населението, разликата в говора непрекъснато се топи.

– Вярно ли е, че на острова мъжете са под чехъл? – невярващо питахме ние.

– Да, тук е единственото място в Корея, където матриархатът все още е факт. Последната дума винаги има жената, така е от древни времена!

Ха такааа – женско царство! Нежният пол – глава на семейството! То, като се замисля, и у нас не е много различно, само дето е неофициално. Старите хора казват, че мъжът е главата в къщата, но жената е шията! Е, на къде гледа главата? – на там, на където я завърти вратът...

„Матриархат в 21 век в Южна Корея?!“, чудят се чужденците и си представят как жената седи по цял ден със скръстени ръце и раздава заповеди на мъжете. Всъщност не е така! Островитянките осигуряват семейния бюджет! Наричат ги „хеньо“ – всеизвестните жени-гмуркачки. Докато те покоряват морските дълбини, в търсене на морско зеле, водорасли, рапани, октоподи, миди, морски таралежи и всичко, което корейците обо-

жават, мъжете у дома се грижат за домакинството и възпитават подрастващото поколение... Професионалните русалки не пушат и не пият соджу, а възрастта въобще не им личи, както впрочем на всички корейци. Средната възраст на гмуркачките е около петдесетте, но все по-често се гмуркат и възрастни над седемдесетте, заради което някои ги наричат баби-водолази! „Пенсионират“ се късно, защото липсва приемственост в занаята и броят на жените „хеньо“ непрекъснато намалява. Според нашата екскурзоводка, днес те са около десет хиляди, което е три пъти по-малко в сравнение с 1965 г., когато с тази древна професия са се препитавали двацет и пет хиляди жени и семействата им... Младите островитянки не искат да са „хеньо“ – те са добре образовани и мечтаят за кариера, а не за водолазни костюми. Когато морето е щедро към „бабите“, те правят импровизирани ресторантчета на открито, като приготвят на скалите и продават свежи раци и морски таралежи, незабравимо преживяване за туристите.

* * *

Нямахме щастието да видим на живо жените „хеньо“ – отпаднаха от програмата за последния ден от престоя ни, защото през нощта времето се развали и заваля топъл, кротък летен дъжд. Разплаканото утро обаче не помрачи настроението ми – по-тъжно ми бе, че вечерта трябва да се сбогуваме с корейските си приятели, с прекрасния остров Чеджу и да махна с ръка от самолета на Корея завинаги. Но...

Денят едва започва, а аз нямам намерение да пропусна нито миг от него! В автобуса пред хотела вече ни очаква усмихнатата екскурзоводка, тук са и чадърите от Сеул... Не се бях сещала за тях след оня кратък дъждец над императорския дворец, но сега, като ги видях разбрах, че някой е имал грижа те да ни придружат в самолета. Предвидливо, по корейски.

Напускаме Согипо и поемаме на изток.

– Наричат Чеджу „Острова на трите изобилия“ – вятър, камъни и жени – подема екскурзоводката, без да чака специална поканна – Това екзотично място се радва на изключителен интерес и гости от цял свят, не само от съседните страни Китай и Япония. Туризмът е най-важния дял в икономиката на острова, около 80% от местните жители са заети в сектора на услугите...

Цитрусовите дръвчета и чаените плантации, покрай които прелитаме, също са интересни за мен, сигурно защото си нямаме такива у дома. Гледам обширните градини и се чудя как върху вулканични скали може да виреят такива вкусни плодове. На където се обърна – все мандарини – и на улицата, и в дворовете, и в парковете, и край пътя! Дръвчетата са ниски и на гъсто засадени, за да са по-устойчиви на силните ветрове. Те спокойно могат да бъдат визитна картичка на Чеджу!

Износът на цитрусови плодове е втората печеливша ниша на острова, след туризма. През осемдесетте години цената на мандарините била доста висока и с печалбата много семейства плащали образованието на децата си. За това всички гледали „Университетското дърво“ – така наричали мандарините.

– Сега, изкупната цена е ниска и вече прекръстихме „Университетското дърво“ на „Дървото за детската градина“ – шегува се екскурзоводката – От плодовете му правим много неща – от бисквити и бонбони, до различни видове напитки и елитна козметика. На острова се отглеждат и редки видове орхидеи, за които туристите плащат луди пари...

– Има ли земетресения на Чеджу? – питам ни в клин, ни в ръкав, защото мандарините вече ми се провряха през ушите...

– Не, въпреки че Япония е близо. На различни тектонични плочи сме. Най-страшното за нас са тайфуните, които преминават един или два пъти в годината – от юни до септември. Те имат разрушителна сила и освен, че оставят след себе си сериозни беди, понякога вземат човешки жертви.

Септември ли? Сега е септември! Зад стъклото вали и подухва вятър! Ха дано се завърти насам едно тайфунче, та да затворят островното летище за седмица и да ни удължи престоя с няколко дни! Не, че съм разлюбила България, напротив, домъчня ми за дома и близките, но като знам, че повече няма да се върна в Корея, просто не ми се тръгва! За това се моля за тайфун и природните сили сякаш чуват желанието ми – вятърът се усилва, дъждът също и плющи по чадърите, докато шляпаме из неочакваните тротоарни реки към входа на най-големия Аквапарк в Азия!

Влизаме в сградата и сгъвам течация като чешма чадър. Какво да го правия сега? През входа на Аквапарка непрекъснато прииждат хора, изсипват се десетки туристи на групички, с подгизнали чадъри от внезапния дъжд. Ще наводним цялото фойе, мисля си... Оказа се обаче, че подобни ситуации не могат да притеснят корейците и те отново имат готово решение – до входната врата на Аква-парка монтирали машина за пакетиране на чадъри! За първи път чувам и виждам подобно нещо и страшно ме впечатлява, и като малко дете надвесвам любопитния си нос над това просто и ефективно съоръжение – чудо! Какво представлява ли? Кух цилиндър, висок около метър, с надлъжен процеп. В него – разтворен найлонов джоб – тънък и дълъг като затворен чадър. Пристъпвам до машинката, пъхам вертикално в „джоба“ чадъра си, и го изваждам с рязко хоризонтално движение на ръката през процепа на цилиндъра. С това движение автоматично разтварям нов плик, готов да облече следващия чадър. Цялата процедура трае по-малко от пет секунди, а резултатът е сухо фойе и шепа вода в найлоновия джоб от носа на чадъра!...

Такива дребни дяволийки ми изпълват душата! А в Корея видях доста интересни хрумвания. Безспорно, първите две места си поделят машината за пакетиране на чадъри и пресованите салфетки-„монети“, които се раздуват до нормални раз-

мери с топла вода. На трето място ще поставя плика за „печено пиле“, който се нахлузва на главата при евентуален пожар в хотела (описах го в началото на книгата), а почетното четвърто място се полага на ветрило-помпа! Видях го в ръцете на млад мъж в един от горещите дни на полуострова – седеше на пейка и вероятно чакаше някой. Зачудих се какво стиска между пръстите си – нещо с формата на пура или дебела химикалка... трудно ми бе да определя. С лявата ръка насочваше заострения връх на „нещото“ към лицето си, а с дясната помпаше нагоре-надолу. Трябваше ми минута да загрея, че това е мини помпа – модерен заместител на ретро-ветрилото. Колко находчиво! С непретенциозния си размер помпичката се настанява еднакво удобно и в джоб на сако, и в дамско несесерче! В топ десет на класацията ми за дребни дяволийки влизат още сгъваемата сламка за сок и кафе – на принципа на дръжката на чадъра, и сгъваемата стойка за чинийки-сувенири – от онези, с изобразения на туристически забележителности, които имат метално клюпче на гърба и обикновено в къщи се окачват за спомен на стената...

Към елементарните, но оригинални хрумвания за улеснение, вероятно трябва да спомена и билета-гривна, който ни поставиха над китката във фойето на Аквапарка. Влизахме с вдигнати ръце като ученици, а „другарката“ гледаше дали имаме гривни. Известно време Джими вървеше с вдигнат чадър пред групата, за да го следваме всички, но напредвахме твърде бавно и ни пуснаха да разглеждаме самостоятелно, с уговорка да се срещнем след два часа на централния вход.

Боже, какъв огромен комплекс, човек може да се загуби! Лабиринт от зали, тунели и десетките магазини и ресторанти в търговската част! Гледахме шоу с моржове и делфини, обходихме десетки помещения с огромни аквариуми и терариуми, минавахме под тунели, докато над главите ни плуваха фантастични морски обитатели – всякакви цветове и размери. На-

края се озовахме пред огромен аквариум, висок колкото трета сграда, в който спокойно плуваха стада акули. Не вярвам, че има някой, който да не е гледал филмчета за подводните растения и животни. Всеки знае, колко невероятно красиво е. Но да видиш всичко това в действителни размери – на живо – е несравнимо. Даже не съм си представяла такова разнообразие от флора и фауна, и признавам, че не бяха много обитателите, които успях да разпозная: тарантула, черната вдовица, кобра, кротал, питон, няколко земноводни, морски раци, рапани, таралежи, кончета, лъвовете и звезди, делфини и акули, и... на останалите гледах като на извънземни! От растителния свят познати ми бяха само коралите...

Два часа! Не усетих, как минаха. За да успеем да надникнем навсякъде, се наложи да ускорим темпото със Снежи, а толкова ни се искаше да постоим повече при тези дивни създания. За такъв огромен атракцион е нужен цял ден. Всъщност, корейците така правят – дават четиресет долара за билет сутринта и си тръгват чак вечерта, оставяйки напрежението от работната седмица зад гърба си...

Когато излязохме навън, поривът на вятъра бе поутихнал, облаците бяха изсипали най-тежките си капки и ту ръмеше, ту спираше. По всичко личеше, че тайфун няма да има и няма да затворят летището, но денят оставаше сърдит и сив, сякаш ни отмъщаваше, че ще напуснем острова...

За жалост, трябваше да забравим и за високата скала отсреща, известна на туристите като „Върхът на изгрева“ – „Сонгсан Илчулбол“. Нарича се така, защото при хубаво време там се събират много хора да посрещнат изгрева на слънцето между острият вулканични скали, ограждащи като корона кратера. До мястото се стига по тънка ивица суша и стръмна криволичеща пътека, която извежда на деветдесет метра над морето. Някои се качват на върха с коне. Нашите приятели обаче се

страхуваха за безопасността ни и заради хлъзгавия терен след падналият дъжд прецениха, че изкачването е рисковано. Пък и короната, за лош късмет, се губеше в мокра мъгла. Така че, въздъхнах разочаровано, махнах с ръка на скалата и влязох след другите в ресторанта...

* * *

Последната ни дестинация на острова се оказа автентично село с четиридесет къщи, строени преди триста години. Изглеждаше пусто и безлюдно. Не видяхме жив човек от десетте семейства, живеещи постоянно тук – дали ги бе уплашил дъждът или бяха хванали из чаените плантации, така и не разбрах.

Когато видях каменните основи и кирпичените стени, сякаш гледах къщата на пра дядо ми, строена преди сто и двайсет години, която все още стои самотна на село. Но докато тя е покрита с керемиди, островитяните правят покрив от изсъхнали треви. Освен това, на пра дядо ми къщата има приземен етаж с две стаи отгоре. А тези тук са много ниски, заради силния вятър. Заради него и сламените покриви са вързани с въжета... Другото общо нещо бе еднометровия каменен зид, обграждащ дворовете.

Посочихме една от къщите и екскурзоводката ни поведе на там.

– Три неща няма в Чеджу – крадци, просяци и врати – обясни неуморната екскурзоводка – Затова не се чудете, че дворот няма врата.

И наистина, входа препречваха три хоризонтални колци. Това препятствие говори, че стопаните ги няма. Когато коловозите са два, а третият е опрян от едната страна на земята – е знак, че хората са някъде наблизо. Щом два колове са свалени и само един е хоризонтален означава, че стопаните си почиват в къщи. Гостите са добре дошли, когато и трите колци са на земята.

Огледах се, всички дворове по улицата бяха „заклучени“ с по три хоризонтални пречки...

Прецапахме локвите в калния двор – краката ни и без това бяха мокри – и надникнахме в двете стаи, хамбара и помещението за добитък.

– Къщите са с подово отопление – обясни Джими.

– Подово отопление?! Преди триста години?! – опулихме се от учудване ние.

– Звучи странно, наистина, но е факт! – забавляват се корейците на нашата реакция – Комините от печката минават под пода. С право го наричаме така, нали? Хората не спели на легла, а лягали направо върху топлите камъни!

Е, това нашите предци не са се сетили да го направят. От баба ми знам как многолюдното семейство спяло на пода върху дюшеци от слама – децата в едната стая, възрастните в другата. Един до друг, един до друг, да се топят. А когато някое от децата се задомявало, правели нова къща в съседния двор. Така и тук – всяко семейство си имало къщичка и си осигурявало храната отделно. Това не било лесно, защото не отглеждали ориз. За корейците от полуострова, където цялата фамилия се храни споделено, подобно поведение е егоистично! Не го приемат и до днес...

Освен морски дарове, островитяните обичали да хапват месо от черни прасета. Отглеждали ги във всеки двор, в заграден с камъни ъгъл. По-интересното обаче е, че същият ъгъл се използвал за тоалетна от стопаните! Екскурзоводката атрактивно се качи върху каменния зид и клекна, показвайки къде точно е била семейната тоалетна... Прасетата отдолу веднага изяха дали топлата „храна“...

– Не са ли имали закрыта тоалетна? – питам недоумяващо Джими.

– Не!

– Ами, къде са ходели по нужда през зимата или в дъждовни дни, като този?

– Пак тука! Слагали шапка на главата, да не ги мокри, и бързо свършвали работата... Така било от памети века, та почти до олимпиадата в Сеул, в края на 80-те!

Майко мила, нямам думи! Подово отопление, публична тоалетна върху оградата и странна храна за прасетата – трябваше ми време да го приема, та изпуснах момента да попитам как са се къпали... Горките прасета! Добре, че поне плодове и сусамови храсти е имало в изобилие, та са разнообразявали менюто си.

Днес прасето е между символите на Чеджу и местните вярват, че носи успех и богатство. Черно прасе – сувенир се подарява за късмет и когато се открива нещо ново, като офис, кабинет или магазин...

Тук, край този селски двор, под дъждовните капки, благодарихме на сладкодумната екскурзоводка за интересните разкази и потеглихме към летището. Преди полета остана малко време да изхарчим за сувенири корейските вони, така грижливо стискани повече от седмица, по байганьовски – да не би да потръбват за нещо важно! После, на аеропорта, хапнахме за последен път заедно с нашите приятели и излетяхме за Сеул...

ЕПИЛОГ

След няколко часа се настаняваме в огромния Боинг 777 за Истанбул. Заради предпочитанията ни към местата, Снежи се пада пред мен – до пътеката, а аз се отпускам на следващия ред до прозореца. Постепенно салонът се пълни, а двете места до мен остават празни. Тайничко се надявам, че билетите не са продадени и след като излетим, Снежи ще се премести при мен. След толкова емоции има за какво да си говорим, та дългият полет да мине неусетно. Хем сме тъжни от раздялата с корейските приятели, хем се радваме, че се прибираме у дома...

Остават десет минути до излитането, хората вече са се настанили, а местата до мен все още са празни и със Снежи се споглеждаме заговорнически. И точно тогава, с бърза крачка, приближават две момчета, мятат ръчния си багаж над главата ми и се тръшкат на свободните кресла... Жалко, казвам си и се залепвам на прозореца.

– Ето го, нали тоя беше? – дочувам мъжки шепот зад гърба си.

– Да, същият! – отговаря му по-плътен тембър.

Охооо, това са наши момчетата! Е, може да намерим обща тема до Истанбул, мисля си.

– Тоя направо ми скри топките! – продължава първият глас – Уж говореше на корейски, а изведнъж – обърна на чист български!... Сигурно и той за България пътува.

Сега вече любопитството ми надвива и се обръщам да видя за кого говорят – за нашия Джими, разбира се, който в момента, с вдигнати ръце и повдигнат на пръсти, търси нещо в ръчния си багаж. Преди да седне обратно на седалката, Джими обхож-

да с очи групата ни, за да се увери, че сме добре. Сега той е единственият кореец, летял десетки пъти от София до Сеул и обратно, и се чувства длъжен да ни наглежда. От друга страна, като единствен представител на домакините в момента, сякаш носи отговорност за нас... И тъй като ми се усмихна, когато проверяваше групата си, двамата пасажери извързват глави към мен с питащи очи.

– Това е Джими! – усмихвам се аз, развеселена от случващото се.

– А, значи сте българка? – питат.

– Да, също като Вас, ако не се лъжа!

– Така е. А Вие какво общо имате с корееца? – продължават да любопитстват те.

– Той е нашият преводач! Ние сме делегация от Съюза на българските журналисти. Ето – показвам последния корейски вестник в ръцете си, брой от който получих преди да се кача в самолета. На снимката сме всички, ведно с Джими. – Знае много добре български, защото живее в София. Преселили са се със съпругата си и повече от двайсет години пътува често между двата свята. Обича и двете страни, познава отлично и двата народа. Той е президент на фондация „Корейски културен център“... Работил е и в корейското посолство.

Момчетата ме слушат с интерес, по лицата им се изписва недоумение – защо кореец ще иска да живее в България?! И за да не ми задават въпроси, на които нямам отговор, бързам да отклоня вниманието от неговата личност.

– А това тук е шефката на СБЖ – соча с кутрето си фигурата на Снежи, застанала до Джими. Сега седи, пред Вас.

В този момент ми хрумва идея, от която трудно бих се отказала. Защо да не се възползвам от ситуацията? Само трябваше да поддържам разговора – да се опознаем, както се казва...

– Ами Вие, от къде сте? – питам.

– От Варна!

– Аз съм от Враца, но имам роднини във Варна! – отвърщам с широка усмивка – А какво сте правили в Сеул?

– Моряци сме. Кръстосвахме шест месеца морета и океани, и сега се прибираме у дома за почивка.

Боингът „се набира“ по пистата, тягата ни залепва на седалките и след няколко минути виждам как светлините на летище Инчон и Градът на бъдещето – Сонгдо, изчезват в тъмнината. Полунощ е, корейците лягат да спят, а в България тъкмо сядат край масата за вечеря след края на работния ден...

– Мога ли да Ви помоля нещо – казвам на спътниците си с известна доза притеснение.

– Да, разбира се!

– Дали бихте се преместили на предната редичка, та шефката да седне до мен? Да си говорим, нали знаете... – усмихвам се и соча Снежи.

– Да, няма проблем! – чувам, за радост на ушите ми.

Любезни момчета излязоха морячетата, а можеше да ми откажат! Едва ли за тях имаше значение дали ще седят ред напред, или ред назад, до мен или до господина пред мен, напъхал в ушите си слушалки и загледан хипнотизирано в монитора пред носа си...

Доволна съм. Както на отиване, със Снежи седим на една редичка, ширим се двете на три места и си бърборим за прекрасните дни в Корея. Навън е нощ, летим над Жълто море и аз съм по-добра компания, защото магнетичният илюминатор е черен и не ме привлича...

Спомняме си как се сбогувахме с нашите корейски домакини и приятели снощи. За галавечерята, от Сеул долетя председателят на АКЖ Парк Джонг Рюл. Да ни изпратят дойдоха още председателят на журналистите в Чеджу – господин Го и кметът на Согипо, който ни благодари, че сме посетили „Общината на надеждата и щастието“ – кандидат за новите седем чудеса на света. Вечерта бе особено трогателна, може би защото всички

тъгувахме от предстоящата раздяла. Най-голямата и приятна изненада, която предизвика сълзи в очите на корейците, бе появата на „кака Снежа“ в подарения ѝ преди дни ханбок! Толкова добре ѝ стоеше националната носия, че всички я прегръщаха и така ѝ се радваха, та разплакаха и нас. Поредният жест на домакините бе също толкова шокиращ – Парк Джонг Рюл донесъл от Сеул за всеки уголемена и поставена в рамка колективна снимка от първата ни среща в сградата на АКЖ... В този емоционален момент, с вдигнати чаши за последно „Наздравееее!“, всеки от нас сподели впечатленията си за престоя в Южна Корея... Тон, разбира се, даде Парк Джонг Рюл:

– Не усетих кога минаха броените дни на Вашето гостуване и ми е много тъжно – каза той – Вярно е, че когато човек прекарва времето си с неприятни хора, денят му се струва година, и обратно – когато е с приятели, времето минава като миг. Надявам се, че сте прекарвали добре и ще разкажете на близките си за Корея! Вдигам тост за вас, приятели от България. Аз не мога да ви забравя, не ни забравяйте и вие... Наздравееее!

– Наздравееее! – подехме всички като ехо. Чашите звънтяха, а усмивките ни бяха подсолени от дискретно търкулнали се капчици. Как да не се просълзиш, след такъв тост!

– Поднасям своята огромна признателност и благодарност за Вашето внимание, гостоприемство и обич! Ще тъгуваме, ще Ви носим в сърцата си, ще си спомняме за прекрасната Корея! Безкрайно щастлива съм, че имаме възможност да се видим отново. Чувствам Ви много близки и следващият тост е за Ваше здраве! – каза Снежи и чашите отново зазвъняха.

След нея Парк ме прикани да кажа няколко думи. Толкова се вълнувах, че едва скалъпих две изречения:

– Напълних очите си с красота, главата си с прекрасни спомени и сърцето си с обич и топлина. А толкова много подаръци не съм получавала нито за рожден ден, нито за Коледа...

Така си беше – шушукахме със Снежи – толкова са щедри корейците! Където и да отидехме, с подаръци ни изпращаха. Първият бе раница. Не вярвам, че е било случайно! Всичко сякаш бе режисирано. През следващите дни препълнихме раницата, наложи се да изхвърляме красивите опаковки, да не заемат място. И пак се оказа малка...

– Гостоприемството е част от корейската култура – звучеше гласът на Ким в спомените ми – То е много важно за нас! Хората трябва да се чувстват скъпи и уважавани, да се усещат специални. При нас е традиция гостите да бъдат почерпени, да им се подари нещо...

И българите сме гостоприемни, ама чак пък толкова, не сме! От къде идва тази доброта, смиреност, подчинение и грижа за ближния? Дали от конфуцианството, върху което е изградено корейското общество? Тази етична философия е развита в древен Китай, а главните принципи на учението са уважение към родителите, семейството, приятелите и властимащите. Конфуций отдавал огромно значение на образованието, справедливостта и хуманизма. В съвременното корейско общество учението се проявява най-вече в отношенията между хората. Петте правила за взаимоотношения налагат определени норми на поведение – между правителство и поданици, между син и родители, мъж и жена, стари и млади и между приятели. Сериозен отпечатък върху обществото е оставил и будизмът, който възпитава в постоянство, силна воля и здрав дух...

По някое време умората си каза думата и със Снежи се предадохме, отпускаяки глави на облегалките. Не можах да спя дълго. След четири часа отворих очи. Повдигнах щората на илюминатора, но катранената нощ скриваше панорамата под мен. Когато пътувахме за Сеул пресрещнахме слънцето и нощта бе удивително къса. Сега обаче летяхме на запад и бягахме пред огнения диск, който щеше да ни настигне след повече от десет часа. Пътуването ми се стори дълго и мъчително. Хора-

та спяха, само монотонното бръмчене на моторите нарушава-ше мъртвата тишина. Седях с отворени очи в тъмното, а корейските спомени нахлуваха в главата ми отново и отново. Не ме оставиха намира и дълго време, след като се прибрах у дома.

Дни на ред не спрях да се дивя на корейския колективизъм, работохолизъм, целеустременост, отговорност, дисциплина и лоялна конкуренция. (За жалост, много от посочените качества у нас не се ценят и не са в списъка ни с добродетели...) Десетки пъти им свалях шапка не само за техническите постижения и иновативни решения, а за човешката толерантност, доброта и сговор, за широко скроената корейска душа, за тяхната проникателност и за дребните жестове, които стоплят сърцата. Може би, мислех си, в тези безценни качества се крие тайната на корейския успех и отговорът на въпроса: Защо корейците живеят така, а пък ние – иначе?...

Непонятно бе за мен безграничното търпение на домакините, които с усмивка изпълняваха капризите ни. За целия престой не видях един от тях намръщен, зъл или ядосан, никой не каза, че е изморен, не отговори грубо, не се успа и не закъсна – всяка сутрин се оказваха преди нас в автобуса. Тъжни ставаха само когато питахме за Северна Корея. Тогава по лицата им се изписваше болка от огромната пропаст между двете държави и не скриваха от нас най-съкровената си мечта – обединение...

На втория ден след пристигането ни в Сеул корейците знаеха не само имената ни, но и коя чанта на кого е, кой с какъв фотоапарат снима, кой каква връхна дреха носи и много внимаваха... да не забравим някъде нещо!... Вървяха край нас като охрана, като майка закрилница и предугаждаха нуждите ни още преди да сме ги заявили. Преди да помолим нещо, то вече се изпълняваше. Понякога имах усещане, че тези хора четат мислите ни, като телепати. Притежават невероятно развита интуиция, която мога да си обясня само със стремежа да зарадваш

някого, да угодиш и да си в полза на другия, да го накараш да се чувства добре! А когато това се превърне в цел, сетивата ти се изострят и ставаш по-наблюдателен – питаш се: Ако съм на мястото на човека отсреща, какво би ми трябвало сега, от какво ще имам нужда? Отговорът идва сам и става лесно да отгатнеш – нали, в крайна сметка, сме от един биологичен вид и имаме едни и същи човешки желания...

Само дето, от безбройните дребни жестове на внимание стигнах до заключение, че корейците са „замесени“ от друго тесто. Те имат други приоритети, друга ценностната система. Егоцентризмът, който е на първо място при деветдесет процента от българите, тук е сведен до минимум. Очите, сърцето и вниманието на корейците са обърнати не към себе си, а към другите – себеподобните. Когато го проумях, разбрах колко е просто – даваш едно, а получаваш много – даваш на хората само обич, внимание и уважение, а получаваш обичта, вниманието и уважението на всички! Така животът е по-хубав и лек, по-весел и щастлив.

В Корея се убедих, че за да сме щастливи, когато се събудим сутрин, трябва да се стремим да уважаваме себеподобните, да оценяваме дребните жестове, да мислим кого и как да зарадваме, а не каква интрига да забъркаме. В противен случай ще изгубим себе си...

*Корейските журналисти във Врачански балкан:
от ляво надясно – Ку Кил Йонг – президент на АКЖ в Куангджу,
Йонг Мен Ким – генерален менаджер на АКЖ, Снежана Тодорова –
председател на УС на СБЖ, Галина Ганова, Хи Канг – председател
на АКЖ в Инчон, Парк Джонг Рюл – президент на АКЖ,
Ан Ън-бок – председател на АКЖ в Гангуон*

Президентът на АКЖ Парк Джонг Рюл ми подарява часовник

Само за макета - с. 163

Президентът на АКЖ Парк Джонг Рюл показва рамкирана своя публикация за посещението на корейските журналисти в България

*Снимка за спомен в АКЖ.
От ляво на дясно: Джеймс Канг, Елена Фучеджиева, Галина Ганова,
Парк Джонг Рюл, Снежана Тодорова, Марина Цветкова, Георги
Найденев, Галя Горанова*

Само за макета - с. 164

*Пред сградата на телевизия KBS:
Галина Ганова, Снежана Тодорова, Георги Найденев,
Елена Фучеджиева, Галя Горанова, Марина Цветкова*

Разходка из студията на KBS

Само за макета - с. 165

В студио на KBS

Модерната сграда на Общината в Сеул

*Изглед от Сеул.
Галина Ганова и Снежана Тодорова*

Само за макета - с. 166

Така изглеждат местата за пушене в Южна Корея...

Само за макета - с. 167

*Разглеждаме двореца Къонгбоккунг в Сеул. Зад нас върви церемония по смяна на караула и предаване на ключа.
Снежана Тодорова, Галина Ганова, Георги Найденов, Галя Горанова*

Разходка из двореца Къонгбоккунг в Сеул

Разходка из двореца Къонгбоккунг в Сеул

Само за макета - с. 168

Разходка из двореца Къонгбоккунг в Сеул

Само за макета - с. 169

В киноцентъра на KBS

В новинарско студио на KBS

Обиколка из снимачните площадки за сериали на KBS

Само за макета - с. 170

*Униформите са задължителни от детската градина.
И не само за малчуганите...*

Само за макета - с. 171

Ежедневни отзиви в пресата за гостуването ни

Етюд от огромната крепост Хуасонг в Сувон

Само за макета - с. 172

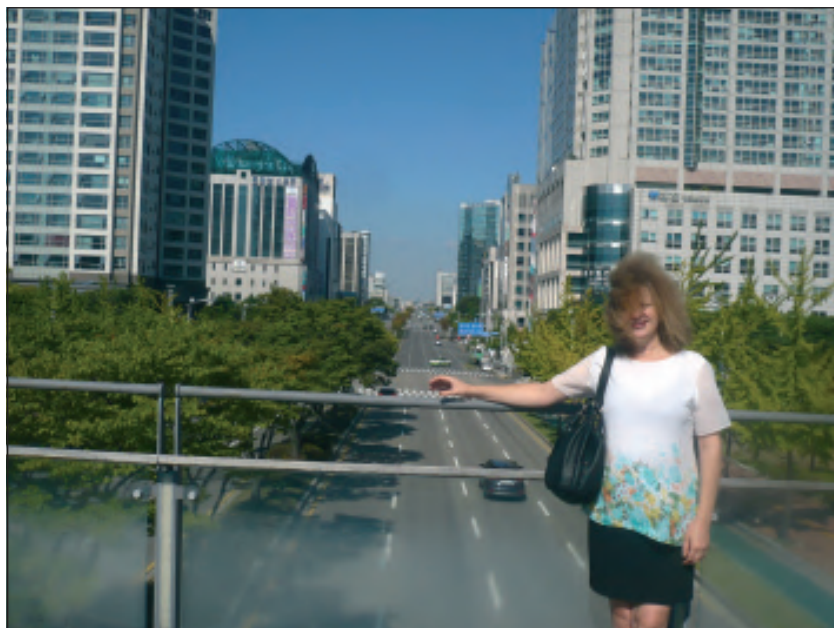

Пред историческия музей на крепостта Хуасонг в Сувон

*В императорския дворец в крепостта Хуасонг – Сувон.
От ляво надясно: Марина Цветкова, Галина Ганова, Георги Найденов,
Снежана Тодорова, Елена Фучеджиева, Галя Горанова*

Само за макета - с. 173

В Сувон

Изискан корейски ресторант. С обувките – до прага!

Сувон. Изглед от хотелската ми стая

Само за макета - с. 174

Тържествен обяд по корейски

Само за макета - с. 175

При кмета на град Куангджу

Пред административната сграда на корабостроителницата „Хюндай“

Снимка за спомен с кмета на Куангджу

Само за макета - с. 176

Комплексът за отдих край Макпо, където нощувахме

Само за макета - с. 177

Пред къщата, в която нощувахме

Част от стаята ми в корейската къща

Само за макета - с. 178

Посрещане на о. Чеджу

Остров Чеджу. Пред водопада „Небе и земя“

Само за макета - с. 179

На яхтата, готови за разходката в морето

Разходка в морето

*Компетентна кавалерска помощ при обличане
на спасителните желетки*

Само за макета - с. 180

Чаша вино в безмълвната компания на кормчията

Само за макета - с. 181

Отново на суша

Корейска трапеза... Остров Чеджу

*Български йогурт
в Южна Корея???*

*Остров Чеджу. Машинката
за опаковане на мокри чадъри...*

Остров Чеджу. Преди конното шоу на монголиците

*Остров Чеджу. Каменния старец, пазител на дома.
Екскурзоводката и преводачът Джими*

В Ботаническата градина на о. Чеджу

Само за макета - с. 184

Остров Чеджу. Изглед от терасата на хотелската ми стая

*Последна вечер в Чеджу – с областния управител и господин Го –
председател на АКЖ в Чеджу*

Само за макета - с. 185

Гала вечер на о. Чеджу.
Снежана Тодорова

СЪДЪРЖАНИЕ

Напълних очите и сърцето си... – Бл. Касабова	5
Пролог	7
Увод	11
Единадесет километра над земята... ..	21
Сеулски щрихи	29
Утринна прохлада в провинцията	83
Магията на Смарагдовия остров	132
Епилог	155

Галина Ганова
ВЪРХЪТ НА ИЗГРЕВА
Откровено за Южна Корея
Българска
Първо издание
Рецензенти **Снежана Тодорова**
проф. дфн Александър Федотов
д-р Джеймс Канг
Редактор **Благовеста Касабова**
Компютърен набор **Галина Ганова**
Дизайн на корицата **Огнян Илиев**
Предпечатна подготовка **Митко Ганев**
Формат 60×84/16
Печатни коли 11,75
Издателство „Пропелер“
София, тел. 02/978 32 21, 0888 49 56 88
Печат Диджитал Принт Експрес